

Matyu

Jisas ningg wand yuwon ye buk wen nde rise kin te Matyu ur nand. Matyu ni wute tit Juda kin iri. Wute Juda kin ni wuti iri God tiqi nundog nandi ni nateruwi yuwon pu ris ye te ningg ghimbi ruwo pu ris. Wuti te ni Mesaia puq rindig. Nyamb ven beghi oyi Kraist puq bad. Matyu ni buk wen ur nindiq ei wute Juda kin bei nindiny Jisas ni Mesaia.

Buk wen nde Jisas ni yumbo ur gre kin yembe nindiny di ni wand simbe nand kin te rise. Jisas ni wand wute bei neny kin te buk wen nde rise. Sapta 5 wuso 7 ni beghi nganyene nganye God ningg wute tedi beghi pughe gri pas kin te ningg simbe nand. Sapta 10 pe Jisas nikin wute ni otiwo mo Jisas ningg wand wute simbe mindiny kin te ni pughe gri ei puq men ye te ningg simbe nindim. Sapta 13 pe Jisas beghi pughe gri God nde si nambu pas ye te ningg kopuqu wand pe simbe nand. Sapta 18 pe Jisas ni beghi ni ningg wute nganye tedi beghi pughe gri pas kin te ningg simbe nand. Di sapta 24 di 25 ane tende Jisas ni otiwo mune nandi kin te ningg simbe nand.

Jisas ningg kuqo

Luk 3:23-38

¹ Jisas Kraist ni kimem ningg wand taq pugri. Jisas ni Devit ningg kimem, di Devit Abraham ningg kimem.

² Abraham ni Aisak kiyi. Aisak ni Jekop kiyi. Jekop ni Juda kiyi di ni kise kiqam ane.

³ Juda ni wo Peres di Sira temi. Peres Sira temi ni kumo Tamar. Peres ni Hesron kiyi. Hesron ni Ram kiyi.

⁴ Ram ni Aminadap kiyi. Aminadap ni Nason kiyi. Nason ni Salmon kiyi.

⁵ Salmon ni Boas kiyi. Boas ni kumo Rahab. Boas ni Obet kiyi. Obet ni kumo Rut. Obet ni Jesi kiyi.

⁶ Jesi ni King Devit ningg kiyi.

Devit ni Solomon kiyi. Solomon ni kumo asi Uria ni ngam.

⁷ Solomon ni Rehoboam kiyi. Rehoboam ni Abiya kiyi. Abiya ni Asa kiyi.

⁸ Asa ni Jehosapat kiyi. Jehosapat ni Jehoram kiyi. Jehoram ni Usia kiyi.

⁹ Usia ni Jotam kiyi. Jotam ni Ahas kiyi. Ahas ni Hesehia kiyi.

¹⁰ Hesehia ni Manase kiyi. Manase ni Emon kiyi. Emon ni Josaia kiyi.

¹¹ Jekonaia ni kiqam ane ni kiyi taq Josaia. Tende puayi wute Babilon kin mandi wute Israel kin mitari mo Babilon taq pu yeru.

¹² Babilon ruso taq yeru pre dobu wute men mas: Jekonaia ni Sealtiel kiyi. Sealtiel ni Serubabel kiyi.

¹³ Serubabel ni Abiut kiyi. Abiut Eliakim kiyi. Eliakim ni Asor kiyi.

¹⁴ Asor ni Sadok kiyi. Sadok ni Akim kiyi. Akim ni Eliut kiyi.

15 Eliut ni Eleasar kiyi. Eleasar ni Matan kiyi. Matan ni Jekop kiyi.

16 Jekop ni Josep kiyi. Josep ni Maria ngaim. Maria ni Jisas wuri wundi wute mari ni Kraist, God ni naip no wute nateri ye.

17 Pugri bu Abraham nde pu rindi rindi Devit nde te Jisas ni kimem 14 kin pugri, di Devit nde tende pu rindi rindi ni rusu Babilon taq yeru kin tende puayi te Jisas ni kimem 14 kin pugri. Di ni rusu taq yeru kin tende puayi te oyi rindi rindi Kraist nas kin tende puayi Jisas ni kimem munene 14 kin pugrine.

Jisas ni kumo wuri wundi

Luk 2:1-7

18 Jisas Kraist ni kumo wuri wundi kin wand taq pugri: Jisas ni kumo Maria ni Josep nitaqi puq mindig, pudi ni wundi teri rise segine ni nuqond yabe ni wo ane wus. Ni Ququ Yuwon Ye nari ni wo ane wus.

19 Ni ngaim Josep ni wuti yumbo tuquine puq nen ye, pugri bu ni quan rar mingi Maria minyuw new yambu nari. Ni nei namb kin ni waghi grine ni puaq nindiq.

20 Ni pugri nei namb namb nas, bur ire Yumbui ningg angelo nandi ni ruqo nyemb pe simbe nindig nari, “Josep, Devit ningg kimem, nu Maria taqi kin te ningg wune ghamb wayequ. Nu tungu, te Ququ Yuwon Ye ningg gre pe bu Maria wo ane wus.

21 Ni wo quayi wo wuri wundi, di nu ni nyamb rang Jisas ei puq ndig, te pugri ni ei nikin wute ni yumbo ur brequ rind kin wand te puaq nindiny di nate ruwi ye.”

²² Yumbo ur ren ruwi kin ren asi Yumbui propet iri nde gri simbe nand ye te tuqui nap ningg.

²³ Wand taq ren: “Otiwo nyumbueg ambonye ire ni quayi teri rise segine di ni wo ane wus, di ni wo quayi wo ei wuri wundi ye. Di ni nyamb mirang Emanuel puq mindig.” *[Ais 7:14]*
Nyamb ven kin puate te pugri, God beghi ane pas.

²⁴ Muq Josep ni ruqo nase pu nes newo, ni Yumbui ningg angelo simbe nindig kin pugrine puq nen. Ni Maria nitaqi, ni ngam.

²⁵ Pudi ni Maria teri rise segine ruso ruso Maria ni wo wuri wundi. Di ni nyamb nirang Jisas puq nindig.

2

Wute quan nganye nei mamb kin nginy nawi opu mas kin te mandi

¹ Jisas ni kumo wuri wundi kin tiqe Betlehem Judia opu yequ kin, tende puayi Herot ni king ningg nas. Jisas ni kumo wuri wundi pre dobu, muq wute ninge quan nganye nei mamb kin nginy nawi opu mas kin ni Jerusalem mandi.

² Di ni pengu mand, “Wo iri kumo wuri wundi, wo te otiwo Juda mingg king ningg ei nas ye. Muq wo te muai? Beghi ni tomnji nginy nawi opu tende buqoid di beghi badi ni yumbui nyamb birag ningg.”

³ King Herot ni wand ven nutungu, ni quan nganye nei kumo namb, di Jerusalem kin wute buagi anene nei kumo rimb.

⁴ Herot ni nari prist mingg yumbui di wute lo wute bei meny kin te ninde mandi di ni pengu nindim, “Asi God ni nari Kraist ni muai opu ei kumo wuri wundi?”

⁵ Ni oyi mindig mari, “Ni tiqe Betlehem Judia opu tende ei kumo wuri wundi ye. Te pugri propet ni pugri ur nand:

⁶ ‘Nu Betlehem, Juda mingg qi pe yengu kin, nu tiqe aye nde si nambu yeru segi, nu nyamb yumbui. Nu nde wuti iri yumbui ningg nas, di nge sipsip Israel kin te yeng nuany, ninde si nambu yeru’.” *[Mai 5:2]*

⁷ Muq king Herot ni wute nginy nawi opu mas pu mandi kin te waghi grine ngam niram mandi, ni tomnji pughe puayi muqoind kin te kin ningg pengu nindim.

⁸ Muq ni tiqi nundom Betlehem mo. Ni nari, “Nungoqi wo, otinde wo te ningg meri wat, nungoqi wuqoind, ate wandi nge simbe wundigh, ei nge mune ko di ni yumbui nyamb girag ningg.”

⁹⁻¹⁰ Ni king ningg wand mutungu, di ni mo mo ngimi ni tomnji asi nginy nawi opu muqoind kin te mune muqoind. Ni tomnji te mune muqoind di ni quan nganye chumbuai mand. Ni tomnji te muqoind, ni ye nawo no Jisas nas kin tende tuquine muq newo yenu.

¹¹ Ni mo mitari righe be baj pe mar mo, di Maria ni wo ane tende rir ris kin te muqond, ni sungomyu gure mawo, yimb maghe, di Jisas yumbui nyamb mirang. Muq ni tami bi mawo, yumbo ninge ni meng. Ni gol, di yumbo yuwon tuqo wuri kin ire frankinsens puq munduw kin te, di ire mur puq munduw kin te meng.

12 Ni bur mase, ruqo nyemb pe God ni simbe nindim nari, “Nungoqi Herot nde gri wo wayequ.” Pugri bu ni mes mewo, ngim aye pe gri nikin tiqe mo.

Maria Jisas wuri Josep teri wu rise Isip ruso

13 Wute nginy nawi opu kin mo pre Yumbui ningg angelo Josep nde nandi, ruqo nyemb pe ni simbe nindig nari, “Tumo di Herot ni wo meri niting, ni nuqoind tedi ni nati ningg. Nu yes yewo, wo kumo teri tari wu wase Isip wo. Nungoqi Isip ne was ruso ruso ngene nu simbe guduw, muqdi mune wandi.”

14 Muq Josep ni nes newo, Maria Jisas teri nitari, burne wu rise Isip ruso.

15 Ni ruso Isip di tene ris ris Herot nati. Ni pugri puq ren ei asi Yumbui ni propet nde gri ni simbe nand ye ane tuqui. Ni pugri puq nand, “Nge wo ni Isip nas pu nge kari ni Isip si niraq di nandi.”
[Hos 11:1]

King Herot nari wo nganye buagi mi mati

16 Herot ni nei namb wute nginy nawi opu mas pu mandi kin ni wandoqi mindig, bu ni quan nganye umbo ker nawo. Ni wute ninge tiqi nundom mo Betlehem di tiqe ninge Betlehem tumo yeru kin tende mo di quayi wo buagi mi mati. Wo buagi ber teri pu riti ri kin te mine omo mawo. Wute nginy nawi pe opu mas pu mandi kin ni tomnji muqoind di nyinge mare mandi Herot nde mi meyi kin te muq ber teri ruso pre. Pugri bu wo buagi ber teri pu di riti ri kin te mi matine omo.

¹⁷ Yumbo ren te wand propet Jeremaia nde gri rindi kin ane tuquine, ni pugri simbe nand nari,

¹⁸ “Yumbui quanji di ngaim suai ane tiqe ire Rama puq munduw kin tende ruwi. Te Resel ni wo riti ye te ningg ni ngaim suai wumb di quanji wund. Ni wute umbo rew kughe te ni yambu wuri. Te pugri ni wo quan buagine riti pre.” [*Jer 31:15*]

Josep Maria di Jisas Isip pu mune rindi

¹⁹ Herot ni nati pre, di Yumbui ningg angelo Josep ruqo nyemb pe Isip tende simbe nindig,

²⁰ di nari, “Yes yewo, wo kumo teri tari Israel mingg qi pe yo, te pugri wute ni mi puq mand kin te yabe mati pre.”

²¹ Muq Josep nes newo, kumo wo teri nitari di ni mune Israel mingg qi pe ruso.

²² Pudi muq Josep ni nutungu te pugri Arkelaus ni kiyi Herot ningg sunyi nitangvi, ni Judia mingg yumbui ningg nas, bu ni tende ruso kin wune namb. Pudi God ni ruqo nyemb pe Josep yeri nindig, muq ni Galili opu ruso.

²³ Di ni no, tiqe ire Nasaret puq munduw kin tende no nas. Muq Yumbui ni propet nde gri simbe nand kin te ane tuquine. Ni nari, “Wuti nen Nasaret kin puq mindig ye.”

3

Jon wute wuye nap kin ni wand bir nawo

Mak 1:1-8; Luk 3:1-20; Jon 1:19-28

¹ Tende puayi Jon wute wuye nap kin ni nandi, Judia opu mong ire nyumo di wuye segi ye pe tende wand bir nawo.

2 Ni pugri puq nand, “Nungoqi nei ware witinde, yumbo yumbo buagi God nde si nambu rise kin ngeri te tumo rind pre.”

3 Jon ningg asi Yumbui ni propet Aisaia nde gri simbe nand nari, “Wuti iri mong nyumo di wuye segi ye pe tende yenu di ngam nare nari, ‘Yumbui ngim wuang, di ngim sabi wundig pu wuse ei ni nyinge nare’.” *[Ais 40:3]*

4 Jon ni chongo kamel iny pe yembe munduw kin te niraq wughe, di let kau chongo pe yembe mindig kin te apqe pe taq naimb. Ni quanj di gimeti nyoq ane ne.

5 Tende puayi wute buagi Jerusalem kin di Judia opu kin di tiqe buagi Jordan wuye qunambe yeru kin te Jon nde ruso.

6 Ni ruso ni yumbo ur brequ yembe rindiny kin te simbe rind pre di Jon ni wuye Jordan tende wuye nap.

7 Muq Jon ni Parisi di Sadyusi nganye buagi ni wuye nap kin sunyi tende mandi nuqond, di ni pugri simbe nindim nari, “Nungoqi ghati sindiyu wo! God wute mai neny puq nand kin te tumo rise. Tughe nungoqi simbe nunduq bu God ni mai neuq kin te ningg wu wase wandi?”

8 Nei ware witinde, di nungoqi yumbo ur wand kin te wute nei mare mitinde pre kin yumbo ur te bei wand.

9 Eti nungoqi umbo pe pugri nei wamb wari, ‘Beghi Abraham ningg kuqo, pugri bu God beghi mai nengu segi ye.’ Nge nungoqi simbe guduq, God segine wet men mas kin men oyi nare nitinde di Abraham ningg kuqo mingg mas.

10 God ningg mame puate asine nyumo puate pe tende wuse, nyumo buagi yi oghi kin riyi segi kin te enare di wase pe ni riwo namb.

11 “Nge nungoqi wuye pe wuye kupuqu kin te nungoqi umbo ware witinde pre kin te ningg bu nge wuye kupuqu. Pudi wuti iri nge nde dobu nawi kin ni ningg gre te nge gre ane tuqui segi, ni gre quan nganye. Nge wuti yuwon nganye segi, pugri bu nge ni su kiraq ye tuqui segi. Nge wuye pe wuye kupuqu, pudi wuti nen di nungoqi Ququ Yuwon Ye di wase pe wuye nupuqu ye.

12 Ni nandi di sawol niraqne nandi di wit dang nand kin sunyi raqe nand. Wit yi ir nawo, nikin wit oghi kin mir baj pe nawo ris, di raqe dubu ane wase awu kuso tuqui segi ye pe nande namb.”

Jon ni Jisas wuye naip

Mak 1:9-11; Luk 3:21-22

13 Tende puayi Jisas ni Galili si niraq no Jordan wuye pe. Ni no Jon nuqoind ei Jon ni wuye naip ningg.

14 Pudi Jon ni Jisas segi puq nindig nari, “Nge ei nu nde godo di nu nge wuye ghaip, pughe kin ningg nu nge nde guadi?”

15 Pudi Jisas ni oyi nindig nari, “Te piyi, muq nu nge wuye ghaip. Beghi pugri puq pen ei God ni nari kin te ane tuquine puq pen.” Pugri bu ni Jisas ningg wand tene nutungu.

16 Jon Jisas wuye naip pre di brequne ni wuye pe pu newo no no di rar nat. Di nginy tu bi viso, ni nuqond God ningg Ququ wapi mabri kin pugri nati ni, ni nde nas.

¹⁷ Di wuti iri nginy tu wam pu nari, “Wuti nen nge wo. Nge ni quan nganye yawo girag righe, di nge ni ningg quan nganye chumbuai gad.”

4

Satan ni Jisas wandoqi nindig

Mak 1:12-13; Luk 4:1-13

¹ Ququ Yuwon Ye Jisas nitanyi mong wuye di nyumo segi ye pe tende no ei Satan ni Jisas wandoqi nindig ningg.

² Jisas ni mir ane yenu yenu nginy 40-pela pu di bur 40-pela pu, be ni quan nganye mir gureg.

³ Tende puayi muq ququ brequ wute wandoqi nindim kin nandi, Jisas ningg nari, “Nu nganyene nganye God ningg wo, tedi wet men simbe ndim bret mase.”

⁴ Pudi Jisas ni oyi nindig nari, “God ningg buk wuri, ‘Wuti iri ni bret ninggne nas tuqui segi. Ni God ningg wand te nutungu tedi gre nand kin tuqui’.” *[Lo 8:3]*

⁵ Muq Satan Jisas nitanyi tiqe yumbui Jerusalem no, te God ningg tiqe. Ni Jisas nitanyi God ningg baj gug wam nganye nase kin pe tende newo no yenu.

⁶ Muq ni Jisas simbe nindig nari, “Nu nganyene nganye God ningg wo, tedi nu wam ren pu prare yaghe. Te pugri God ningg buk wuri, ‘God nikin angelo ningg nari mandi nu yeng muaw yuwon. Di ni ei nu mait ghase ghasene yaghe yo, ei nu wet pe nyinge dang ghand ye tuqui segi’.” *[Sng 91:11,12]*

⁷ Pudi Jisas oyi nari, “God ningg buk wuri, ‘Nu Yumbui nu non God ni gre tuqui ghap wayequ.’”
[Lo 6:16]

⁸ Muq ququ brequ mingg yumbui ni mune Jisas nitanyi rand iri dobui nganye pe tende mewo mo, muq ni qi pe kin kantri buagi di yumbo yuwon yuwon kin buagi qi pe ven nde yeru kin te bei neng.

⁹ Di ni Jisas simbe nindig nari, “Nu nge ningg sungomyu gure ghawo di nge yumbui nyamb ragh, tedi nge yumbo buagi ren quan buagine nu kew.”

¹⁰ Muq Jisas ni simbe nindig nari, “Satan, nu kring yo. God ningg buk wuri, ‘Nu Yumbui nunon God ei yumbui nyamb rang di ni ningg yembene ei ghand’.”
[Lo 6:13]

¹¹ Pugri bu Satan ni Jisas si neri, muq angelo ni Jisas nde mondo di sabi mindig.

*Jisas ni yembe Galili tende puate ni righe
 Mak 1:14-15; Luk 4:14-15*

¹² Jisas ni nutungu Jon taq maimb pre, muq ni nyinge nare Galili opu no.

¹³ Ni Nasaret si niraq di no Kaperneam nas. Kaperneam ni Galili wuye ngamo qunambe ne yequ. Ni Sebulun di Naptali ninde qi pe yequ.

¹⁴ Jisas yumbo ur ren yembe nindiny kin ren, asi Aisaia, propet kin iri, ni ningg wand te ane tuquine. Aisaia ni pugri puq nand:

¹⁵ “Sebulun di Naptali mingg qi te Galili wuye ngamo pe tumone, di wuye Jordan pu opu gri ruso. Qi puch te Galili puq munduw. Wute Juda segi kin ni tende mas.

16 Wute men burpoq pe mas di ni ti yumbui muqond. Ni God nei mimbis segi bu ni mati kin pugri mas, di God ni ti nem.” *[Ais 9:1-2]*

17 Tende puayi Jisas ni urupui yembe nand, quayi nyumbueg nde wand bir nawo nari, “Nungoqi nei ware witinde, te pugri yumbo buagi God nde si nambu rise kin ngeri te tumo rind pre.”

Jisas wute temi aye temi pu nikin wute ningg natemi

Mak 1:16-20; Luk 5:1-11; Jon 1:35-42

18 Jisas ni Galili wuye ngamo qunambe nyinge nare no. Ni nyinge nare no wute temi nuqond, iri Saimon di ni kiqam Andru. (Saimon ni Pita puq nindig.) Ni temi yawi wuye pe memeri naghe ei umo materi ningg. Wute men te wute umo meri mand ye.

19 Di ni nari, “Nungoqi nge nde dobu wawi, di nge wute wateri ye te kin bei keuq.”

20 Muq ni brequne yawi si mare di Jisas nde dobu maru.

21 Di ni mune nyinge mare mo, wute aye mune kise kiqam temi nuqond. Jems Jon temi di ni Sebedi ningg wo. Ni kiyi ane at pe yemu yawi bir mas kin te sabi mindim mindim yemu Jisas nandi nari,

22 di ni brequne at di ni kiyi ane si mare, di ni temi mondo Jisas ane mo.

Jisas wand bir nawo di wute num ye sabi nindiny

Luk 6:17-19

23 Jisas ni no tiqe buagi Galili opu yeru kin tende nar ir no. Ni no God yumbui nyamb mirang kin

baj manyi pe nar no, di wute wand puate bei neny. Ni wand yuwon ye God ni king ningg nas kin wand bir nawo, di ni wute num isis kureny kin te sabi nindiny.

²⁴ Wute buagi kantri Siria ris kin ni Jisas ningg wand te rutungu. Pugri bu ni wute buagi num kureny, di ni ghimbi quan nganye yuqo riti kin, di wute ququ brequ ninde yemu kin, di wute pripri rar ori riti kin di wute si nyinge riti kin te rire Jisas nde rindi di ni sabi nindiny oghi.

²⁵ Muq wute buagi Galili kin di tiqe aye 10-pela pu te kin, Jerusalem, Judia di tiqe ninge Jordan wuye opu gri yeru ye te rindi Jisas ane ruso.

5

*Jisas ni newo no rand pe yenu wand simbe nand
Luk 6:20-26*

¹ Jisas ni wute tit te nuqond di newo no rand pe nas. Nikin wute mandi quir quar mindig,

² di ni wand puate bei neny nari:

³ “Wute tughe ni God nde rar pe ni si omone yeru kin te ni chumbuai rind, te pugri tumo di ni God nde si nambu ris.

⁴ “Wute tughe quanji rind rind ris kin te ni chumbuai rind, te pugri God ni umbo neny kughe ye.

⁵ “Wute tughe ni nikin nyamb rindivi viyo segi kin te ni chumbuai rind, te pugri God ni yumbo neny puq nand kin te riteri ye.

⁶ “Wute tughe ni yumbo ur tuquine kin te ningg ni mir pugri kureny kin te ningg riri kin te ni chumbuai rind, te pugri God ni tuqui nap ye.

- 7 “Wute tughe ni wute aye yawo rutony kin te ni chumbuai rind, te pugri God ni oyi yawo nitony ye.
- 8 “Wute tughe ni God nde rar pe umbo yuwon kuse ye te ni chumbuai rind, te pugri ni God ruqoind ye tuqui.
- 9 “Wute tughe ni wute aye ker ruwo di rege kin te gure ruwo ye te ni chumbuai rind, te pugri God ni ningg nari, ‘Nge wo.’
- 10 “Wute tughe ni yumbo ur tuquine kin yembe rindiny ye te ningg wute aye ni brequ mindiny ye te ni chumbuai rind, te pugri tumo di God ni king ningg nas di wute ren ninde si nambu ris.
- 11 “Pudi wute ninge nungoqi rundoqu, di nge ningg bu ni nungoqi aru runduq, di brequ runduq, di nungoqi unje ripuqu ningg mai isis reuq, te kin ningg nungoqi chumbuai wand.
- 12 Nungoqi umbo yuwon gud di chumbuai wand, te pugri God nungoqi oyi nunduq kin yumbo yumbui nganye nginy tu wam nuauq rise. Te pugri ni asi propet brequ mindim kin pugrine muq nungoqi mune brequ munduq.

Nungoqi ghat di ti kin pugri

Mak 9:50; Luk 14:34-35

- 13 “Nungoqi ghat kin pugri qi pe ven nde was. Pudi ghat ni nyong te omo, tedi pughe gri ei puq wen di ghat asi nyong vimb kin pugrine mune nyong vise? Ghat ven oghi vise tuqui segi, pugri bu wute memare viso ei wute buagi rindi nyinge ruwo.
- 14 “Nungoqi qi pe kin ti kin pugri. Tiqe yumbui ire rand pe yequ kin ni suqo wuso ye tuqui segi.

15 Di wuti iri ni lam nindiq, os pe nuaq wughe tuqui segi. Ni nitaqwi ede pe neq wiyo pu wus, ei wute buagi baj pe mas kin te ti wem.

16 Te kin pugrine ei ti nungoqi nde rise kin te wute buagi nde ti nase, te ei ni nungoqi yumbo ur oghi ye yembe wundiny kin te ruqond, di ni God nungoqi nuyi wam ye te nyamb rindivi viyo.”

God ningg lo kin wand

17 Jisas ni mune nari, “Eti wari nge gadi Moses ningg lo di propet mingg wand te puaq gad. Te segi. Nge gadi kin te ni mingg wand te ane tuquine puq ken ningg.

18 Nge nganyene simbe guduq, qi nginy tu anene pre ye, pudi lo kin wand puch ire pre ye tuqui segi. Ni ur mand kin di ur puch woju lo pe ur mand kin te quan buagine di rise. Lo ni pugrine wuse ruso otiwo yumbo yumbo buagi lo puq wund kin te nganyene ruwi.

19 Wuti iri ni lo puch wojiju nganye te gure nuaq di ni wute aye te yeri nindiny di ni mune lo gure ruaq, tedi wuti te wute buagi God nde si nambu yeru kin ninde nyamb yumbui segi. Pudi wuti iri ni lo te nutungu di wute aye te yeri nindiny di ni mune lo rutungu, tedi wuti te wute buagi God nde si nambu yeru kin ninde nyamb yumbui vise.

20 Nge nungoqi simbe guduq, nungoqi yumbo ur tuquine kin te Parisi di wute Moses ningg lo wute bei meny kin ni mingg yumbo ur tuquine kin te ane tuqui segi, nungoqi mune quan nganye yumbo ur tuquine kin yembe wundiny segi, tedi nungoqi God nde si nambu yequ tuqui segi.”

*Jisas ni wute ker mawo kin wand simbe nand
Luk 12:57-59*

²¹ Jisas ni mune simbe nand nari, “Nungoqi wand ven asi nungoqi nuqo simbe mindiny kin te wutungu pre. Ni mari, ‘Nu wute ghamb riti wayequ. Muq wuti iri no wuti aye iri ni nati, tedi ni kot sunyi pe no.’ *[Kis 20:13]*

²² Pudi nge nungoqi simbe guduq, wuti tughe ni kimand ker nuang, tedi ni kot sunyi pe no. Di wuti tughe ni kimand wand aru nindig, tedi ni no kaunsil mingg yumbui te nuqond. Di wuti tughe ni kimand simbe nindig nari, ‘Nu jebo gad iri,’ tedi ni wase wute brequ ye mo kin tende no.*

²³ “Pugri bu nu yumbo God gueg ningg kuare alta pe guadi, muq nu nei guab nu nimand tequ wand ninge rise,

²⁴ te nu yumbo alta pe tumone si ghare ris. Di nu yo nimand tequ wand teti wawo pre, muqdi nu mune ghandi yumbo te God yeng.

²⁵ “Pugri bu wuti iri nu kotim naind, muq tequ nyinge ware kot sunyi pe wo ningg, ate buid ghap ei nungoqi tequ ngimine wand te teti wawo. Eti wuti te nu jas nde si pe ni ghondo, di jas oyi polis nde si pe ni ghondo, di polis oyi meti ghowi taq maimb.

²⁶ Nge nungoqi nganyene simbe guduq, eti nu taq pune yeru ruso ruso wet bidi nu manyi mew kin te ane tuquine tedi pre.”

Wute ngam kin wute aye ane rise kin wand

* **5:22:** Buk ninge yabe kin riri, “Wuti tughe ni wuti aye nge nde nandi kin te ni wand puate segi ker nuang, tedi ni kot pe no.”

²⁷ Jisas ni mune simbe nand, “Nungoqi wutungu ni yabene simbe mand mari, ‘Nu ngam kin ane wase wayequ.’ *[Kis 20:14]*

²⁸ Pudi nge nungoqi simbe guduq, wuti iri ni nyumbueg ire nundoq, muq ni nyumbueg tende nei vise, wuti te ni umbo pe nyumbueg te teri rise pre.

²⁹ Pudi nu rar si tuan pe opu kin te yumbo ur brequ yembe wundiny, tedi bi waq meraq wuso. Nu ghimbi puch ire ir wuso kin te musoq yuwon, pudi ni mandi nu ghimbi quanene wase pe memare riwo te quan nganye brequ.

³⁰ Di nu si si tuan pe opu kin ni yumbo ur brequ gud, tedi di ghawo meghare kuso. Nu ghimbi puch irene ir viso kin te musoq yuwon, pudi nu ghimbi quanene wase pe viso te quan nganye brequ.”

Jisas ni wute ngam puaq mandye te ningg simbe nand

Mak 10:1-12; Luk 16:18

³¹ Ni simbe nand nari, “Nungoqi wutungu God ningg buk wuri, ‘Wuti tughe ni ngam puaq nindiq, ate nyumo raqe ire ni ngam puaq nindiq kin te kin ningg ur nindiq new.’ *[Lo 24:1]*

³² Pudi nge nungoqi simbe guduq, wuti iri ni ngam quayi aye wand weng segi pu ni puaq nindiq, di ni puq nen bu nyumbueg te ngam kin lo gure waq. Te pugri ni quayi aye wutanyi bu ni ngimne nyumbueg kin pugri wus. Di quayi aye ni nitaqi kin te mune ngam kin lo gurene nuaq.”

Nungoqi yumbo ninge pe wand gre weny wayequ

³³ Jisas ni wand aye mune simbe nand nari, “Wand aye nuqo ni ritevi di nungoqi simbe runduq wutungu pre kin te pugri, ‘Nungoqi Yumbui nde rar pe wand ninge taq wamb, tedi nungoqi wand gure wawo wayequ. Yumbui nde rar pe wand taq wamb kin te kin pugrine ei puq wen.’ *[Wkp 19:12]*

³⁴ Pudi nge nganyene simbe gad, nungoqi yumbo ninge pe wand ire gre weny wayequ. Nungoqi nginy tu wam tende pe wand ire gre weny wayequ, te pugri nginy tu wam te God ni sia king.

³⁵ Nungoqi wand ire qi pe gre weny wayequ, te pugri qi te God ni nyinge ni viyo kin. Nungoqi Jerusalem nde wand ire gre weny wayequ, te pugri Jerusalem te king yumbui ni tiqe.

³⁶ Di nungoqi nde ngawu pe wand ire gre weny wayequ, te pugri nungoqi nde ngawu pe yu iri puq yeng quem namb o quari namb tuqui segi.

³⁷ Nungoqi ngiq wand ate ngiqne wand, nungoqi segi puq wand ate segine puq wand. Nungoqi wand te gre weny ningg di wand aye wawo righe kin te Satan ninde pu vindi.”

Nungoqi non veri sabi wundim

Luk 6:27-31

³⁸ Jisas ni pugri puq nand, “Nungoqi wutungu asi pugri puq mand, ‘Wuti iri ni wuti aye iri rar cheiq niping, ate nungoqi oyi mune wuti te rar cheiqne wuping. Wuti iri ni wuti aye iri sawo paqe nuang, ate nungoqi oyi mune wuti te sawo paqene wang.’ *[Kis 21:24]*

³⁹ Pudi nge nungoqi simbe guduq, wuti iri nungoqi unje nupuqu, nungoqi oyi ni unje waip

wayequ. Muq wuti iri nungoqi kowisambe si nganye pe opu kin dang nunduq, te piyi rar wuqoind opu gri mune dangne nunduq.†

40 Di wuti iri nu kot pe nitanyi no di jas simbe nindig ei nu siot te ni neti nowi ningg, tedi nu saket te anene ni yeng ei oghi.

41 Di wuti iri ni nari nu tami rang yo 1 kilomita, ate nu rang yo 2 kilomita.

42 Muq wuti iri nu yumbo ninge ningg sang nupuw, te nu yumbo yeng. Muq wuti iri nu yumbo niraw no di otiwo mune nare nandi ningg nari, te nu si rang nare no.”

Jisas ni veri yawo putom ningg wand simbe nand

Luk 6:32-36

43 Jisas ni mune wand simbe nand nari, “Asi nungoqi simbe munduq mari, ‘Nu wute aye nunde tumo ris kin te yawo rany righe, di veri te yambu reny.’

[Wkp 19:18]

44 Pudi nge nungoqi simbe guduq, nungoqi veri yawo wurany righe, di nungoqi God pengu wundig ei ni wuti nungoqi unje nupuqu mai isis neuq kin te yuwon nuang.

45 Te ei nungoqi God nungoqi nuyi wam nas ye ni ningg wo. Te pugri ni nari wute brequ ye di oghi ye ane tende nginy neyi, di ni nari wute tuquine ris ye di wute brequ ye ane tende wuye wundi.

46 Nungoqi wute yawo rirauq righe kin tene yawo wurany righe, tedi pughe gri ei God ni nungoqi

† 5:39: Wute Juda kin ni yumbo ur pugri. Wuti iri, ni wuti aye quan nganye ker nuang, tedi ni si dobu gri rong si nganye pe opu kin dang nindig.

yumbo wam nuauq rise kin te wateri? Wute takis materi kin ni pugri qa puq men ye.

⁴⁷ Di nungoqi nimand tene chumbuai kin wand wem, tedi nungoqi yumbo ur te oghi nganye segi. Juda segi kin ni pugri qa puq ren ye.

⁴⁸ Pugri bu nungoqi yuwon nganye ei was. Nungoqi nuyi wam nas kin ni quan nganye yuwon nas, te kin pugrine nungoqi mune yuwon nganye ei was.”

6

Jisas ni wute ghav mindim kin te kin ningg simbe nand

¹ Jisas ni mune simbe nand nari, “Nungoqi nei wumbiq yuwon, nungoqi yumbo ur tuquine kin wute aye nde rar pe bei wand ei ni rundoqu di ni nungoqi nyamb rindivi viyo ningg wari muq bei wand wayequ. Nungoqi pugri puq wen, tedi nungoqi nuyi nginy tu wam yumbo oyi nunduq kin manyi nunduq segi.

² Pughe puayi nungoqi wute yumbo segi kin te yumbo weny ningg, eti wuti iri no wub namb di wute buagi nei rimb kin pugri. Nungoqi pugri puq wen wayequ. Wute nei tevi kin ni pugri qa puq men, ni mo God yumbui nyamb mirang kin baj pe di tiqe moqine yemu pugri puq men ei wute ni nyamb rindivi viyo. Nge nganyene simbe guduq, wute te ni nyamb rindivi viyo, pudi God ni yumbo nuam rise segi.

³ Pudi nu wute yumbo segi kin te yumbo kueny ningg ate nu si tuan yumbo ur yembe gudiny kin te si qaqi nei gub wayequ.

⁴ Te ei wute buagi ni nei rimb segi. Di nu nuyi ni nuqond nu waghi grine pugri puq kuen, tedi nu yumbo yumbui manyi nunduq kin te ghatiari tuqui.”

*Jisas nikin wute God ane wand kin te bei nem
Luk 11:2-4*

⁵ Jisas mune nari, “Nungoqi God pengu wundig ningg, eti nungoqi wute nei tevi ye puq men kin pugri puq wen. Ni God yumbui nyamb mirang kin baj pe mo di tige moqine mes pu yemu God ane wand ei wute buagi ni ruqond yawo kurem. Nge nganyene simbe guduq, ni oyi kin te materi pre.

⁶ Pudi nu Yumbui pengu gudig ningg, ate nu yo baj pe ghar yo, ngim yiqu, di nuyi suqo pu nas kin te pengu ndig. Di nu nuyi nu nuqoind nu suqo grine puq kuen, tedi ni yumbo yumbui manyi nunduq kin te ghatiari tuqui.

⁷ “Pughe puayi nungoqi Yumbui pengu wundig ningg, nungoqi wand isis simbe wand wayequ. Juda segi kin ni pugri puq men. Ni pugri nei mamb, ni wand dobui mand ei nikin god ni wand mutungu.

⁸ Nungoqi ni puq men kin pugri puq wen wayequ. Te pugri nungoqi nuyi pengu wundig segine ni nei namb pre nungoqi yumbo pughe ye segi bu ni pengu wundig.

⁹ “Nungoqi Yumbui pengu wundig ningg, te pugri ei pengu wundig:

‘Beghi wuyi, nu wam kuas ye, beghi nu pengu buduw ei nu wute nei yeny ei ni riri nu nyamb yuwon nganye.

¹⁰ Beghi nu pengu buduw ei wute di yumbo buagi nunde si nambu ris ye ngeri te tumo ndiny. Wute wam mas kin ni nu kuari kin wand mutungu kin pugrine ei wute qi pe kin mune puq men.

¹¹ Beghi nginy manyi manyi mir yengu.

¹² Beghi wute aye unje rupumu kin te beghi wand puaq bidiny kin pugrine nu oyi beghi unje pap kin wand te puaq ndug.

¹³ Di beghi yumbo wandoqi rundug kin te si ghare rindi wayequ, pudi nu beghi Satan ningg imb wangu.'

¹⁴ "Wute nungoqi unje rupuqu kin te wand puaq wundiny, tedi nungoqi nuyi wam nas kin te ni oyi nungoqi mune wand puaqne nunduq.

¹⁵ Pudi nungoqi wute wand puaq wundiny segi, tedi nungoqi nuyi nungoqi unje wap kin wand te mune puaq nunduq segi."

Wute mir uny yemu kin yumbo ur

¹⁶ Di Jisas mune nari, "Di pughe puayi nungoqi Yumbui nyamb wundivi viyo ningg mir uny yequ, nungoqi yivany kin quenge nase wayequ, eti wute nei tevi kin puq men kin pugrine puq wen. Ni quenge nati di inyap mamb ei wute muqond di nei mamb wute te ni mir ane yemu. Nge nganyene nungoqi simbe guduq, wute te ni oyi kin te materi pre ye.

¹⁷ Pudi nu mir segine yo ningg, nu quenge wuye ghaip di yu pura q ghand,

¹⁸ te ei nu mir ane yengu kin te wute buagi nei rimb segi. Pudi nu nuyi suqo pu nas kin nine nei namb, di ni nuqond nu suqo grine puq kuen, tedi

ni oyi nunduq kin yumbo manyi nunduw kin te ghateri tuqui.”

*Beghi yumbo nginy tu wam pirur ye te kin wand
Luk 12:32-34*

¹⁹ Di Jisas mune nari, “Nu qi pe ven nde nu yumbo isis yirur ei nu yumbo quan rise ningg ghari wayequ. Qi pe ven nde choi di bughi ane yumbo te brequ rindiny, di wute nyungu ye mandi baj bir mawo mar mo yumbo te nyungu mand.

²⁰ Pudi nungoqi yumbo wirur kin te nginy tu wam kin te ningg ei wirur. Nginy tu wam te choi di bughi ane yumbo te brequ rindiny segi, di wute nyungu ye mandi baj bir mawo mar mo yumbo te nyungu mand tuqui segi.

²¹ Tige nu yumbo ris kin te nu nei mune tendene ei vise.”

*Rar ni ghimbi pe kin ti
Luk 11:33-36*

²² Di Jisas mune nari, “Rar ni ghimbi pe kin ti. Nu rar oghine wuse, tedi nu ghimbi quanene ti rise.

²³ Pudi nu rar brequ wuse, tedi nu ghimbi quanene burpoq rip. Pugri bu nu ghimbi pe kin ti te burpoq rip, tedi burpoq te quan nganye yumbui.

²⁴ “Wuti iri ni nginy iri ninggne wute temi nde yembe nand tuqui segi. Ni pugri puq nen tedi ni iri yambu nireng, di iri yawo nirang righe. Di ni iri ningg wand nutungu, di iri dob neng. Te kin pugrine nungoqi God di wet bidi ane si nambu was tuqui segi.

*Yumbo yumbo ningg yivany ware wayequ
Luk 12:22-31*

²⁵ “Pugri bu nge nungoqi simbe guduq, eti nungoqi non ghimbine nei wumbiny wari, ‘Beghi mir pughe ye bri pe, di wuye pughe ye bri pe?’ O wari, ‘Beghi chongo pughe ye bri pare righe?’ Pudi mir chongo ane te yumbui segi, beghi pas pas otiwo kin te quan nganye yumbui.

²⁶ Nungoqi wapi te wuqond. Ni mir ri righe segi, di ni mir riteri mir baj pe ruwo ris segi. Pudi nungoqi nuyi wam nas kin ni mir bag namb. Pudi wapi ni yumbui segi, nungoqi quan nganye yumbui.

²⁷ Di nungoqi yumbo ren nei wumbiny kin te ningg was chiraq tuqui segi.

²⁸ “Di nungoqi pughe kin ningg chongo ningg yivany ware? Nungoqi sare bori kis ur ur kin te wuqond. Ni yembe rind segi, di nikinne chongo yembe rindiny segi.

²⁹ Pudi nge nungoqi simbe guduq, asi king Solomon ni chongo ur yuwon yuwon kin buagi te nare righe, pudi ni chongo quan nganye yuwon segi. Sare bori kis ur ur kin te ni quan nganye yuwon rind.

³⁰ Muq nyungo buagi yeru kin te prangi wute mandi, di mawo, di wase pe memare riwo namb. Nyungo ren kin God ni chongo neny ye. Nungoqi wute God oghine nei wumbig segi kin! Ni nungoqi chongo neuq ye.

³¹ Pugri bu nungoqi yumbo ren kin ningg yivany ware di wari, ‘Beghi muainde mir pateri pe, di muainde wuye patekui pe?’ Di wari, ‘Beghi

chongo pughe ye ei pare righe?’ Nungoqi pugri puq wand wayequ.

³² Juda segi kin ni te kin ningg nei kumo mamb. Pudi nungoqi te kin ningg nei kumo wamb wayequ, te pugri nungoqi nuyi wam nas kin ni nei namb nungoqi yumbo te nei wumbiny.

³³ Pudi muq nungoqi pugri ei puq wen. Nungoqi God ei weti nowi king ningg nas, di ni ningg yumbo ur tuquine kin te wateri, di God ni oyi yumbo buagi aye oghi ye te nungoqi neuq.

³⁴ Pugri bu nungoqi yumbo prangi kin te ningg yivany ware wayequ. Yumbo prangi kin te rise ye. Nginy iri kin mai te nginy te kin maine.”

7

Wute yumbo ur brequ rind kin te ningg simbe wundiny wayequ

Luk 6:37-42

¹ Di Jisas mune nari, “Wute aye ni yumbo ur brequ te wundony di brequ puq wundiny wayequ, eti God oyi nungoqi brequ puq nunduq.

² Nungoqi wute yumbo ur brequ rind kin te ningg pughe gri simbe wundiny kin te otiwo God nungoqi mune pugrine simbe nunduq, di nungoqi wute aye yumbo pughe gri pu weny ye te kin pugrine ei God nungoqi oyi neuq ye.

³ Pughe kin ningg nu yumbo tinanji nimand nde rar pe yequ kin te muq gudoq, pudi nyumo bidi yumbui nu non rar pe yequ kin te gudoq segi?

⁴ Nyumo bidi yumbui nunde rar pe yequ, tedi pughe kin ningg nu non nimand ningg kuari, ‘Nu

yeru, nge tinanji woju nunde rar pe yequ kin te kitaw wi?’

⁵ Nu wuti nei tevi kin! Nyumo bidi nu non nde rar pe yequ kin te taqwi pre, ei nu oghine rar ghat, muqdi tinanji woju nimand nde rar pe yequ kin te taqwi.

⁶ “Nungoqi yumbo yuwon kin te nyombui weny riq wayequ. Eti nyombui tene nungoqi mune rutuqu. Di nungoqi mitani pu nde meware ruso wayequ. Eti ni nyinge ruwo.”

Wute tughe ni God pengu mindig tedi ni yumbo nem

Luk 11:9-13

⁷ “Yumbo ningg pengu wand tedi wateri, meri wutiny tedi wuqond, ngimrawu baq wand tedi ngim bi muauq.

⁸ Te pugri wute buagi yumbo riteri ningg pengu rind kin te riteri ye, di wute yumbo ruqond ningg meri ritiny kin te ruqond ye, di wute rir ruso ningg ngimrawu pe baq mand kin te ngim bi muany ye.

⁹ “Pudi nungoqi kin iri nonyimi bret ningg pengu nindig, di ni kiyi wet iri neng ye bri?

¹⁰ Muq wo iri umo ningg kiyi pengu nindig, di kiyi oyi ghati neng ye bri? Te tuqui segi.

¹¹ Nungoqi wutaqu buagi brequ ye, pudi nungoqi yumbo oghi ye wateri wo weny ye nei wamb. Pugri bu nungoqi nei wamb, nuyi wam nas kin ni wuti tughe ni pengu nindig, tedi ni yumbo oghi kin neng ye.

¹² Yumbo ur buagi wute aye nungoqi nde puq ren ningg wari kin pugrine ei nungoqi mune ninde puq wen. Wand ven ni Moses ningg lo

di propet ni simbe mand kin wand puate ane tuquine.”

Ngim wokuandi

Luk 13:24

¹³ “Ngimrawu wokuandi te ningg ei nungoqi war wo. Pudi ngimrawu wase pe opu kin te ni yumbui nganye, di ngim mune quan nganye yumbui, pugri bu wute tende segine nyinge rire ruso ye tuqui. Wute nganye buagi ni tende nyinge rire ruso.

¹⁴ Pudi wute ninge ni yuwon pu pas kin tiqe pe tende ruso ningg, tedi ni ngimrawu wokuandi pe opu ruso. Tiqe tende wute ruso kin ni buid kumo rip, wute ire irene ni tiqe tende ruso.”

Nyumo ire yi oghi kin di nyumo ire yi brequ kin wand

Luk 6:43-45

¹⁵ Jisas ni mune simbe nand nari, “Propet wandoqi kin te ningg ei yeng wawo yuwon. Ni nyombui dabo kin sipsip chongo mirang wughe kin pugri, di ni sipsip nde tumo mondo ei sipsip mat rise ningg. Ni mandi kin te nungoqi wuqond wute oghi, pudi ninde nei pe nungoqi puamb muauq wandi, ei unje mupuqu ningg.

¹⁶ Ni yumbo ur pughe ye yembe mindiny kin te wuqond di nei wamb wute oghi ye o wute wandoqi kin. Wute wain yi sare mundim pe riya pu yeru map segi, di sanyi yi sare tubrege pe riya pu yeru map segi.

¹⁷ Nyumo oghi kin ni yi oghi ye rire, di nyumo brequ kin ni yi brequ ye rire.

¹⁸ Nyumo nyam kure kin pe nyumo yi brequ kin riya tuqui segi, di nyumo brequ kuse kin pe mune pugrine nyumo yi yuwon kin riya tuqui segi.

¹⁹ Nyumo buagi ni yi yuwon kin riya segi kin ni di mawo wase pe memare riwo namb.

²⁰ Te kin pugrine nungoqi ni yumbo ur brequ te wundom di nei wamb ni wute God nde pu nei matevi simbe mand kin segi.

²¹ “Eti nungoqi pugri nei wamb wari, nungoqi nge yumbui puq wundigh kin te ninggne ei God nde si nambu was tuqui, pudi te tuqui segi. Wuti iri ni nge wuyi wam nas kin ni nari kin yembe te yembe nindiny, tedi ni God nde si nambu nas kin tuqui.

²² Otiwo God ni wute buagi ir nawo kin tende puayi di wute nganye buagi ei nge ningg riri, ‘Yumbui, beghi nunde nyamb pe propet kin wand simbe bad, di nunde nyamb pe wute ququ brequ yemu kin puaq bidiny, di nunde nyamb pe beghi yumbo ur gre ye yembe bidiny.’

²³ Tende puayi di nge ni pugri simbe gidiny, ‘Nge nungoqi nei gubuq segi. Nungoqi kring wo, nungoqi yumbo ur brequ yembe wundiny ye.’ ”

Wute nei yuwon kin di nei brequ kin

Luk 6:46-49

²⁴ Jisas ni mune wand simbe nand, “Wute nge wand ven rutungu di nge kari kin pugrine puq ren kin te ni wuti nei yuwon ye rise kin pugri. Wuti nei yuwon ye rise kin ni wuti iri wet yumbui pe tende baj yembe nindig kin pugri.

²⁵ Wuye yumbui wundi, wuye nime nase, di nyumurighi yumbui naghe, quan buagine rindi

baj choch rip, pudi baj pombri no segi. Baj te kin wet yumbui tamu mas kin te baj rit nase, bu ni pombri no kin tuqui segi.

²⁶ Pudi wuti iri ni nge ningg wand ven nutungu segi ye te ni wuti iri nei ghabe rindig ye ni baj wuye jiji pene yembe nindig kin pugri.

²⁷ Wuye yumbui wundi, wuye nime nase, di nyumurighi yumbui naghe, quan buagine rindi di baj te choch rip, tedi baj te pombri no naghe. Di baj te quanene bi no naghe.”

²⁸ Jisas ni wand ven simbe nand pre, wute buagi ni wand bei neny kin te ningg nei kumo rimb.

²⁹ Te pugri Jisas wand nand kin te nikin wute Moses ningg lo wute bei meny kin ni wand mand kin pugri segi. Ni wand nand kin te wute rutungu nei kumo rimb di riri wuti nen ni gre ane wand nand.

8

Jisas wuti iri leprosi niraq kin sabi nindig Mak 1:40-45; Luk 5:12-16

¹ Jisas ni rand pe pu nati nandi, wute nganye buagi nganye ninde dobu ruru.

² Wuti iri num brequ leprosi niraq kin Jisas nde rar ngimi nandi, sungomyu gure nawo, yimb naghe, di nari, “Yumbui, nu nge ghav gudigh yawo kurew, tedi nge ghav ndigh di nge ghimbi mune oghi rise ye tuqui.”*

* **8:2:** Num leprosi rire kin ni puqum rimb kin pugri. Ni wute aye ninde tumo rundo tuqui segi. Kinne ris. Di wute puqum rimb kin ni God ningg baj pe ruso tuqui segi.

³ Di Jisas si neq wundo nait nase nari, “Nge nu sabi guduw ye. Nu muqdi oghi ghas!” Di brequne num leprosi te prene di mune oghi nas.

⁴ Muq ni simbe nindig nari, “Nu tungu! Nu wute aye simbe ndiny wayequ, nu yo nunon ghimbi te prist nde bei ghand pre, di Moses ningg lo ni wute wand puaq mand ningg umo wase mande kin te ningg wuri kin pugrine puq yen. Nu puq yen ei prist ni te muqond di mari te nganyene nu num oghi pre.”

*Jisas yembe ye wuti iri num puaq nindig
Luk 7:1-10*

⁵ Jisas ni tiqe ire Kaperneam puq munduw kin tende nar no, Rom kin ami mingg yumbui iri ni nandi Jisas nuqoind, muq ni ghav nindig ningg pengu nindig nari,

⁶ “Yumbui, nge yembe ye wuti iri ni num gureg bu ni baj pene ruqo pu nase. Ni ngape riti di ni yuqo yumbui niraq.”

⁷ Di Jisas ni oyi simbe nindig nari, “Nge ko, sabi gidig ye.”

⁸ Pudi ami mingg yumbui ni Jisas oyi nindig nari, “Yumbui, nge wuti oghi nganye segi, pugri bu nu ngende baj pe ghandi wayequ. Nu wandne simbe ghand, di nge yembe ye wuti te num oghi.

⁹ Nge nei gab nu wuti te sabi gidig tuqui. Te pugri nge mune wuti nyamb kin iri nde si nambune kas ye, di ami oyi nge nde si nambu mas. Pugri bu nge ami iri simbe gidig kari, ‘Nu yo,’ di ni no; aye simbe gidig kari, ‘Ghandi,’ di ni nandi; nge yembe ye wuti ningg kari, ‘Nu yembe te yembe ndiny,’ di ni yembe nindiny.”

¹⁰ Muq Jisas ni wand ven nutungu, ni nei quan nganye puye nand, di wute ninde dobu ruru kin te simbe nindiny, “Nge nungoqi nganyene simbe guduq, nge Israel kin iri ni God pugri nganye nei nimbig kin te nge guqoid segi.

¹¹ “Nge nungoqi simbe guduq, wute nganye buagi nginy nawi opu kin di nginy naghe no opu kin ei rindi, di Abraham, Aisak di Jekop ane God nde si nambu ris mir rind di chumbuai rind.

¹² Pudi wute asi God nde si nambu ris ningg nap ruso kin te muq ni dob reng bu ni bub nare ruso burpoq pe ris. Di sunyi tende ni quan nganye riri di sawo rit ki.”

¹³ Di Jisas ni ami mingg yumbui simbe nindig nari, “Be yo. Nu nei guab nge wuti te sabi gidig oghi ye, tedi ni segine oghi ye.” Di tende puayine ami mingg yumbui ni yembe ye wuti opu oghi nase pre.

Jisas wute nganye buagi sabi nindiny

Mak 1:29-34; Luk 4:38-41

¹⁴ Jisas ni Pita nde baj pe nar no, di Pita ni kine gang ede pe ruqo pu wuse nundoq, ni num kurew bu ni ghimbi sungue rupuw.

¹⁵ Di Jisas ni si nituw kuse, di num opu prene. Di ni wes wiyo, Jisas mir weng.

¹⁶ Tende yuram wute nganye buagi ququ brequ ninde yemu kin te Jisas nde mare mandi. Di Jisas ni nari, ququ brequ te wute te si mare. Di ni num kin buagi te sabi nindiny oghi.

¹⁷ Ni puq nen kin te propet iri Aisaia puq mindig kin ni asi puq nand kin ane tuquine. Ni pugri puq nand nari, “Nikinne beghi num nitang ruwi di puaq nand ruso pre.”

[Ais 53:4]

*Jisas wute ninde maru kin te ningg wand nand
Luk 9:57-62*

¹⁸ Jisas ni nuqond wute buagi ninde quir quar rindig pu yeru, di ni nikin wute te simbe nindim nari, “Be wandi, wuye ngamo pe opu gri po.”

¹⁹ Wuti iri ni lo wute bei neny kin ni nandi, Jisas ningg nari, “Tisa, nge nu ane po ye. Nu muainde opu kuo te nge ane po ye.”

²⁰ Di Jisas oyi nand nari, “Nyombui dabo kin nikin rise kin sunyi yeru, di wapi nikin rise kin nyuw yeru. Pudi nge, wuti God nde pu gadi wuti nganye kas kin, nge kase kin sunyi segi.”

²¹ Jisas nikin wuti aye iri ni Jisas simbe nindig nari, “Yumbui, nge nunde karu ye. Pudi nu ngiq ghand ei nge ko wuyi yeng guag pu kas, otiwo nati ngamo kowi pre muqdi gadi nu ane po.”

²² Di Jisas nari, “Wute Yumbui nei mimbig segi kin ni wute mati pre kin pugri. Ni ei mo wute mati kin te mawo yemu. Nu nge nde ghawi.”

*Jisas ni nari nyumurighi di wuye seme gub kin
te pre*

Mak 4:35-41; Luk 8:22-25

²³ Muq Jisas ni at pe newo no, di ni nikin wute anene mo.

²⁴ Ni mo mo wuye ngamo mingi nyumurighi yumbui naghe, di wuye quan seme gub, at pe kuyo kughe. Pudi Jisas ni ruqo mingi no pu yenu.†

²⁵ Di Jisas nikin wute mondo, ni buraq mindig mari, “Yumbui, beghi ghav ndug! Beghi pati yamb tumo!”

† **8:24:** Galili wuye ngamo ni quan nganye yumbui pugri bu seme wumb kin tuqui.

²⁶ Ni oyi nindim nari, “Nungoqi God musoqne nei wumbig kin, nungoqi pughe kin ningg quan nganye wune wamb?” Muq ni nes newo nyumurighi di wuye ane segi puq nindiny, di ni opu prene.

²⁷ Di nikin wute te muqond, di nei kumo mamb, di ni kin kin pengu mand, “Wuti nen ni pughe gib namb ye? Nyumurighi di wuye ane ni wand simbe nand kin te irepene rutungu!”

Jisas wute ququ brequ ane kin ququ brequ puaq nindim

Mak 5:1-20; Luk 8:26-39

²⁸ Jisas ni no gherim Galili opu Gadara mingg qi pe no nar. Di wute temi ququ brequ ninde ghimbi pe yemu kin mandi, Jisas muqoind. Ni temi wute mati mawo yemu kin sunyi pe pu mandi. Ni temi quan nganye jebo mand, pugri bu wute ni ngim tende ruso segi.

²⁹ Ni quan kumone mari, “Nu God ningg wo, nu beghi pughe sin guegu ningg bu guadi? Ngeri segine nu guadi kin ren nu beghi brequ gudug ningg bu guadi?”

³⁰ Muq te pu musoqne kring rundo te pu quan ni tende mir rind rind yeru.

³¹ Ququ brequ ni Jisas quan pengu mindig mari, “Nu beghi puaq ndumu ningg, ate beghi rar ndomu bodo pu buagi tende par po.”

³² Jisas ni ququ brequ te simbe nindim nari, “Nungoqi wo.” Muq ququ brequ wute temi te si mare, di mo pu buagi tende mar mo. Pu buagi te ni quan vig rimb ruso, rand wari pe righe ruso, wuye ngamo pe ir righe, wuye riq di riti.

³³ Wute pu yeng muany ye ni te muqond, mes mewo, wu mase mo. Ni mo, tiqe yumbui pe yumbo pughe ni muqond kin te wute simbe mindiny. Di ni wute temi ququ brequ ninde yemu kin te yumbo ninde puq ren kin te wute simbe mindiny.

³⁴ Di wute buagi tiqe te kin ni Jisas nde rindi. Ni rindi Jisas ruqoind ei ni simbe rindig di ni qi te si niraq ei opu gri mune nandi.

9

Jisas wuti iri quangi rind kin sabi nindig

Mak 2:1-12; Luk 5:17-26

¹ Jisas ni at pe newo no, di nikin wute ane wuye ngamo misiq opu gri nikin nde tiqe pe mune mandi.

² Wute ninge ni wuti iri quangi rind kin te meri mondo, ni sunyi pene ruqo pu nase. Ni nei mamb Jisas wuti te sabi nindig ye di Jisas ni nei te nundom pre, di ni wuti nyinge nare segi kin te ningg nari, “Nge mand, nu umbo yuwon kuse. Nu yumbo ur brequ guad kin wand te puaq pre.”

³ Wute ninge ni Moses ningg lo wute bei meny kin ni Jisas ningg wand ven mutungu di ni kin kin wand wand mare mari, “Wuti nen ni God wand brequ nindig, te pugri ni God ningg sunyi natevi.”

⁴ Jisas ni nei te nundom pre, di ni nari, “Pughe kin ningg nungoqi nei brequ ven nungoqi nde umbo pe yevu?”

⁵ Wand pughe ye puq gad tedi wute riri te nganyene: Nge kari, ‘Nu yumbo ur brequ guad kin wand te puaq pre,’ o nge kari, ‘Nu yes yewo

nyinge ghare yo' puq gad di ni nyinge nare kin wuqond di nei wamb kin tuqui?

⁶ Pudi puq ken ei nungoqi nei wamb te pugri wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni qi pe ven nde yumbo ur brequ kin wand puq nand ye gre rise." Muq ni wuti nyinge nare segi kin te ningg nari, "Nu yes yewo, nunon sunyi ghateri, ghare baj pe yo."

⁷ Di wuti te nes newo, nikin nde baj pe no.

⁸ Wute buagi ni te ruqond, di ni quan wune rimb, di ni God nyamb rindivi viyo. Te pugri ni gre quan nganye wute neny.

Jisas ni Matyu ngam nirang

Mak 2:13-17; Luk 5:27-32

⁹ Jisas ni mune nyinge nare no, wuti iri Matyu puq mindig kin nuqoind, ni takis nateri ye baj pe nas. Di Jisas ni pugri simbe nindig nari, "Nu nge nde ghawi." Di Matyu ni nes newo Jisas nde naru.

¹⁰ Jisas ni Matyu nde baj pe mir nand nand nas, wute takis materi kin di wute yumbo ur brequ rind kin nganye buagi Jisas di nikin wute ane tende ris mir rind.

¹¹ Parisi ninge ni te muqond, di ni Jisas ningg wute te pugri pengu mindim, "Pughe kin ningg nungoqi yumbui te ni wute takis materi kin di wute yumbo ur brequ rind kin ane mir rind?"

¹² Jisas ni wand ven nutungu, ni pugri puq nand, "Wuti num gureg segi kin ni dokta nde no tuqui segi, wuti num gureg kinne ei dokta nde no.

¹³ Nungoqi wo, wand God ningg buk pe rise kin ven wuqond, nei wamb.

Nungoqi umo wambui riti nge wegh kin te nge yambu kari. Nungoqi wute yawo wutony kin te nge yawo kare righe.” *[Hos 6:6]*

Di Jisas mune nari, “Te kin pugrine nge wute yumbo ur tuquine puq ren yene kateri ningg gadi segi, pudi wute yumbo ur brequ rind rind ris ye ni ningg bu gadi.”

*Ni mir uny yemu kin te ningg Jisas pengu mindig
Mak 2:18-22; Luk 5:33-39*

¹⁴ Tende puayi Jon wute wuye nap ye ni ningg wute mandi Jisas muqoind di pengu mindig mari, “Pughe gri ate beghi Parisi ane pripri mir uny yemu, pudi nu ningg wute te mir uny yemu segi?”

¹⁵ Jisas ni oyi nindim nari, “Wuti iri ngam no ningg mir yembe mindiny di kimand ngam niram mandi ane mir mand. Di ni ane mir mand mand masne kin tende puayi ni kimand te mir uny yemu tuqui segi. Pudi otiwo wute ninge mandi wuti ngam no kin mitanyi mo ye ngeri te rindi ye. Di tende puayi ei ni yivany mare di mir uny yemu.

¹⁶ Wuti iri ni chongo bidi urupui ire nitaqwi, chongo wuri ire bir wus kin pe nuaq wuso rang nimbiq tuqui segi. Ni pugri puq nen, tedi otiwo ni wuye nipi q di chongo bidi urupui kin te wute rundo, di asi kin te mune bir wus di gawo quan nganye yumbui wuse.

¹⁷ Di wuti iri ni wain urupui meme chongo yabe kin pe nowi naghe segi. Ni pugri puq nen, tedi wain urupui te yindingi di meme chongo yabe kin te bir nuaq di meme chongo te bir wus di wain

dabo no. Pugri bu wain urupui te meme chongo urupui pene ei mawo maghe di ni yuwon pu ris.”

Jisas ni Jairus ningg wo wuti pre mune nindiqi wiyo

Mak 5:21-43; Luk 8:40-56

¹⁸ Jisas ni wand te simbe nand nandne yenu, Juda mingg yumbui iri ninde nandi. Ni nandi Jisas nde tumone sungomyu gure nawo yimb naghe, di nari, “Nge wo nyumbueg muq tene wuti pre. Pudi nu ghandi si yew kuyo ei te ni mune wes wiyo.”

¹⁹ Di Jisas ni nes newo Juda mingg yumbui te temi mo, di Jisas nikin wute te anene mo.

²⁰⁻²¹ Di wute ire ni uny chiraq yequ ruso ber 12-pela pu ruso. Nyumbueg te ni Jisas nde dobu gri wuwi, ni nikin nei pe pugri puq wund, “Nge ni chongone kiting rise, tedi nge oghi.” Nikin nei pe pugri puq wund, ni Jisas ni chongo cheq te wuting wuse.

²² Jisas ni dobu gri rar nat ni nundoq di nari, “Nge wo, nu nonne nei guab kuari nu nge chongo kuat rise di nu oghi ye puq guad kin te ningg bu nu oghi. Nu umbo yuwon pu kuse di yo, wand nunde rise kin te muq prene.” Muq tende puayine nyumbueg te mune oghi wuse.

²³ Muq Jisas ni no Juda mingg yumbui ninde baj pe nar no, wute quanji rind rind ris. Quayi ni pereru piq muqond di wute buagi ni quan riri ange nyuw rip,

²⁴ di ni nari, “Nungoqi quan buagine dabo war wo! Nyumbueg wo te wuti segi, ni ruqo wuse!” Di wute buagi ni wur ring.

²⁵ Pudi ni wute buagi tiqi nundony rir rusu pu dabo yeru. Jisas ni nar no, nyumbueg wo wuse kin sunyi pe, ni si nituw kuse, di ni mune wes wiyo.

²⁶ Jisas ni pugri puq nen kin wand tene vir ir viso tiqe manyi tende opu yeru kin te rutungu.

Jisas wute rar brequ kin te sabi nindim oghi

²⁷ Jisas ni tiqe te si niraq di nyinge nare no. Wute temi rar chukoq kin dobu maru mari, “Nu Devit ningg kuqo ate beghi temu yawo tongu.”

²⁸ Ni baj pe nar no, muq wute rar chukoq kin te Jisas nde mandi, di Jisas ni mingg nari, “Nungoqi nei wamb ye nge sabi guduq oghi ye tuqui bri?”

Ni oyi mand, “Yumbui, nu tuqui.”

²⁹ Muq Jisas ni si ninde rar pe nem kuyo nari, “Nungoqi tequ nei wamb ye nge sabi guduq tuqui, pugri bu nungoqi rar wat.”

³⁰ Di ni rar mat yumbo muqond. Di Jisas ni wand gre ye ni temi simbe nindim nari, “Nungoqi tequ wand ven wute aye simbe wundiny wayequ.”

³¹ Pudi ni temi mo, Jisas ni yembe yuwon nand kin te wute buagi tiqe manyi tende opu yeru kin te simbe mindiny.

³² Wute temi te mo mone, muq wute ninge wuti iri wand nand segi kin te ritanyi Jisas nde rindi, ququ brequ ninde yenu.

³³ Pudi Jisas ni ququ brequ te puaq nindig. Wuti te wand nand, di wute nei kumo rimb riri, “Beghi asi yumbo ur ren kin Israel ven nde buqod segi.”

34 Pudi Parisi ni mari, “Wuti nen ni ququ brequ mingg yumbui ni ningg gre pe ququ brequ puaq nand mo.”

Jisas ni wute yawo nitony

35 Jisas ni tiqe buagi tende yeru kin tende nar nar no. Ni God yumbui nyamb mirang kin baj pe tende yenu wand yuwon ye bei neny. Di wute God nde si nambu ris kin te kin wand bir nuany. Di ni wute buagi num isis kin te ane sabi nindiny.

36 Di ni wute buagi te nuqond di ni quan nganye yawo nitony. Te ni yivany rire di bir kin kin ris, sipsip kin pugri wuti yeng nuany kin segi.

37 Muq Jisas nikin wute ningg nari, “Wuny mbe mir nganye buagi nguan pre, pudi wute mir te materi kin quan segi.

38 Pugri bu nungoqi wuny kiyi pengu wundig ei ni yembe ye wute aye tiqi nundom mo mir te mitangri meng rir.”

10

Jisas aposel 12-pela pu ir nawo di tiqi nundom mo

Mak 3:13-19; Luk 6:12-16

1 Jisas nikin wute 12-pela pu te nari mandi, di ni gre nem ei ni wute ninge ququ brequ ninde yemu kin te puaq mindiny di num isis kureny kin te sabi mindiny oghi.

2 Aposel 12-pela ni nyamb taq ren: ye nawo kin Saimon ni nyamb ire Pita puq nindig, ni kiqam Andru temi; di Jems, Sebedi ningg wo, di ni kiqam Jon.

³ Di Pilip, di Bartolomyu di Tomas di Matyu, ni takis nateri kin; Jems ni Alpius ningg wo, di Tadius.

⁴ Saimon ni Selot ningg wute tit kin iri,* di Judas Iskariot, wuti Jisas veri nde si pe ni nondo kin te.

Jisas nikin wute 12-pela pu nap mo di tiqi nundom mo

Mak 6:7-13; Luk 9:1-6

⁵ Jisas nikin wute 12-pela pu men tiqi nundom mo, ni wand pugri yeri nindim, “Nungoqi wo kin wute Juda segi kin pe tende wo wayequ. Di nungoqi Samaria nde tiqe pe wo wayequ.

⁶ Pudi nungoqi wo kin Israel mingg sipsip ir ruso pre kin te ei meri wutiny.

⁷ Nungoqi wo wand pugri puq wundiny, ‘Wute God nde si nambu ris kin te kin ngeri tumo rind pre.’

⁸ Nungoqi wo, num kin sabi wundiny oghi, wute riti kin te mune wundiri riwo, wute leprosi riraq kin ghimbi sabi wundiny oghi, di wute ququ brequ ninde yemu kin te puaq wundiny. Nungoqi gre ren wong wand segine wateri, pugri bu nungoqi ni sabi wundiny kin te ni wong runduq wayequ.

⁹ Nungoqi wo kin gol, silva, di wet bidi te ninge hanpaus pe rise ware wo wayequ.

¹⁰ Nungoqi wo kin quongi tami te ware wo wayequ. Di nungoqi chongo aye ware o su ware o botu ware wayequ. Wuti ni yembe nindiny, tedi ni oyi ni ghav rindig mir reng.

* **10:4:** Selot: Wute men ni kantri Rom nde si nambu mas yambu mari bu ane mege.

¹¹ “Muq wo, tiqe yumbui o tiqe woju pe wo, te nungoqi rar wat yuwon, wuti pughe ye ni wuti yuwon kin, nungoqi wuti te ane was rusu rusu otiwo nungoqi aye pe wo ningg muqdi tiqe te si wuraq.

¹² Pudi nungoqi baj ire pe war wo ningg, tedi nungoqi wute baj te kin simbe wundiny wari, ‘God nungoqi yuwon nuauq.’

¹³ Wute baj te kin ni yuwon kin, ate nungoqi wand yuwon ye te ninde si wurany. Pudi ni wute yuwon kin segi, ate nungoqi wand yuwon ye te mune nungoqi nde vindi.

¹⁴ Di wute tiqe te kin nungoqi mitaqu wowi segi, di ni nungoqi wand mutungu yambu mari, ate nungoqi baj te si ware o tiqe te si wuraq ningg di nungoqi nyinge pe kin qusuqu te buraq wand.

¹⁵ Nge nungoqi nganyene simbe guduq, God ni wute ir nawo kin tende puayi mai Sodom di Gomora ane riraq kin te ni ane tuqui segi, tiqe wen kin mai ni mune quan nganye.”

Jisas nikin wute simbe nindim otiwo wute ni mai rem ye

Mak 13:9-13; Luk 21:12-19

¹⁶ “Nungoqi wutungu! Nge nungoqi tiqi gu-doqu wo kin te sipsip kin pugri nyombui dabo ye mingi wo. Pugri bu nungoqi wo kin ghati ni waghi waghine rusu kin pugri nungoqi otinde nei wamb wamb wo. Di wapi mabri mingg yumbo ur yuwon ye te kin pugri wute ker wany segi.

¹⁷ Nungoqi wute ningg nei wamb wamb otiwo ni nungoqi mutuqu wase di mitaqu kot pe mo, di

nungoqi God yumbui nyamb mirang kin baj pe tende mumbuequ.

¹⁸ Nungoqi nge ningg wute pugri bu nungoqi mitaqu mo gavman nde si pe mequ wondo di king nde si pe mequ wondo. Nungoqi puq meuq tedi God ni wand yuwon ye te ni simbe wundim di Juda segi kin te mune ane rutungu.

¹⁹ Nungoqi mitaqu kot pe wo kin tende puayi eti nungoqi nei kumo wamb wari, ‘Nge wand pughe ye bri simbe gad, o nge pughe gri ni wand oyi gidim?’ Otiwo tende puayi Yumbui nungoqi nei neuq di nungoqi simbe wand.

²⁰ Wand te nungoqi simbe wand kin te nungoqi te segi. Wand te Ququ Yuwon Ye ni nuyi nde pu nandi nunde mim pe simbe nand.

²¹ “Wute ninge nikin kise God nei mimbig bu ni mitami kot pe mo di ni mi mati, di kiyi ninge ni wo mune pugrine puq meny. Di wo ninge ngawu gre rind kin ni kiyi kumo kot pe ritari ruso mambui riti.

²² Nungoqi nge ning wute pugri bu wute buagi nungoqi yambu rireuq. Pudi wute tughe ni gre rind ris ruso ruso qi wen pre kin tende puayi, tedi God ni nateri ye.

²³ Tiqe ire te kin wute nungoqi unje mupuqu mai isis meuq, tedi nungoqi wu wase tiqe aye pe wo. Nge nganyene simbe guduq, nungoqi Israel mingg tiqe buagi tende wo war ir omo wawo segine di wuti God nde pu nandi wuti nganye nas kin ni mune nandi.

²⁴ “Wokuandi nikin tisa nde ni yumbui ningg ris tuqui segi, di wute yembe ye nikin yumbui tende ni oyi yumbui ningg mas tuqui segi.

²⁵ Pudi wokuandi nikin tisa ane tiq tiqne ris tedi tuqui, di wute yembe ye nikin yumbui te ane tiq tiqne mas tedi tuqui. Ni baj kiyi nyamb brequ mindig, mari, 'Belsebul' puq mindig, tedi wute ninde baj pe ris kin quan nganye nyamb brequ mindiny."

*Jisas ni nari nungoqi God ningg ei wune wamb
Luk 12:1-7*

²⁶ Jisas ni mune pugri simbe nand, "Nungoqi wute yumbo ur brequ munduq kin te ningg wune wamb wayequ. Yumbo ninge muq imb pu rise kin te otiwo bure ris raqene rise, di wand muq suqo pu vise kin te otiwo wute buagi nei rimb ye.

²⁷ Nge wand burpoq nungoqi simbe guduq kin te bogisumb muqdi simbe wand. Di nge nungoqi ange pe misag kare kin te wewo wo baj wam yequ wute simbe wundiny.

²⁸ Nungoqi wute ghimbine mamb riti pudi ni ququ mamb riti segi kin te ningg wune wamb wayequ. Pudi nungoqi God ningg ei wune wamb, ni teri ane namb riti, ghimbi namb riti di ququ nate ruwi di wase pe menare righe namb.

²⁹ Nungoqi nei wamb, wute wapi wo temi wan toea pe wong mand. Di nungoqi nuyi ni wapi wo te quan nganye sabi nindim. Pudi ni ngiq nand segi, tedi iri qi pe ir ni naghe tuqui segi.

³⁰ Nungoqi nde ngawu pe God ni yu te manyi nand pre.

³¹ Pugri bu nungoqi wune wamb wayequ, nungoqi nuyi ni wapi wo yawo nitony pudi nungoqi mune quan nganye yawo nitouq."

Beghi Jisas ningg wute puq bad kin minyuw pati wayequ

Luk 12:8-9

³² Jisas ni mune simbe nand nari, “Wuti tughe ni wute simbe nindiny nari, ‘Nge Jisas ningg wuti,’ tedi nge mune nginy tu wam tende nge wuyi simbe gidig kari, ‘Wuti nen nge te.’

³³ Pudi wuti tughe ni wute simbe nindiny nari, ‘Nge Jisas ningg wuti segi,’ tedi nge mune nginy tu wam tende nge wuyi simbe gidig kari, ‘Wuti nen nge te segi.’”

Wute ni Jisas quan nganye ei nei rimbig

Luk 12:51-53; 14:26-27

³⁴ Jisas ni mune simbe nand nari, “Eti nungoqi nei wamb wari nge muq gadi kin yeng buagi qi pe kin gure kawo ningg bu gadi. Nge yeng gure kawo ningg gadi segi, nge bainat bu keru gadi.

³⁵ Nge muq gadi kin umbo ker mune pi res, ‘Quayi wo ni kiyi ker muam, di nyumbueg wo ni kumo ker ruany, di nyumbueg ngam kin ni kine ker ruany.

³⁶ Wute te nikin veri nganye te nikin wanguone’.”

[Mai

7:6]

³⁷ “Wuti tughe ni kiyi o kumone yawo nirany righe di nge segi, tedi ni nge ningg wuti kin pugri nas kin tuqui segi. Di wuti ni quayi wo o ni nyumbueg wo tene yawo nirany righe di nge segi, tedi ni nge ningg wuti kin pugri nas kin tuqui segi.

³⁸ Di wuti iri ni kruse niraq ngende dobu nawi segi, tedi wuti te ni nge ningg wuti kin pugri nas kin tuqui segi.

³⁹ Wuti tughe ni nge nei nimbigh segi nikin ghimbine nei nimbiny di nati, tedi ni nas nas te kin nas tuqui segi. Pudi wuti tughe nikin ghimbi nei nimbiny segi nge nei nimbigh muq nati, tedi ni nas nas te kin nas ye.

Wuti iri ni Jisas ningg wute te nate mowi kin wand

⁴⁰ “Wuti tughe ni nungoqi nitaqu wowi te nge neti kowi, di wuti tughe nge neti kowi te wuti nge tiqi nundogh gadi kin te neti nowi.

⁴¹ Wuti tughe ni propet iri nuqoind di ni nari, ‘Wuti nen ni propet iri pugri bu nge keti nowi,’ tedi yumbo God ni propet nuam rise kin pugrine ni mune nateri. Wuti tughe ni wuti tuquine nas kin iri nuqoind nari, ‘Ni wuti yumbo ur tuquine puq nen pugri bu nge keti nowi,’ tedi yumbo God ni wute yumbo ur tuquine puq ren ye nuany rise kin pugrine ni mune nateri.

⁴² Di wuti iri nari ni nge ningg wute te ghav nindim muq ni uyi wuye natekui nge ningg wuti iri nyamb segi kin te neng, nge nganyene nungoqi simbe guduq, wuti yumbo ur wokuandi nganye ren kin puq nen ye te ningg ni yumbo God nuang rise kin te nateri ye.”

11

Jon wute wuye nap ye nikin wute tiqi nundom Jisas nde mo

Luk 7:18-35

¹ Jisas nikin wute 12-pela pu wand ren simbe nindim pre, muq ni sunyi te si nare di nyinge

nare, tiqe ninge Galili opu yeru kin tende no wand bei neny di bir nawo.

² Muq Jon wute wuye nap ye ni taq pu yenu kin tende puayi wute ninge ni simbe mindig mari Kraist ni yumbo ur pugri nand. Pugri bu Jon nikin wute tiqi nundom Jisas nde mo,

³ di ni Jisas pengu mindig mari, “Nu beghi simbe ndug, Jon ni nari nu, wuti God tiqi nundog nandi puq nand kin tene bri guadi o beghi wuti aye bri ghimbi buag pu pas ye?”

⁴ Di Jisas ni oyi nindim nari, “Mune wo di yumbo yumbo buagi nungoqi non rar pe wuqond di wute aye men simbe munduq wutungu kin te Jon simbe wundig:

⁵ Wute rar chukoq kin te ni mune rar bure rind, wute nyinge brequ kin mune nyinge rire, wute leprosi riraq kin te ghimbi mune yuwon rind, wute ange ghave rimbiny kin munene wand rutungu, wute riti kin mune res riwo, di wute yumbo segi kin te ni wand yuwon ye bir muany rutungu.

⁶ Wute nge yumbo yumbo buagi puq ken ye te ruqond, pudi nge dob regh segi kin wute te chumbuai rind.”

⁷ Jon nikin wute Jisas si meri ningg muq Jisas ni Jon ningg wand wute buagi te simbe nindiny nari, “Nungoqi mong wuye di nyumo segi ye pe wo Jon wuqoind kin te ni kombu kin pugri nyumurighi neri no nandi nandi bri yenu wuqoind? Te segi, Jon ni kombu kin pugri segi, ni gre pu yenu ye.

⁸ Pudi te segi, tedi yumbo pughe kin wuqond yamb wo? Wuti iri chongo yuwon ye bri nare righe pu yenu bu wo wuqoind ningg? Te segi,

wute ni chongo pugri ye mare righe kin ni king ningg baj pe mas ye.

⁹ Nungoqi yumbo pughe kin wuqond yamb wo? Propet iri bri wuqoind ningg wo? Te nganyene, nge nungoqi simbe guduq, Jon ni mune yumbui nganye, propet aye ni ane tuqui segi.

¹⁰ Wuti nen ningg qa God nde buk pe pugri ur mand, 'Nge wuti iri nge ningg wand nare no kin te tiqi gudog ye nawo nu ngim sabi nunduw.' [*Mal 3:1*]

¹¹ "Nge nganyene nungoqi simbe guduq, wuti iri qi pe ven nde kin Jon wute wuye nap kin ni nde yumbui nas segi, Jon irine yumbui. Pudi wute God nde si nambu ris kin tende wuti iri nyamb segi wokuandi kin pugri nas kin te ni oyi Jon nde yumbui.

¹² Jon wute wuye nap kin ni wand bir nawo kin tende puayi pu rindi muq ven nde puayi God ni king ningg nas di wute ninde si nambu ris kin te quan nganye gre rind di wute tende rir ruso ningg quan nganye buid rip.

¹³ Propet buagi di Moses ningg lo ane ni wute God nde si nambu ris kin ningg simbe mand.

¹⁴ Propet ni mari, 'Elaija ei nandi.' Nungoqi wand wutungu yawo kureuq, tedi nge nungoqi simbe guduq te Elaija segi, Jon ningg bu puq mand.

¹⁵ Wuti tughe ni nutungu kin tuqui tedi ange nuaq ei wand ren nutungu.

¹⁶ "Nge yumbo pughe kin ningg ei wand gad ei nungoqi muq ven nde puayi was kin te ane tuquine? Nungoqi wokuandi kin pugri, ni ruso

tige moqi ris, wokuandi aye mune rindi muq ni oyi oyi wand rind riri,

¹⁷ ‘Beghi pereru piq budouq ei nungoqi nyinge wawo ningg pari, pudi nungoqi nyinge wawo segi. Di beghi yivany kin yuwo pari ei nungoqi quanji wand ningg pari, pudi nungoqi quanji wand segi.’

¹⁸ Te kin pugrine Jon nandi kin ni mir quan nand segi, di ni wain ne segi, di wute mari ququ brequ ninde yenu.

¹⁹ Di nge, wuti God nde pu gadi wuti nganye kas kin, nge gadi kin nge mir gad di wain ke di ni mari, ‘Nungoqi wuti nen wuqoind. Ni mir quan nand di wain quan ne, ni wute takis materi kin di wute yumbo ur brequ rind kin kimand.’ Beghi temu yumbo ur kin kinne yembe bidiny, pudi nungoqi temu ane yambu wurengu. Pudi God beghi nde yembe nand kin te bei rind ni nei te tuquine nganye.”

Tiqe ninge Jisas nei rimbig segi

Luk 10:13-16

²⁰ Tige ren kin wute Jisas ni yumbo ur gre ye quan nganye yembe nindiny pudi ni te ruqond di nei rire ritinde segi. Pugri bu Jisas ni tiqe ren kin wute ker nuany.

²¹ Ni pugri puq nand, “Korasin kin wute, otiwo nungoqi mai yumbui nganye ware, di Betsaida kin wute, nungoqi mune pugrine mai yumbui nganye ware ye. Te pugri wuti iri ni no tiqe brequ ye Tair di Saidon tende nge ningg yumbo ur gre ye nungoqi nde yembe gidiny kin pugrine ni mune tende yembe nindiny, tedi Tair di Saidon

ane asine nei rire ritinde, ni chongo bir bir kin rire righe ruso wase inyap righe.

²² Pudi nungoqi nei ware witinde segi, pugri bu nge muq nungoqi simbe guduq, otiwo God ni wute buagi ir nawo kin tende puayi nungoqi mai quan nganye wurraq. Tair di Saidon ane ni mai tumo wone riraq.

²³ Di nungoqi Kaperneam nungoqi nonne nyamb wundivi viyo quan nganye yumbui vise ningg wari? Te segi. God ni meniraqu mati kin tiqe pe wo. Te pugri wuti iri ni no tiqe Sodom tende nge yumbo ur gre ye nungoqi nde yembe gidiny kin pugrine ni mune tende yembe nindiny, tedi Sodom ni yequne.

²⁴ Pugri bu nge nungoqi simbe guduq, otiwo God ni wute ir nawo kin tende puayi nungoqi mai Sodom riraq kin pugri segi, nungoqi Kaperneam mai quan nganye wurraq.”

Beghi Jisas nde bodo tedi beghi pas yawotuan kin tuqui

Luk 10:21-22

²⁵ Tende puayi Jisas ni nari, “Wuyi, nu nginy tu wam di qi anene kin yumbui. Nge nu chumbuai guduq, te pugri nu wute quan nganye nei mamb kin ni nu yumbo suqo kuram, di wute ninge wokuandi nei rise kin tene nu bei gudim.

²⁶ Te nganye wuyi nu non nei pene bu pugri puq kuen.”

²⁷ Di Jisas ni mune simbe nand nari, “Nge wuyi ni yumbo yumbo buagi nge negh. Di wuti iri ni wo te nei nimbig segi, pudi kiyi ni irine wo te nei nimbig. Di wuti iri ni kiyi te nei nimbig segi, pudi

wo di wute ninge ni wo kiyi bei neny kin tene ni nei rimbig.

²⁸ Nungoqi yumbo mai kin ware ghimbi buid segi ate ngende wandi, tedi nungoqi was yawotuan kin sunyi kew kin tuqui.

²⁹ Nungoqi nyumo bog bulmakau nde gibe pe mirany righe ei ni yumbo qo rimb rire ruso ye te nei wumbiny. Bulmakau ni wute nde si nambu yeru di ni yumbo qo rimb rire ruso. Nungoqi te kin pugrine nge ningg wand wutungu di nge nde si nambu yequ. Nge yumbo ur oghi ye yembe gidiny di nge ningne nyamb gidivi viyo segi, di yumbo te nungoqi nde mai riwo segi, di nungoqi was yawotuan kin tuqui.

³⁰ Nyumo bog nge nungoqi nde gibe pe kirauq righe kin te nungoqi ware kin tuqui, di yumbo nge keuq kin te mai riwo segi, nungoqi ware kin tuqui.”

12

Jisas nari ni Sabat kin puate

Mak 2:23-28; Luk 6:1-5

¹ Nginy iri Sabat kin tende puayine Jisas nikin wute ane wit wuny mingi tende nyinge mare mo. Jisas nikin wute mir kurem, di wit yi ninge map me.

² Muq Parisi ni te muqond, ni Jisas ningg mari, “Muq nginy nen te Sabat kin nginy, pudi nu wute ni wit yi map me. Lo ni beghi yembe bad kin te ningg segi puq wund.”

³ Di Jisas oyi nindim nari, “Devit nikin wute ane mo mo mir kurem di pughe sin men kin te nungoqi buk pe wuqond segi bri?”

⁴ Ni God ningg baj pe nar no, bret God meng ningg mawo ris kin te nare nandi, nikin wute ane me. Bret ren pristne di me ye, wute aye me kin te lo segi puq wund.

⁵ Nungoqi Moses ningg lo buk te wundoq segi bri? Ni nari prist ni God ningg baj pe yembe mand ye nginy Sabat te ningg ni segine yembe mand, pudi ni te kin ningg unje map segi.

⁶ Nge nungoqi simbe guduq, God ningg baj ni yumbui, pudi wuti iri ni mune quan nganye yumbui kin muq nen yenu.

⁷ God ningg buk wuri, ‘Nungoqi umo wambui riti nge wegh kin te nge yambu kari. Nungoqi wute yawo wutony kin te nge yawo kare righe.’

[Hos 6:6]

Nungoqi wand puate ven kin ei nei wamb, tedi wute aye unje rip segi kin te mai weny segi.

⁸ Te pugri wuti God nde pu nandi wuti nganye nas kin ni Sabat kin puate.”

Jisas ni wuti iri si kuti kin te sabi nindig oghi

Mak 3:1-6; Luk 6:6-11

⁹ Jisas ni sunyi te si nare di nyinge nare no, ni mingg God yumbui nyamb mirang kin baj pe nar no.

¹⁰ Tende puayi wuti iri si kuti kin ni tende nas. Wute ninge ni Jisas kotim maind ningg ngim meri mand bu ni mandi pu tende mas, ni Jisas pengu mindig mari, “Moses ningg lo pughe puq wund, beghi wute num ye nginy Sabat kin tende puayi sabi bidiny ye o segi ye?”

¹¹ Jisas ni oyi nindim, “Pudi nungoqi kin iri sipsip ire yequ pu di nginy Sabat kin tende puayi sipsip te ngamo pe ir wughe, tedi ni pughe sin

nen? Ni nitiq wuse qo nimbiq wuwi wundi segi bri?

¹² Pudi wutamu sipsip ane tuqui segi, wutamu quan nganye yumbui. Pugri bu begghi lo puq wund nginy Sabat kin te ningg wute ghav bidiny tuqui.”

¹³ Muq ni wuti si kuti kin te simbe nindig, “Nu si tuqu kuso.” Di ni si nituqu kuso, muq ni si mune oghi, si yuwon kin opu gri kuse kin pugrine ire te mune oghi kuse.

¹⁴ Pudi Parisi ni God yumbui nyamb mirang kin baj te si miraq mo aye pe mo mas, di Jisas mi nati ningg wand wand mare.

Jisas ni God ningg yembe ye wuti iri

¹⁵ Tende puayine Jisas ni nei namb Parisi ni yumbo ur ninge yembe mindiny ningg, pugri bu ni tiqe te si niraq, di wute buagi ninde dobu ruru. Wute buagi num kureny kin te ni sabi nindiny oghi,

¹⁶ di ni segi puq nindiny ei ni God ningg wo te kin ningg wute aye simbe rindiny segi.

¹⁷ Ni yumbo ur puq nen kin te propet iri Aisaia puq mindig kin ninde mim pe God simbe nand kin ane tuquine. Ni pugri puq nand:

¹⁸ “Wuti nen ni nge ningg yembe ye iri, nge ni si gubog, ni irine nge ni yawo girag righe, di nge umbo ni ningg quan nganye chumbuai gud. Nge ningg ququ ninde kowi nas, di ni nge wute tuquine puq kenye ye te ningg Juda segi kin simbe nindiny.

¹⁹ Ni ker nawo segi, di quan kumo nari segi, di ni ngimne no wand kumo nand kin te wute rutungu segi.

²⁰ Ni taqme nuqu te pape nowi segi, di ni lam ire wel omo kin te awu nindiq segi. Ni pugrine yembe yembene yenu ruso ruso, otiwo nge wute tuquine puq keney kin wute buagi ruqond nei rimb.

²¹ Di ninde nyamb pe Juda segi kin buagi ni te ruqond di ni ghimbi ruang, ni nandi di ni ghav nindiny.”

[Ais 42:1-4]

*Ni mari Jisas ni Satan ningg gre pe yembe nand
Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10*

²² Tende puayi wute ninge ni wuti iri mitanyi Jisas nde mandi. Wuti nen ququ brequ ninde yenu, bu ni rar chukoq di wand nand segi. Jisas ni wuti te sabi nindig, pugri bu ni wand nand di rar bure nindiq, rar nat.

²³ Wute buagi ni Jisas yumbo ur yembe nindiny kin te ruqond, di ni nei kumo rimb. Ni kin kin pengu rind, “Wuti nen ne bri Devit ningg kuqo?”*

²⁴ Tende puayne Parisi ni wand ven mutungu, di ni oyi mand mari, “Wuti nen ni ququ brequ mingg yumbui, Belsebul puq bidig kin, ni gre neng bu ni ququ brequ puaq nand ye tuqui.”

²⁵ Jisas ni nei te nundom, di ni pugri puq nindim nari, “Kantri ire kin wute ni bir mawo kin kin mege, tedi kantri te oghine yembe wund tuqui segi, ir wughe ye. Di wuti iri ngam wo ane bir ruwo di priprine riri riri, tedi ane ruwo gudo

* **12:23:** Ni Devit ningg kuqo puq mand kin te ni Kraist ningg mari.

tuqui segi, kin kin yeru. Muq tiqe ire o wute baj ire pe kin ni bir ruwo opu opu yeru rege, tedi tiqe o wute baj ire kin rikur segi, ni bir kin kin yeru.

²⁶ Te kin pugrine Satan ni nikin ququne ququ aye puaq mand mo, tedi ququ buagi ninde si nambu mas kin ni bir kin kin mo, di gre pu yemu kin tuqui segi.

²⁷ Nungoqi wari nge Belsebul nde gre pe bu ququ brequ puaq gad. Pugri bu nge puq gad, nge Belsebul nde gre pe ququ brequ puaq gad, tedi nungoqi non wute tughe nde gre pe ququ brequ puaq mand? Nungoqi non wute tene bei munduq nungoqi unje wap.

²⁸ Pudi nge God ningg Ququ nde gre pe ququ brequ puaq gad, tedi nungoqi nei wamb wute God nde si nambu ris ye ngeri te nungoqi nde rindi pre.

²⁹ “Wuti iri ni wuti aye iri gre quan rise kin ni baj bir nuang nar no yumbo nateri tuqui segi. Ni wuti gre quan rise kin te taq naimb pre, tedi ni baj bir nawo nar no yumbo sir nateri.

³⁰ Wuti iri ni nge wuti segi, tedi ni nge veri kin pugri. Wuti nge ghav nindigh di sipsip pirur segi kin wuti te ni oyi sipsip bub nare ruso ye.

³¹ Yumbo ur pugri ye te ningg nge nungoqi simbe guduq, wute yumbo ur brequ mand di wand brequ mand kin wand te puaq ye tuqui. Pudi wuti iri Ququ Yuwon Ye wand brequ nindig ye ni wand te puaq segi ye.

³² Wuti tughe ni wuti God nde pu nandi wuti nganye nas kin te wand brequ nindig, te kin wand God puaq nand ye tuqui. Pudi wuti tughe ni Ququ Yuwon Ye wand brequ nindig, te God ni te

kin wand puaq nindig segi ye. Otiwo pudi mune tuqui segine.”

Nyumo yi oghi ye di nyumo yi brequ kin

Luk 6:43-45

³³ Jisas ni mune simbe nand nari, “Nyumo oghi kin te ni yi oghi ye rire. Di nyumo brequ kin te ni yi brequ ye rire, nyumo yi te wuqond di nungoqi nei wamb ni nyumo oghi o brequ.

³⁴ Parisi, nungoqi ghati sindiyu wo. Nungoqi wutaqu brequ, tedi pughe gri ei wand oghi ye wand? Wuti te ni nei isis umbo pe vise kin te bu mim wand vind.

³⁵ Wute yuwon kin ni nei isis yuwon kin rise, bu ni yumbo ur yuwon ye yembe rindiny. Pudi wute brequ kin ni nei isis brequ kin rise bu ni yumbo ur brequ ye te yembe rindiny.

³⁶ Pudi nge nungoqi simbe guduq, God ni wute ir nawo kin tende puayi wute buagi ni ruso God simbe rindig pughe kin ningg ni wand isis te kin rind.

³⁷ Nungoqi non wand tende pene ei God nungoqi ir nuaqu, nungoqi wutaqu tuquine was kin o nungoqi wutaqu brequ.”

Wute ninge yumbo ur gre ye muqond ningg mari

Mak 8:11-13; Luk 11:29-32

³⁸ Muq wute Moses ningg lo wute bei meny kin di Parisi ane Jisas pengu mindig mari, “Tisa, beghi pari nu yumbo ur gre ye ire yembe nduw, ei beghi budoq.”

³⁹ Di ni oyi nand nari, “Nungoqi wute muq ren nde puayi kin nungoqi wute brequ, di God

nei wumbig segi. Nge yumbo gre ye yembe gidiny wuqond ningg wari bri? Nge segi puq gad. Yumbo gre ye propet iri Jona puq mindig kin ni bei nand pre.

⁴⁰ Jona yabe chuqo ni wuye umo yumbui umbo wabe nar nase nginy temi ire pu bur tengi ire pu. Te kin pugrine otiwo wuti God nde pu nandi wuti nganye nas kin ni qi gawo pe nase nginy temi ire pu di bur tengi ire pu.

⁴¹ God ni wute ir nawo kin tende puayi Ninive kin wute ni res riwo di God nde rar pe simbe rind ye. Ni simbe rind kin te nungoqi wutaqu muq ren nde puayi yumbo ur brequ wand kin te simbe rind. Te pugri ni Jona wand bir nawo kin te rutungu di ni nei rire ritinde. Di nge nungoqi simbe guduq, wuti iri Jona nde quan nganye yumbui kin nen nas. Pudi nungoqi ni ningg wand te wutungu segi.

⁴² “Otiwo God ni wute buagi ir nawo kin tende puayi di Kwin Siba opu kin ni wes wiyo di nungoqi yumbo ur brequ muq ven nde puayi yembe wundiny kin te simbe wund. Te pugri ni qi cheq pe pu wundi King Solomon ni nei oghi ye simbe nand kin te wutungu ningg. Pudi nge nungoqi simbe guduq, wuti iri Solomon nde ni quan nganye yumbui kin nen nas, di nungoqi ni ningg wand wutungu segi.”

Ququ brequ mune wuti nde nandi

Luk 11:24-26

⁴³ Jisas ni mune simbe nand nari, “Ququ brequ ni wuti iri si neri, ni no wuye di nyumo segi ye pe

tende no nas yawotuan kin sunyi meri nat, pudi ni sunyi ire nuqond segi,

⁴⁴ tedi ni nari, ‘Nge mune baj asi kas kin pe tende ko.’ Di ni mune nandi nuqond baj pe te wute mas segi, baj bureng maip, di yumbo sabi mindiny.

⁴⁵ Muq ququ brequ asi nas yumbo ur brequ musoqne nand kin te ni mune no, ququ brequ aye 7-pela pu mune nitami nandi, ni quan nganye yumbo ur brequ mand ye, di ni nitami nar no tende mas. Wuti nen asi brequ nase, pudi muq ni quan nganye brequ nase. Te kin pugrine muq ven nde puayi wute ni yumbo ur brequ rind kin ane tuquine.”

Jisas kumo di kiqam ninde rindi

Mak 3:31-35; Luk 8:19-21

⁴⁶ Jisas ni wute buagi te wand simbe nindiny nindinyne yenu, ni kumo di kiqam ane rindi pu dabo yeru, ni ghimbi ruang nandi ei ane wand ningg.

⁴⁷ Wuti iri ni simbe nindig nari, “Nu numo niqam ane rindi pu dabo te yeru, ni nu ane wand ningg bu pengu rind.”

⁴⁸ Jisas oyi nand nari, “Wute tughe nge moyu di wute tughe nge qam?”

⁴⁹ Di nikin wute te si numbony muq nari, “Wute ren nge moyu di nge qam.

⁵⁰ Te pugri wute tughe nge wuyi wam nas kin nari kin pugri puq ren ye ni nge qam di nge nyumbu di nge moyu.”

13

Wuti iri wit yi wuny mbe puraq nand kin kopuqu wand

Mak 4:1-9; Luk 8:4-8

¹ Nginy te ningg Jisas ni baj te si nare, di ni no Galili wuye ngamo qunambe nas.

² Ni nas wand bir nawo kin pe tende bot ire yequ. Di wute nganye buagi nganye rundo rikur ni quir quar rindig, pugri bu ni bot pe newo no nas, di wute buagi ni dabo jiji pe yeru, muq ni wand simbe nand.

³ Muq ni wand nganye buagi te kopuqu wand pene simbe nindiny nari, “Wuti iri nikin wuny mbe no di wit yi puraq nand.

⁴ Ni puraq nand nand di wit yi ninge ngimne ir ri, di wapi rindi riq.

⁵ Ninge qi wet kin pe ir ri. Tende qi quan wus segi bu ni wamne ris, pugri bu ni brequene ruwi,

⁶ pudi nginy nawi, wit te nande namb di quari rimb. Te pugri ni tumuri quan maghe mo segi.

⁷ Wit yi ninge ruso nyungo quat kin pe ir ri di nyungo quat kin ni nambu wi ruso.

⁸ Pudi ninge qi oghi ye pe ir ri righe kin te ni mir rise. Ninge 100-pela pu rire, ninge 60-pela pu rire, di ninge 30-pela pu rire.

⁹ Wuti iri ni nutungu kin tuqui tedi ange nuaq ei wand ren nutungu.”

Pughe ningg bu Jisas ni kopuqu wand pe simbe nand?

Mak 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰ Jisas nikin wute mandi ni pengu mindig mari, “Pughe kin ningg wute ren nu kopuqu wand pe simbe gudiny?”

¹¹ Ni oyi nand nari, “Yumbo yumbo buagi God nde si nambu rise kin wand suqo pu rise kin te God nungoqi nei neuq di nungoqi nei wumbiny tuqui, pudi ni wute ren bei neny segi ye.

¹² Wuti tughe ni nei yuwon ye ninge rise, tedi God ni nei aye mune neng, ei ni nei quan rise. Pudi wuti ni nei yuwon segi, musoqne rise, tedi God mune natevi.

¹³ Te puate ven ningg bu nge kopuqu wand pe simbe gidiny.

‘Ni rar pe ruqond pudi ruqond rip ruso segi. Ni ange ruaq rutungu pudi nei rimb segi.’

¹⁴ Ni ningg propet iri Aisaia puq mindig kin ni simbe nand kin ane tuquine. Ni nari,

‘Nungoqi ange waq wutungu, pudi nei wumbiny tuqui segi. Nungoqi rar wat wat, pudi wuqond tuqui segi.

¹⁵ Te pugri wute ren ni nei ghabe rindiny, di ni ange tuq rimbiny, di ni rar imb ruany pre. Eti ni rar pe ruqond, ange pe rutungu, di nei pe nei rimbiny, di ngende tindi rindi di nge ni sabi gidiny oghi.’ *[Ais 6:9-10]*

¹⁶ Pudi nungoqi nge ningg wute nungoqi rar pe wuqond, di ange pe wand wutungu. Te ningg bu nungoqi chumbuai wand.

¹⁷ Te nge nungoqi nganyene simbe guduq, asi propet di God ningg wute tuquine mas ye ninge ane nungoqi muq yumbo ur wuqond kin te ni quan nganye ruqond yawo kureny, pudi ni ruqond segi. Di nungoqi muq wand wutungu kin

ven ni mune rutungu yawo kureny, pudi rutungu segi.

Jisas ni wit yi kin kopuqu wand te raqe nand

Mak 4:13-20; Luk 8:11-15

¹⁸ “Nungoqi wutungu, kopuqu wand wit yi puraq nand kin wand puate taq pugri:

¹⁹ Wute ninge yumbo yumbo buagi God nde si nambu rise kin te kin wand ni rutungu, pudi ni nei rimb segi. Wute ren ni wit yi ngimne ir ri kin pugri. Ququ brequ mingg yumbui ni nandi God ningg wand ninde umbo pe vise kin te puaq nand.

²⁰ Muq wit yi ninge qi wet pe ir ri kin taq wuti tughe ni wand ven nutungu di brequne chumbuai ane natevi.

²¹ Pudi ni tumuri quan maghe mo segi kin pugri, ni wand te kin nei pe nawo vis nganye segi. Ni God ningg wand nutungu, pudi wute ninge wand te ningg brequ mindig ningg mai isis meng kin tende puayi ni brequne ir naghe.

²² Wit yi ninge nyungo quat kin pe ir righe kin te wuti wand nutungu, pudi yumbo qi pe kin yivany nirany, di yumbo quan rise ningg nari. Yumbo ren ni nei imb ruang bu God ningg wand ni nde mir rire segi.

²³ Pudi wit yi qi oghi ye pe ir ri kin te wuti iri wand ven nutungu di puate nei nimbiny. Wit te ni yi rise pre, ninge 100-pela pu di ninge 60-pela pu di ninge 30-pela pu rire.”

Nyungo brequ wuwi kin kopuqu wand

²⁴ Jisas ni kopuqu wand aye mune simbe nindiny nari, “Yumbo yumbo buagi God nde si

nambu rise kin te pugri, wuti iri nikin nde wuny mbe wit yi oghi kin menare.

²⁵ Pudi wute buagi ruqo rise pre, ni veri nandi wit yi mingi tende ni mune nyungo brequ kin yi te menare pre, di ni no.

²⁶ Otiwo wit yi te ruwi mir rire ningg, ni muqond nyungo brequ mune anene ruwi.

²⁷ “Muq yembe ye wute ni mo wuny kiyi pengu mindig mari, ‘Yumbui, beghi buqod nu wit yi oghi kinne bu wuny mbe mekuare. Pudi nyungo brequ wen muai pu wundi?’

²⁸ “Ni oyi nand nari, ‘Veri ni puq nen!’

“Yembe ye wute ni wuny kiyi pengu mindig mari, ‘Nu nei guab ye beghi po nyungo brequ te bi pawo?’

²⁹ “Ni oyi nand nari, ‘Wayequ. Nungoqi wo nyungo brequ te bi wawo, eti wit ane bi wawo.

³⁰ Rar wuqond teri anene ruwi. Otiwo mir pateri kin tende puayi, muqdi nge wute tende yembe mand kin simbe gidim, ni nyungo brequ te bi mawo wumb muqond wase mande pre, muqdi wit yi materi nge nde mir baj pe mawo ris’.”

*Wute God nde si nambu ris kin kopuqu wand
Mak 4:30-32; Luk 13:18-21*

³¹ Muq ni kopuqu wand aye mune simbe nand nari, “Wute God nde si nambu ris kin ni mastet yi kin pugri. Wuti mastet yi nare no nikin nde wuny mbe ni righe.

³² Mastet yi wokuandi nganye ni nyumo aye ninge kin yi pugri segi, ni mowi kin minye ninge wuny mbe mi righe kin ane tuqui segi, ni quan

nganye yumbui, ni nyumo kin pugri. Wapi rindi ninde muange pe tende ris.”

³³ Muq ni kopuqu wand aye mune simbe nindiny, “Wute God nde si nambu ris kin ni yis kin pugri. Wute ire yis puch wutaqwi di plaua os yumbui pe waq wughe di ane quang wumbiq. Di otiwo yis plaua pe wur ir di plaua te quanene yindiqi.”

Jisas ni kopuqu wand pene simbe nand

Mak 4:33-34

³⁴ Wand ven Jisas ni kopuqu wand pe wute buagi te simbe nindiny. Ni wand ire ragene simbe nand segi, ni pripri kopuqu wand pene simbe nand.

³⁵ Wand ven propet iri ni simbe nand ye ane tuquine. Ni nari, “Nge simbe gad kin kopuqu wand pe ei simbe gad ye, di nge simbe gad kin te God qi yembe nunduw kin tende puayi pune rindi muq God ni yumbo suqo nare pu rise kin te ningg ei simbe gad.” *[Sng 78:2]*

Jisas ni nyungo brequ kin wand puate simbe nand

³⁶ Muq ni wute buagi te si nare baj pe nar no. Di nikin wute mandi mari, “Beghi wand puate simbe ndug, kopuqu wand pe nyungo brequ wuny mbe ruwi kin te pughe kin?”

³⁷ Ni oyi nindim nari, “Wuti tughe ni wit yi oghi ye kuan nawo kin te wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye.

³⁸ Wuny te qi. Di mir yi oghi kin te wute God nde si nambu ris ye. Nyungo brequ te wute Satan nde si nambu ris ye.

³⁹ Di veri ni nyungo brequ wuny mbe meniraq kin te Satan. Mir nguan materi kin te ngeri pre kin tende puayi. Wute wuny mbe yembe mand kin te angelo buagi.

⁴⁰ Nyungo brequ taq mamb wase pe memare riwo namb kin te otiwo ngeri pre kin tende puayi.

⁴¹ Wuti God nde pu nandi wuti nganye nas kin ni angelo tiqi nundom wute God nde si nambu ris kin tende mingi mo di yumbo wute nei brequ rindiny kin te di wute yumbo ur brequ rind kin te puaq mand ruso,

⁴² di wase yumbui pe memare righe namb. Di wute ni quan nganye mari di sawo mat ki.

⁴³ Muq wute yumbo ur tuquine yembe rindiny kin ni wute kiyi nde si nambu ris kin tende nginy kin pugri ti nase. Wuti iri ni wand nutungu kin tuqui tedi ni ange nuaq ei wand ren nutungu.”

Wet bidi wuny mbe wus kin di mitani kin kopuqu wand

⁴⁴ “Wute God nde si nambu ris kin ni wet bidi bokis ane wuny mbe suqo miraq pu wuse kin pugri. Wuti iri nundoq di mune but niraq, di ni quan nganye chumbuai nand, di ni no yumbo buagi te wute nem wong mand pre, di ni nandi wuny vise kin qi puch te wong nindiq.

⁴⁵ “Wute God nde si nambu ris kin te wuti iri mitani yuwon nganye meri nand kin pugri.

⁴⁶ Wuti te mitani quan nganye yuwon kin te nundoq, ni no yumbo buagi te wute nem wong mand, pre di ni nandi mitani te wet bidi yumbui pe wong nindiq.”

Yawi kin kopuqu wand

⁴⁷ Jisas ni mune simbe nand, “Wute God nde si nambu ris ye te yawi kin pugri ni gherim pe memeri naghe no di umo isis materi.

⁴⁸ Yawi te bre, tedi wute umo qo mamb rindi dabo, di ni mas umo te ir mawo. Umo oghi kin te materi imbi pe mawo righe, di brequ kin te memare ruso.

⁴⁹ Te kin pugrine otiwo ngeri pre kin tende puayi di angelo mandi wute ir mawo brequ kin opu di tuquine puq ren kin opu,

⁵⁰ di wute brequ kin te memare wase yumbui pe tende righe ruso, di quan nganye riri riri sawo rit ki.

⁵¹ Nungoqi wand puate ven nei wumbiny bri?”

Di nikin wute oyi pugri puq mindig, “Beghi nei bab.”

⁵² Di ni simbe nindim nari, “Wute Moses ningg lo wute bei meny kin ninge ni God nde si nambu mas ningg mari kin, ni wuti iri baj kiyi kin pugri. Ni yumbo baj pe nawo ris kin te nare nandi, ninge urupui kin di ninge asi kin.”

Wute Nasaret kin Jisas dob reng

Mak 6:1-6; Luk 4:16-30

⁵³ Muq Jisas ni kopuqu wand te simbe nand pre, di ni tiqe te si niraq,

⁵⁴ mune nikin nde tiqe pe nandi, di no God yumbui nyamb mirang kin baj pe nar no, wand bei neny. Muq ni wand nand kin te ni rutungu nei kumo rimb, kin kin pengu rind riri, “Wuti nen ni quan kumo nei namb di yumbo ur gre ye bei nand kin ren muai pu nateri?”

⁵⁵ Ni kiyi kapenta iri. Di ni kumo te Maria. Di ni kiqam Jems di Josep di Saimon di Judas.

⁵⁶ Di ni kunyumbu beghi ane ren nde pas. Ni quan kumo nei namb di yembe gre ye ren muai pu nateri?”

⁵⁷ Di muq ni yambu rireng.

Pudi Jisas ni simbe nindiny nari, “Propet iri nikin tiqe pene di nikin nde baj pene wute ni nyamb rindivi viyo segi. Wute buagi aye ni nyamb rindivi viyo.”

⁵⁸ Ni God nei rimbis segi, bu Jisas yumbo ur gre ye quan tende yembe nindiny segi.

14

Jon wute wuye nap kin mi nati

Mak 6:14-29; Luk 9:7-9

¹ Tende puayi Herot ni Galili king ningg nas, ni Jisas yembe nand kin wand te nutungu.

² Di nikin yembe ye wute te ningg nari, “Wuti nen, Jon wute wuye nap kin teneqa nen, ni nati pre mune nes newo, pugri bu yumbo ur gre ye yembe nindiny kin gre ninde rise.”

³⁻⁴ Herot ni asi Jon ni nati kin taq pugri: Asi Herot ni kiqam Pilip ni Herodias nitaqi, muq Herot kiqam ngam Herodias puaq nindiq nitaqi. Te ningg bu Jon ni pugri simbe nindig nari, “Nu Herodias kutaqi kin te lo segi puq wund.” Pugri bu ni Jon nait nase, sare pe taq naimb, taq yemu kin sunyi pe ni nar no.

⁵ Herot ni Jon ni nati ningg nei nimbiq, pudi ni wute buagi wune nimbiny, te pugri ni nei rimb Jon ni propet iri.

⁶ Pudi Herot ni asi kumo wuri wundi kin nginy tende puayi. Herodias ni wonyumbu wundi wute

buagi ris kin tende yuwo nyinge wuwo. Herot ni yuwo nyinge wuwo kin te nundoq yawo nare righe.

⁷ Muq ni simbe nunduw nari, “Nu yumbo pughe kin ningg nge pengu ndigh, tedi nge kew ye.” Di ni Yumbui nde rar pe wand te gre neny.

⁸ Herodias ni kuwonyumbu pugri simbe wunduw bu kuwonyumbu wuri, “Jon wute wuye nap kin ni ngawu nyeng pe ven nde ghowi naghe nge yegh.”

⁹ King ninde nei pe yuwon rind segi. Pudi ni asine wute ni ane mir rind kin ni nde rar pe wand gre neny pre, pugri bu ni ngiq nand, ngawu new ye.

¹⁰ Ni wuti iri tiqi nundog no wute taq yemu kin baj pe no Jon gibe pend nuang.

¹¹ Di ni ngawu nyeng pe nowi naghe neri nandi, wo te new di ni mune wuri wuso kumo wew.

¹² Di Jon nikin wute mandi, Jon meti nowi ngamo pe mowi yenu, di ni mo Jisas simbe mindig.

Jisas wute 5 tausen pela mir bag namb

Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-15

¹³ Muq Jisas ni wand ven nutungu, ni nikin wute ane sunyi te si mare, at pe mewo mo mas, mong wute segi ye pe tende mo. Pudi wute buagi ni wand rutungu, tiqe si rire ni nande kin tende nyinge rire dobu ruru.

¹⁴ Jisas ni at si niraq nyinge nare no, wute nganye buagi nganye ris nuqond di ni yawo nitony, di ni num kin te sabi nindiny.

¹⁵ Tende yuram Jisas nikin wute mandi, Jisas simbe mindig mari, “Mong ven nde opu te wute

segi, nginy yabe quan naghe no. Wute buagi ren tiqi ndony tiqe manyi te ruso ei mir ni kinne wong rind riq.”

¹⁶ Jisas ni oyi nand nari, “Ni ruso wayequ, nungoqi ei mir weny riq.”

¹⁷ Ni oyi mindig mari, “Beghi bret 5-pela pune di umo terine rise.”

¹⁸ Di ni oyi nand nari, “Nge nde ware wandi.”

¹⁹ Muq ni nari wute buagi te nyungo pe tende ris, di ni bret 5-pela pu di umo teri te nateri, di ni wam rar neq wiyo, God chumbuai nindig pre di bret te bir nawo. Pre muq nikin wute nde ni rundo, di ni mare mo wute buagi te meny.

²⁰ Di ni buagi ane mir rind ruso ruso mir rimbiq, di Jisas nikin wute mo mir cham te materi imbi pe mawo righe ruso imbi 12-pela pu bre mand.

²¹ Di wute tende ris mir rind kin te quayine 5,000-pela pu, nyumbueg di wo buagi te manyi mand segi.

Jisas wuye wam nyinge nare no

Mak 6:45-52; Jon 6:16-21

²² Te pre di bregune Jisas nikin wute simbe nindim at pe mewo mo ye mawo mo, wuye ngamo pe opu gri mo ningg, di Jisas ni tene yenu wute buagi te tiqi nundony nikin tiqe ruso.

²³ Ni wute buagi tiqi nundony ruso pre dobu nikin irine rand pe newo no yenu di God pengu nindig. Ruso nginy naghe no yuram pudi ni irine rand pe tende yenu.

24 Muq tende puayi at te wuye ngamo mingine yequ pre, pudi nyumurighi naghe gherim seme te at choch nipiq niraq nandi.

25 Di yambgriq tumo Jisas rand pe pu nati ni, di wuye wamne nyinge nare nikin wute nde nondo.

26 Muq nikin wute ni muqoind, ni wuye wam nyinge nare nandi, ni quan nganye wune mamb, ni mari, “Nen wuye wariwo!” Ni wune mamb bu quan mari.

27 Pudi brequne ni simbe nindim nari, “Nun-goqi gre pu yequ. Wune wamb wayequ, ngene bu gadi.”

28 Muq Pita Jisas simbe nindig nari, “Yumbui, nganyene nganye nunonne ate nge gig ghari nge mune wuye wamne nyinge kare nunde godo.”

29 Ni nari, “Be ghandi.” Muq Pita ni at pe pu newo naghe wuye wamne nyinge nare Jisas nde nondo.

30 Pudi ni nyumurighi quan gre nand kin te nuqoind, wune namb, di wuye pe naghe no yamb. Muq ni Jisas ningg nari, “Yumbui, nge gheti kowi.”

31 Muq Jisas ni brequne si neq wondo nait nase, di ni ningg nari, “Nu nge musoqne nei gubigh! Pughe kin ningg nu nei tevi vise?”

32 Di ni temi mandi at pe mewo maghe, di nyumurighi opu prene.

33 Di wute at pe mas kin te ni yumbui nyamb mirang di mari, “Nganyene nganye nu God ningg wo.”

Jisas ni wute num kin Genesaret kin sabi nindiny oghi

Mak 6:53-56

³⁴ Di ni opu gri mowi mati, Genesaret nde qi pe mandi.

³⁵ Di wute buagi tiqe te kin ni Jisas ruqoind rip no, di wand ri viso tiqe manyi Genesaret yeru kin te rutungu di wute num kin buagi rire Jisas nde rindi.

³⁶ Di ni Jisas pengu rindig ei wute num kin ni rindi Jisas ningg chongo cheq te riting wuse ei ni num oghi ningg. Di wute buagi rindi chongo riting wuse kin te ni num oghi.

15

Beghi koku mingg wand God ningg wand ane tuqui segi

Mak 7:1-23

¹ Parisi di wute Moses ningg lo wute bei meny kin Jerusalem pu Jisas nde mandi di pengu mindig mari,

² “Pughe kin ningg nunon wute te koku mingg yumbo ur te gure mawo? Ni mari, beghi si wuye pap pre ei mir bad, pudi nunon wute ni si wuye map segine mir mand.”

³ Jisas ni oyi nindim nari, “Di pughe kin ningg nungoqi God ningg lo gure waq, di nungoqi non nuqo mingg chuqo tene yembe wundiny?”

⁴ God ni nari, ‘Nungoqi nuyi numo ningg wand te irepene ei wutungu,’ di ‘Wuti tughe kiyi o kumo wand brequ nindiny tedi wi nati.’ *[Kis 20:12; 21:17]*

⁵ Pudi nungoqi wute simbe wundiny wari wuti iri yumbo ninge kiyi o kumo ghav nindiny ningg, pudi ni simbe nindiny nari, ‘Nge yumbo nungoqi ghav guduq kin ren te God geg ningg kiping ruso pre.’

⁶ Wuti te ni kiyi ningg wand nutungu segi di ghav nindig segi. Te kin ningg nungoqi God ningg wand te meware ruso di nungoqi non nuqo mingg chuqo tene yembe wundiny.

⁷ Nungoqi wutaqu umbo pe nei brequ bre pu rise muq nange vingg wute rundoqu ninggne yumbo ur yuwon ye wand. Asi propet Aisaia ni nungoqi ningg nari ye te nganyene nand. Ni nari,

⁸ ‘Wute men ni mim pe nge yumbui nyamb miragh, pudi ninde umbo pe nge nei mimbigh segi.

⁹ Ni nge yumbui nyamb miragh ye te ghav rindim segi, te pugri ni wute gri lo yembe mindiny kin te oyi God ningg lo kin pugri wute bei meny’.” *[Ais 29:13]*

¹⁰ Di Jisas ni wute buagi te ningg nari ninde rundo di simbe nindiny nari, “Wutungu di nei pe wawo vis.

¹¹ Yumbo dabo pu wuti nde rir ruso kin te ni unje rip segi, pudi yumbo pughe wuti nde nei pe pu riyi ri kin te ni unje rip.”

¹² Muq nikin wute ninde mandi di simbe mindig mari, “Nu wand guad kin te ningg Parisi ni umbo brequ kuse kin te nu nei gubiny?”

¹³ Jisas ni oyi nand nari, “Yumbo buagi nge wuyi wam kin kuan nawo segi kin otiwo ni puate ane bi nawo.

¹⁴ Nungoqi ni si ware. Ni wute rar chukoq kin pugri. Wuti rar chukoq kin iri ni rar chukoq kinne aye iri ngim bei nindig, tedi temi ane mo ngamo pe ir maghe.”

¹⁵ Pita oyi Jisas simbe nindig nari, “Beghi kop-uqu wand ven kin puate te bei yengu.”

¹⁶ Di ni oyi nari, “Pughe gri ate nungoqi mune nei wamb segine?”

¹⁷ Nungoqi nei wamb segi bri, yumbo ninde mim pe gri ne righe ruso kin te mune umbo che nawo ruso.

¹⁸ Pudi yumbo mim pe simbe bad kin te nei pe pu rindi, di yumbo ren kin wuti unje rip.

¹⁹ Te pugri umbo pe yumbo ur buagi ren rise: nei brequ, wute mamb riti kin nei, wute ngam ruso kin wute aye ane rise kin nei, quayi nyumbueg ane segi segi rise kin nei, nyungu kin nei, wandoqi mand, di wute aye nyamb brequ mindiny.

²⁰ Yumbo pugri kin te God nde rar pe wute unje rip. Pudi wuti si wuye nap segine mir nand kin te God nde rar pe unje rip segi.”

Nyumbueg Kenan opu kin Jisas nei wumbig

Mak 7:24-30

²¹ Jisas ni Israel mingg qi te si niraq, Tair di Saidon opu no.

²² Di Kenan kin nyumbueg ire tende wus kin wundi Jisas ningg wuri, “O yumbui, nu Devit ningg kuqo, nu nge yawo togh. Nge wo nyumbueg ququ brequ ninde ghimbi pe yenu di ni mai wuraq.”*

* **15:22:** Kenan te wute tit ire, ni Juda segi kin.

²³ Pudi ni wand ninge simbe nand segi. Di Jisas nikin wute mandi buid map simbe mindig mari, “Tiqi ndow wuso, ni beghi nde dobu wuwi wuri nyuw wup.”

²⁴ Ni oyi nand nari, “God nge tiqi nundogh gadi kin Israel mingg sipsip ir rusu kin te ninggne bu gadi.”

²⁵ Pudi ni wundi Jisas nde muange tingi sun-gomyu gure wuwo yimb wughe wuri, “Yumbui, nge ghav ndigh.”

²⁶ Di ni oyi nand nari, “Beghi wo ni mir te nikin nyombui mepirany rundo riq kin te oghi segi.”

²⁷ Di ni wuri, “Yumbui, te nganyene, pudi mir cham ni kiyi nde ede pe tende ir ri kin te nyombui riq yuwon ruany.”

²⁸ Muq Jisas ni oyi nand nari, “Nyumbueg, nu nge quan nganye nei gubigh! God nu yumbo nei gubiny kin te puaq nand ye.” Di ni wo nyumbueg brequene mune oghi wuse.

Jisas wute num kin nganye buagi sabi nindiny oghi

Mak 7:31-37

²⁹ Jisas ni tiqe te si niraq, wuye ngamo Galili qunambe nyinge nare no. Ni rand pe newo no, di tende nas.

³⁰ Di wute buagi ninde rindi, ni wute nyinge brequ kin, di wute rar chukoq kin, di wute nyinge rengu kin, di wute wand mand segi kin, di num kin buagi aye te ane mitari mandi, Jisas nde muange tingi mawo ris, di Jisas sabi nindiny oghi.

³¹ Wute buagi ni ruqond, wute wand rind segi kin te mune wand rind, di nyinge rengu kin te

mune oghi, di nyinge brequ kin te mune nyinge rire, di rar chukoq kin te mune rar rit, di ni te ruqond nei kumo rimb. Di ni Israel mingg God ni nyamb rindivi viyo.

*Jisas ni wute 4 tausen pela pu mir neny
Mak 8:1-10*

³² Muq Jisas nikin wute ngam niram ninde mandi simbe nindim nari, “Nge wute ren yawo kutony, te pugri ni nge ane pas nginy temi ire pu, di ni mir segi. Nge ni mir ane tiqi gudony ruso yambu kari, eti ni ngimi rar ori riti.”

³³ Di Jisas nikin wute Jisas ningg mari, “Beghi wuye di nyumo segi ye pe ven nde pas, di muainde ei bret pateri kin tuqui di wute buagi ren mir bag bab?”

³⁴ Di Jisas ni mingg nari, “Nungoqi bret pughe gri pu rise?”

Ni mari, “Bret 7-pela pu, di umo woju ninge ane.”

³⁵ Di Jisas ni wute buagi te simbe nindiny qi pe ris.

³⁶ Ni bret 7-pela pu di umo ane nateri, God chumbuai nindig pre, bir nawo di nikin wute te nem, di nikin wute mare mo wute buagi te meny.

³⁷ Ni mir rind di mir rimbiq, di Jisas nikin wute ni mir cham te mune materi imbi pe mawo righe ruso di imbi 7-pela pu bre mand.

³⁸ Wute quayi ni bret me kin te 4 tausen pela pu. Ni nyumbueg wo ane manyi mand segi.

³⁹ Di Jisas wute buagi tiqi nundony ruso, di ni at pe newo no Magadan mingg qi pe no.

16

Parisi mari Jisas yumbo ur gre ye ei yembe nindiny

Mak 8:11-13; Luk 12:54-56

¹ Parisi di Sadyusi ane Jisas maip mi newo ningg ninde mandi, pengu mindig ei ni wam kin yumbo ur gre kin ire bei nand muqond.

² Ni oyi nindim nari, “Yuram nginy ambo newo tedi nungoqi wari prangi ngeri oghi.

³ Di burane wuye quari wumb nginy tu ambo viyo, tedi nungoqi wari muqdi nyumurighi naghe di wuye wundi. Te nganye nungoqi yumbo ur nginy tu pe kin te wuqond di nei wamb wuye wundi o segi, pudi nungoqi muq ven nde puayi kin yumbo ur te puate nei wumbiny segi.

⁴ Nungoqi muq ven nde puayi was kin nungoqi wutaqu brequ, God nei wumbig segi. Nungoqi nge yumbo ur gre ye ire yembe guduw ningg pengu wand bri? Nge yumbo ur gre ye aye yembe gidiny segi, pudi nungoqi Jona ningg yumbo ur te wuqond di nei wamb.” Muq Jisas ni si nare di ni nyinge nare no.

Parisi Sadyusi ane mingg yis ye kopuqu wand

Mak 8:14-21

⁵ Jisas nikin wute nei gheri map bu bret mare segine wuye ngamo misiq opu gri mo mewo.

⁶ Jisas ni mingg nari, “Nungoqi rar wat yuwon, Parisi di Sadyusi mingg yis te ningg ei yeng wawo yuwon.”

⁷ Di ni kin kin wand mand mari, “Beghi bret ninge pare badi segi bu ni pugri puq nand.”

⁸ Pudi ni wand wand mare kin te Jisas ni nei namb pre, pugri bu ni pengu nindim, “Nungoqi nge musoqne nei wumbigh, pughe kin ningg wari nungoqi bret segi puq wand?”

⁹ Nungoqi nei wamb segine bri? Wute 5 tausen pela pu di bret 5-pela pu me di imbi pughe gri pu mune wateri kin te nei gheri bri wap?

¹⁰ O wute 4 tausen pela pu bret 7-pela pu me di imbi pughe gri pu mune wateri kin te nei gheri bri wap?

¹¹ Pughe ningg nungoqi te nei wumbiny segi? Nge bret ningg wand gad segi. Nungoqi Parisi di Sadyusi mingg yis te ningg ei yeng wawo yuwon.”

¹² Muq Jisas nikin wute nei mamb, Jisas ni yis bret pe req wur kin te ningg yeng mawo yuwon ningg nari segi. Ni Parisi di Sadyusi mingg wand te ningg yeng muany yuwon kin te ningg bu ni simbe nindim.

Pita nari Jisas ni Kraist

Mak 8:27-30; Luk 9:18-21

¹³ Muq Jisas ni tiqe ire Sisaria Pilipai tumo tende nandi di nikin wute pengu nindim nari, “Wute riri nge, wuti God nde pu gadi wuti nganye kas kin, nge tughe?”

¹⁴ Di ni mari, “Wute ninge riri Jon wute wuye nap kin, ninge riri Elaija, ninge riri Jeremaia, o propet asi kin iri.”

¹⁵ Di ni mingg nari, “Pudi nungoqi pughe gri nei wamb? Nungoqi wari nge tughe bri?”

¹⁶ Saimon Pita oyi nand nari, “Nu Kraist, God nas nas roq kin ni ningg wo.”

17 Di Jisas oyi nindig nari, “Saimon, Jona ningg wo, nu chumbuai ghand. Ven nu wuti iri nei new segi, pudi nge wuyi wam nas ye nu nei new.

18 Di nge nu simbe guduw, nu nyamb Pita, di wet nen nde wam wute buagi nge nei rimbigh kin te kirur di gre pu yeru, di wute riti kin gre te ni nyinge ruwo righe kin tuqui segi.

19 Yumbo yumbo buagi God nde si nambu yeru kin te kin ki nu kew ye. Yumbo pughe kin nu qi pe ven nde segi puq ghand te nginy tu wam tende God ni segi puqne nand pre, di yumbo pughe kin nu qi pe ven nde ngiq ghand te nginy tu wam tende God ni ngiqne nand pre.”

20 Muq Jisas nikin wute simbe nindim nari, “Nungoqi nge Kraist, wuti God naip ko wute kate ruwi ye, te kin ningg wute aye simbe wundiny wayequ.”

Jisas nari ni nati di mune nes newo ye

Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27

21 Tende puayi Jisas nikin wute waghine simbe nindim nari, ni Jerusalem no ei mai niraq, ni quayi kiyi di prist mingg yumbui di wute Moses ningg lo wute bei meny kin ninde si pe yuqo niraq di ni mi nati. Pre di nginy temi mo pre aye ningg di God mune nindingi newo.

22 Pita ni wand ven nutungu ni Jisas nitanyi temi kring mo kinne yemu, muq Jisas segi puq nindig nari, “Yumbui, te tuqui segi. Yumbo ren nunde ruwi kin tuqui segi.”

23 Jisas ni tindi nondo Pita ningg nari, “Satan, nu kring yo! Nu nge ngim imb kuagh ningg, te

pugri nu God ningg nei pe wand guad segi, nu wute ningg nei pe wand guad.”

²⁴ Muq Jisas nikin wute simbe nindim nari, “Wuti nge nde nawi ningg, tedi ni yumbo buagi qi pe kin te dob neny di nge mai kiraq kin pugrine ei niraq.

²⁵ Wuti tughe nikin ghimbine nei nimbiny nimbiny di nati, tedi ni nas nas te kin nas tuqui segi, pudi wuti tughe nge ningg nikin ghimbi nei nimbiny segi di nati, tedi ni otiwo yuwon pu nas nas te kin nas ye.

²⁶ Wuti iri nge dob negh, qi pe kin yumbo yumbo oyi quan nei nimbiny, di yumbo te kin yembe nand nand muq nati, tedi yumbo te pughe gri ei ni ghav rindig ye? Te tuqui segi. Ni otiwo yuwon pu nas kin te yumbo ninge pe wong nand tuqui segi.

²⁷ Wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye nikin angelo ane mandi kiyi ningg gre pe yenu kin tende puayi di ni wute yumbo ur oghi ye rind kin te yumbo neny di yumbo ur brequ rind kin te mai neny.

²⁸ Nge nungoqi nganyene simbe guduq, nungoqi ven yequ kin nungoqi kin ninge mati segine di wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni king kin pugri nandi muqoind.”

17

Jisas ghimbi kin grine rise

Mak 9:2-13; Luk 9:28-36

¹ Nginy 6-pela pu mo pre Jisas ni Pita, Jems, di Jems ni kiqam Jon pugri pu nitami rand iri wam

dobui nganye kin tende mewo mo nikinne tende mas.

² Ni Jisas muqoind muqoindne ni tindi no aye gib namb. Ni quenge nginy ti nase kin pugri, di ni chongo quem rimb di ti nase.

³ Di Moses Elaija temi mandi Jisas ane wand wand yemu muqond.

⁴ Di Pita Jisas ningg nari, “Yumbui, beghi ven nde pas te yuwon. Nu ngiq ghand tedi nge baj yirbu teri ire pu ven nde yembe gidiny. Ire nu te, ire Moses te, di ire Elaija te.”

⁵ Pita wand nand nandne yenu wuye quari ti wuri kin wundi ni imb wup, di wuti iri wuye quari wam te pu ngam nare nari, “Nen nge wo, nge ni quan nganye yawo girag righe di chumbuai gidig. Nungoqi ni ningg wand wutungu.”

⁶ Jisas nikin wute wand ven mutungu, ni quan nganye wune mamb ni pombri mo ngawu mare mo qi pe mundub.

⁷ Pudi Jisas ninde nandi, nat mase nari, “Wes wewo, nungoqi wune wamb wayequ.”

⁸ Di ni rar mindigi kuyo rar mat, wute aye muqond segi, Jisas irine muqoind.

⁹ Di ni rand pe pu mati mi mi, Jisas ni yeri nindim nari, “Nungoqi wo wuti iri yumbo ur ren wuqond kin te ningg simbe wundig wayequ, segine ruso otiwo wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni nati pre di God mune nindingi newo.”

¹⁰ Di Jisas nikin wute ni pengu mindig mari, “Pughe ningg wute Moses ningg lo wute bei meny kin ni mari Elaija ei ye nawo nandi?”

¹¹ Ni oyi nand nari, “Te nganyene Elaija ni ye nawo nandi di yumbo buagi sabi nindiny asi kin pugrine rise.

¹² Pudi nge nungoqi simbe guduq, Elaija nandi pre, di wute ni ruqoind rip no segi, pudi ni yumbo puq meng yawo kurem kin te puq meng. Otiwo wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni pugrine ei mai reng ye.”

¹³ Muq Jisas nikin wute nei mamb ni Jon wute wuye nap kin ni ningg bu wand nand.

*Jisas wo ambonye iri ququ brequ puaq nindig
Mak 9:14-29; Luk 9:37-43*

¹⁴ Muq ni wute buagi yeru pe mune mandi, wuti iri nandi Jisas nde rar ngimine sungomyu gure nawo yimb naghe nari,

¹⁵ “Yumbui, nge wo yawo tong. Ni ghimbi yuqo quan nganye nare, pripri ni rar ori nati, no wase pe ir naghe o wuye pe ir naghe.

¹⁶ Di nge nunon wute nde kitanyi gadi, pudi ni sabi mindig tuqui segi.”

¹⁷ Di Jisas ni oyi nand nari, “Nungoqi wutaqu God nei wumbig segi kin, di yumbo ur brequ quan kumo wand ye. Nge muq nungoqi ane pas nganye chiraq tuqui segi. Nge nungoqi mai quan nganye kare yambu kari. Wokuandi te ren wutanyi wandi.”

¹⁸ Di Jisas ni ququ brequ te ker nuang, di ququ brequ wo te si neri neyi ni no, di tende puayine wo te opu gghi nase.

¹⁹ Di Jisas nikin wute waghi grine mandi, Jisas ningg mari, “Pughe gri ate beghi ququ brequ te puaq baid no kin tuqui segi?”

20-21 Ni oyi nindim nari, “Nungoqi God musoqne nei wumbig pugri bu puaq waind tuqui segi. Nge nganyene nungoqi simbe guduq, nungoqi nge nei wumbigh kin nei te mastet yi wojiju kin pugri, tedi nungoqi rand nen ningg wari, ‘Nu ren pu yo tende yeru,’ tedi ni no. Yumbo ninge nungoqi imb ruauq segi.”*

*Jisas nikin nati kin te ningg mune simbe nand
Mak 9:30-32; Luk 9:43-45*

22 Jisas nikin wute ane mandi Galili irepene mikur, Jisas ni simbe nindim nari, “Wuti God nde pu nandi wuti nganye nas kin ni wute nde si pe mi nondo ye.

23 Ni mi nati, di nginy temi mo pre aye ningg di God mune nindingi newo.” Nikin wute wand ven mutungu di quan nganye yivany mare.

God ningg baj pe kin takis materi ye te kin wand

24 Muq Jisas nikin wute ane mandi Kaperneam, wute God ningg baj pe kin takis materi kin ni Pita nde mandi ni pengu mindig mari, “Nu non yumbui takis wong bri nindiq?”

25 Ni nari, “Te nganye ni wong nindiq.” Muq Pita baj pe nandi di Jisas ni ye nawo pengu nindig nari, “Saimon, nu pughe gri nei guab? Qi pe ven nde tughe king nde takis wong mand? Ni kin wo takis wong mand, o wute aye kin te takis wong mand?”

* **17:20-21:** Wute ninge mari wand aye ves ven nde visene; wand ven te: “Pudi ququ brequ men kinne segine meyi mandi mo segi. Nungoqi mir uny yequ di God pengu wundig, tedi ni mo.”

²⁶ Pita oyi nand nari, “Wute aye kin takis wong mand.” Muq Jisas Pita ningg nari, “Tedi king nikin wo takis te wong mindiq segi.

²⁷ Pudi eti wute God ningg baj kin takis materi kin men puq pem tedi ni umbo ker mawo. Nu yo, wuye ngamo pe umosungo yeq wughe, di umo ire ye wuwo kutaqwi kin te mim puaq nduw, di wet bidi tende wur wuse kin te taqwi raq yo ni yem, di nge nu temu ye God ningg baj kin takis te wong ndiq.”

18

Tughe yumbui ningg nas?

Mak 9:33-37; Luk 9:46-48

¹ Tende puayi Jisas nikin wute Jisas nde mandi mari, “Wute God nde si nambu yeru kin tende wuti tughe ei yumbui ningg nas?”

² Muq Jisas wo iri ningg nari nandi, ninde rar ngimine teti pu yenu,

³ di ni nari, “Nge nganyene nungoqi simbe guduq, nungoqi nei ware witinde wokuandi kin pugri segi, tedi nungoqi wute God nde si nambu yeru kin tende war wo tuqui segi.

⁴ Wuti tughe ni wokuandi nen kin pugri ni wute nde si nambu nas, tedi ni wute God nde si nambu yeru kin tende yumbui nas kin tuqui.

⁵ Wuti iri ni nge nde nyamb pe wokuandi pugri ye iri neti nowi sabi nindig, te ni nge bu neti kowi sabi nindigh.”

Wute yumbo ur brequ ningg ir maghe kin wand

Mak 9:42-49; Luk 17:1-4

⁶ Di Jisas ni mune simbe nindim nari, “Pudi wuti iri ni wokuandi nge nei rimbigh ye ren kin ire puq neny yumbo ur brequ gud, te wuti te wet yumbui gibe pe wuq wang gherim pe meweri naghe tedi yuwon.

⁷ Yumbo ur brequ kin qi pe ruwi di wute te ningg mune yumbo ur brequ rind te ningg ni mai yumbui nganye rire. Yumbo te kin rindi ye, pudi wute tughe ni puq men kin te ei ni mai yumbui nganye miraq.

⁸ Di nu si o nu nyinge ni puq rew nu yumbo ur brequ guad, tedi pend ghawo meghare viso. Te pugri nu si ire kuse o nyinge ire vise muq yo yuwon pu ghas kin te quan nganye yuwon. Nu si tengi ane kuse o nyinge tevi ane vise, di ni memeri wase awu kuso segi ye pe tende yo kin te brequ.

⁹ Di nu rar puq wew nu yumbo ur brequ guad, tedi bi waq meraq wuso. Te pugri nu rar irene wuse di nu ghas ghas otiwo kin te yuwon. Pudi nu rar teri ane rise di ni memeri wase wute brequ ye mo kin tende yo kin te brequ.”

Sipsip ir wuso kin kopuqu wand

Luk 15:1-7

¹⁰⁻¹¹ “Nungoqi wuti wokuandi nen kin pugri nyamb segi kin iri pere wundig wari, ‘Ni nge ane tuqui segi’ puq wundig wayequ. Nge nungoqi simbe guduq, nginy tu wam ye angelo wokuandi yeng muany kin pripri nge wuyi wam nas ye

ninde rar ngimine yemu.*

¹² “Nungoqi pughe gri nei wamb? Muq wuti iri ni sipsip 100-pela pu yeru di ire ir wuso, tedi ni pughe sin nen? Wuti te ni sipsip 99-pela si nare rand pe yeru di ni no ire ir wuso kin te meri nituw ye.

¹³ Nge nganyene nungoqi simbe guduq, muq ni sipsip te nundoq, ni quan nganye chumbuai nand. Ni sipsip 99-pela ir ruso segi kin te ningg chumbuai nand, pudi ire ir wuso kin mune nundoq kin te ningg ni quan nganye chumbuai nand.

¹⁴ Te kin pugrine nungoqi nuyi wam nas kin ni wokuandi ren kin ire ir kuso ni yambu nari.”

Wuti iri yumbo ur brequ nand kin wand

¹⁵ Jisas ni mune simbe nand nari, “Nimand iri nunde unje nap, te nu irine yo ni unje nap kin te simbe ndig. Ni nu wand nutungu, tedi nu nimand kueti nowi pre.

¹⁶ Pudi ni nu wand nutungu segi, tedi wuti aye iri o temi ghate mowi nu ane wo, te ei wand buagi ane irepene wutaqu tequ o tequ ire pu simbe wundig kin te ni nutungu. Te Moses ningg lo pugri puq wund. *[Lo 19:15]*

¹⁷ Muq ni wand te mune nutungu yambu nari, wo wute buagi aye nge nei rimbigh kin te mune simbe wundiny. Di ni wute buagi nge nei rimbigh kin ni wand te mune nutungu yambu nari, tedi nungoqi Juda segi kin di wute takis materi kin

* **18:10-11:** Wute ninge mari wand aye ves ven nde visene; wand ven te: “Wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni nandi wute ir maghe kin te ghav nindim ningg nandi.”

puq wem kin pugrine wuti te nungoqi ane was segi puq wundig.

¹⁸ “Nganyene nganye, nge nungoqi simbe guduq, yumbo pughe kin nungoqi qi pe ren nde segi puq wand te nginy tu wam tende God ni segi puqne nand pre. Yumbo pughe kin nungoqi qi pe ren nde ngiq wand te nginy tu wam tende God ni ngiqne nand pre.

¹⁹ Nge munene nungoqi simbe guduq, wute temi ni nei irene rise di nge wuyi wam nas ye yumbo ninge ningg pengu mindig, tedi ni yumbo te nuam rise ye.

²⁰ Muainde wute temi o temi ire pu nge nde nyamb pe mikur, nge ni ane tende pas.”

Beghi wute aye mingg wand puaq bidiny

²¹ Muq Pita Jisas nde nandi di simbe nindig nari, “Yumbui, nge mand iri nge nde yumbo ur brequ quan yembe nindiny, di nge ni yumbo ur brequ nand kin te puaq gidig pughe gri pu ei gad? Nge puaq gidig 7-pela pu bri gad?”

²² Jisas ni oyi nindig nari, “Nge nu simbe guduq, 7-pela pu ghand segi, pudi 77-pela pu ghand.

²³ Wute God nde si nambu ris kin ni wand ven kin pugri. Yabe king iri nas di ni nikin yembe ye ane wet bidi segine materi kin te mune sabi nindiny.

²⁴ Ni wet bidi segine materi kin te sabi nand ningg yenu, wuti iri mitanyi mandi, ni wet bidi segine nateri kin te manyi mindig 10 milion kina kin pugri.

²⁵ Ni wet bidi te oyi nindig tuqui segi, bu nikin yumbui nari ni di ni ngam di nikin wo di nikin yumbo buagi ane te wute nem wong mand. Ni pugri puq nen ei ni wet bidi segine nateri kin te oyi nindig ye.

²⁶ King ningg yembe ye wuti te ni wand ven nutungu, di ni king nde tumone sungomyu gure nawo di nari, 'Nge yumbui, nu nge yawo togh di nge ghimbi wagh. Wet bidi buagi nge segine kateri kin te nge oyi guduw ye.'

²⁷ Di king ni yawo nitong, ni wet bidi segi nateri kin te oyi nand segi, king segi puq nindig di tiqi nundog no.

²⁸ "Pudi wuti te nikin yembe ire iri asi ninde wet bidi 10 kina segine nateri. Muq ni no wuti te nait nase gibene naind, di simbe nindig nari, 'Nu nge nde wet bidi segine kuateri kin te brequne di oyi ghand.'

²⁹ Nikin yembe ire ni wand ven nutungu di ni sungomyu gure nawo di ni simbe nindig nari, 'Nu nge yawo togh di nge ghimbi wagh. Nge nunde wet bidi segine kateri kin te nge oyi guduw ye.'

³⁰ Ni wand te nutungu yambu nari, di ni nitanyi no taq naimb pu yenu ruso ni wet bidi te mune oyi nand.

³¹ Muq nikin yembe ire aye te muqond yivany mare, di ni mo wuti te yumbo ur yembe nindiny kin te ningg king simbe mindig.

³² Pugri bu king ni wuti te ngam nirang nondo, muq ni simbe nindig nari, 'Nu wuti brequ. Asi nu nge ningg quanji guad bu nge nde wet bidi kuateri kin te oyi guad segine nge si keru ko.'

³³ Nge oyi nu yawo kutow. Pughe ningg nu oyi nu non yembe ire te yawo kutong segi?’

³⁴ Di king ni quan ker nawo, nari ni yembe ye wuti te mitanyi mo taq maimb di yuqo meng ruso ni wet bidi buagi te oyi nindig.

³⁵ Te kin pugrine nge wuyi wam nas kin ni mune pugrine puq nen, nungoqi nimand mai puaq wundiny segi, tedi ni oyi nungoqi mai puaq nundug segine.”

19

Jisas ni wute ngam puaq mandye te ningg simbe nand

Mak 10:1-12

¹ Muq Jisas ni wand ren simbe nand pre, ni Galili si niraq no Judia opu wuye Jordan nisiny opu gri no newo,

² di wute nganye buagi ninde dobu ruru di ni tende num sabi nindiny oghi.

³ Di Parisi ninge ninde mandi, ni Jisas maip mi newo ei muqond ni wand ire unje nap bri. Pugri bu ni pengu mindig, “Beghi lo wuri wuti nikin nde nei pe ni ngam segine puaq nindiq tuqui bri?”

⁴ Ni oyi nand nari, “Nungoqi God ningg wand buk pe vise kin te wuqond segi bri? Yabe God ni qi di yumbo yumbo buagi yembe nindiny kin tende puayi ‘ni quayi nyumbueg ane pu yembe nindiny,’ *[Stt 1:27]*

⁵ di God nari, ‘Puate te ningg bu quayi ni kiyi kumo ane si nare di ni ngam teri irepene ris, di ni teri ghimbi irene nganye rise.’ *[Stt 2:24]*

⁶ Asi ni kin kin ris pudi muq ni teri ghimbi irene. God ni teri irepene nawo righe, pugri bu wuti iri ni bir nawo ni kin kin yeru te brequ.”

⁷ Di ni Jisas simbe mindig mari, “Pughe kin ningg Moses simbe nand nari, quayi ni ngam puaq nindiq di nyumo raqe ur nindiq new pre di tiqi nundow wuso?” *[Lo 24:1]*

⁸ Ni oyi simbe nindim nari, “Nungoqi ngawu gre wand bu Moses nungoqi ngiq nunduq nungoqi ngam puaq wand ye tuqui. Pudi asi God ni quayi nyumbueg yembe nindiny kin tende puayi yumbo ur ren kin segi.

⁹ Di nge nungoqi simbe guduq, wuti tughe ni ngam quayi aye ane rise segi, pudi ni ngam te puaq nindiq di nyumbueg aye nitaqi, te ni ngam kin lo gure nuaq.”

¹⁰ Jisas nikin wute mari, “Wuti iri ni ngam puaq nindiq kin yumbo ur pugri ye ninde rise, tedi ni ngam ruso segi te yuwon.”

¹¹ Di ni oyi nindim nari, “Wand ven wute quan buagine mutungu segi, pudi wute ngam mo segi kin te God ni wand ven nem ye.

¹² Nungoqi wutungu, wute isis mas, ninge ni ngam mo segi. Ninge ni ghimbi kumo rire rindi kin tende puayine ghimbi brequ rise di wo mare tuqui segi, ninge wute aye ni ghimbi pend mawo di ni wo mare tuqui segi. Wute ninge God nde si nambu yemu di nikin yembe nei mimbiny bu ni ngam mo yambu mari. Wuti tughe wand ven natevi kin tuqui tedi ni ei natevi.”

*Wokuandi Jisas ane kin wand
Mak 10:13-16; Luk 18:15-17*

¹³ Di wute wokuandi Jisas nde ritari rundo ei Jisas ni si neny riwo di God pengu nindig ningg. Pudi Jisas nikin wute ni wute wo ritari rindi kin te ker muany.

¹⁴ Pudi Jisas nari, “Wokuandi te rar wuqond nge nde rindi, segi puq wundiny wayequ, te pugri wute God nde si nambu ris kin te wokuandi pugri ye ni te.”

¹⁵ Di ni si neny riwo pre, di sunyi te si nare no.

Wuti iri yumbo quan rise kin ni Jisas temi wand mand

Mak 10:17-31; Luk 18:18-30

¹⁶ Muq wuti iri nandi Jisas ningg nari, “Tisa, nge yumbo ur oghi ye pughe ye yembe gidiny ei nge kas kas te kin kas?”

¹⁷ Ni oyi nindig nari, “Pughe kin ningg nu yumbo ur oghi ye te ningg nge pengu gudigh? God irine oghi ye. Nu lo tungu, tedi nu God ane was chiraq kin tuqui.”

¹⁸ Ni oyi Jisas ningg nari, “Lo pughe ye?”

Di Jisas nari, “Wute ghamb riti wayequ; wute ngam kin ane wase wayequ; nyungu ghand wayequ; wute segi wandoqi ndiny ghari ni unje rip puq ghand wayequ;

¹⁹ nuyi numo ningg wand irepene tungu; di nunon ghimbi yawo kurany righe kin pugrine wute aye yawo rany righe.” *[Kis 20:12-16; Wkp 19:18]*

²⁰ Quayi ambonye te oyi nand nari, “Yumbo buagi ren nge puq ken ye, pudi yumbo aye pughe ye mune puq ken?”

²¹ Jisas ni simbe nindig nari, “Nu mune tuquine nganye kuas ningg, tedi nu yo yumbo yumbo

buagi te yi rundo wute aye wong mand, di wet bidi te kin ghateri wute yumbo segi kin te. Nu puq yen tedi nu yumbo yuwon kin nganye nginy tu wam rise. Nu puq yen pre muqdi nge nde ghawi.”

²² Muq quayi ambonye ni wand ven nutungu, ni no quan nganye yivany nare. Ni yumbo quan rise ye te ningg bu ni yivany ane no.

²³ Di Jisas nikin wute te mingg nari, “Nganyene nganye, nge nungoqi simbe guduq, wuti yumbo quan rise kin ni wute God nde si nambu ris kin tende nar no kin te yembe yumbui nganye.

²⁴ Umo yumbui kamel puq munduw kin ni chongo rang kin nil gawo woju tende wur wuso kin yembe yumbui segi, pudi wute yumbo quan kin ni wute God nde si nambu ris kin tende rir ruso ye yembe yumbui nganye.”

²⁵ Jisas nikin wute wand ven mutungu, ni puyene mand mari, “Tedi wuti tughe ei God neti nowi yuwon pu nas ye?”

²⁶ Pudi Jisas rar neq wundo nuqond di nari, “Wute puq ren tuqui segi, pudi God yumbo buagi te puq nen kin tuqui.”

²⁷ Muq Pita ni oyi nand nari, “Beghi yumbo buagi te si pare di nunde dobu paw. Beghi yumbo pughe kin ei pateri?”

²⁸ Jisas ni oyi nindig nari, “Nge nungoqi nganyene simbe guduq, otiwo qi urupui pe wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye nikin sia king yuwon ye pe tende nas kin tende puayi nungoqi, nge nde dobu wawi kin, nungoqi mune sia 12-pela pe tende was, di Israel kin wute tit 12-pela pu yeng wany.

²⁹ Di wute buagi nge nde nyamb pe ni baj si rire o kise kiqam si rire o kiyi kumo si rire o wo o wuny si rire ye te ningg ni yumbo te kin 100-pela pu pugri riteri di otiwo ni ris ris te kin ris.

³⁰ Pudi wute quan muq ni ye mawo kin te otiwo ni dobu mawi, di muq dobu mawi kin te otiwo ye mawo ye.”

20

Wute God nde yembe mand di ni oyi nindim kin wand

¹ “Wute God nde si nambu yeru kin te wuny kiyi kin pugri. Burane ne ni nyinge nare maket sunyi pe no wute ninge ningg nari mandi ninde wain wuny mbe yembe mand di ni wong nand.

² Wute ninde yembe mand kin ni nginy iri yembe mand kin wet bidi mat rise kin ngiq mand, dobu di ni tiqi nundom mo wain wuny mbe yembe mand.

³ “Di 9 kilok pugri pe ni mune maket kin sunyi pe no, wute aye mune yembe segi pu tende yemu nuqond.

⁴ Muq ni simbe nindim nari, ‘Nungoqi mune pugrine wo nge wain wuny mbe yembe wand, di nge nungoqi tuquine wong guduq ye.’

⁵ “Di ni mo. Di 12 kilok mune no pugrine puq nen, di 3 kilok ni mune no pugrine puq nen.

⁶ Muq 5 kilok yamb tumo rind rind ni mune maket sunyi pe no, wute ninge tende yemu nuqond, di ni simbe nindim nari, ‘Pughe kin ningg nungoqi ren nde segine yequ ruso ruso yuram?’

7 “Ni oyi mindig mari, ‘Pudi wuti iri beghi yembe ningg wand nuangu segi.’

Ni oyi nindim nari, ‘Nungoqi mune pugrine wo, nge wain wuny mbe yembe wand.’

8 Di yuram wuny kiyi nandi, wute yembe mand kin te ni yeng nuam kin te simbe nindig nari, ‘Nu wute yembe ye te ngam ram mandi, wong ghand. Dobu pu mandi yembe mand kin te gri ye ghawo wong ghand ruso ruso asi ye mawo mandi yembe mand kin te mune wong ghand.’

9 Di wute 5 kilok yuram yembe mand kin ni mune wet bidi nginy iri kin pugrine materi.

10 Muq wute asine ye mawo yembe mand kin ni mari ni muqdi wet bidi quan ei mat rise ye. Pudi ni ire ire nginy iri yembe mand kin wet bidi pugrine mat rise.

11 Di ni te materi muqond, ni wuny kiyi wand kumo mindig mari,

12 ‘Wute men nu dobu pu kuari mandi aua irene yembe mand. Beghi burane ne badi yembe bad ruso ruso nginy naghe no, nginy wase mingi tende beghi yembe bad kin te beghi wong gudumu kin te ni wong guad kin ane tuquine.’

13 “Pudi wuny kiyi ni kin iri oyi nindig nari, ‘Mand, nu tungu, nge nu unje kaip segi. Nu nginy iri yembe guad kin wet bidi te ningg asi wand bad di nu ngiq guad pre.

14 Nu wet bidi ghati di nambu yo. Nge ngeningne wuti dobu nawi kin nen nu wet bidi kew kin pugrine ni mune geg.

15 Te nge te wet bidi. Ngening nde nei pe wet bidi bir kawo nungoqi keuq ye. Nge wute men

nde tumb kare ningg te piyi, pughe kin ningg nu te ningg kuari?”

16 “Te kin pugrine wute dobu mawi kin te otiwo ye mawo, di ye mawo kin te otiwo dobu mawi.”

Jisas nati ye te ningg munene simbe nand

Mak 10:32-34; Luk 18:31-34

17 Di Jisas ni Jerusalem newo no, nikin wute 12-pela pu waghine nitamine no nikinne yemu di simbe nindim nari,

18 “Muq beghi Jerusalem pewo po, di wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni prist mingg yumbui di wute Moses ningg lo wute bei meny ye ninde si pe mi nondo ye. Di ni mari ni nati puq mand,

19 di wute Juda segi kin ninde si pe mi nondo, ei wute Juda segi kin ni wand peq mindig, di yas muang, di kruse pe qungu mi nati. Pudi nginy temi mo pre aye ningg di God ni mune nindingi newo.”

Jems Jon temi yumbui mas ningg mari

Mak 10:35-45

20 Tende dobu Sebedi ningg quayi wo temi ni kumo ane Jisas nde rindi. Di ni rar ngimine sungomyu gure wuwo yimb wughe, di ni yumbo ninge ningg pengu wundig.

21 Di Jisas nari, “Nu yumbo pughe kin ningg kuari?”

Ni oyi wundig wuri, “Nu nge simbe ndigh, nge wo temi men otiwo nu king ningg ghas di ni temi anene nyamb yumbui mare, iri nunde si nganye pe opu nas di iri nunde si qaqi pe opu nas.”

²² Pudi Jisas oyi nand nari, “Nungoqi yumbo pengu wand kin te nei wamb segi. Nungoqi kap nge wuye ke kin te ningg wuye we tuqui bri?”

Ni temi oyi mand mari, “Beghi tuqui.”

²³ Ni oyi nindim nari, “Nungoqi nge wuye ke kin kap te ninggne wuye we ye, pudi nge nde si tuan pe o si qaqi pe was kin te nge gri nungoqi sunyi te keuq tuqui segi. Sunyi ren te wute tughe nge wuyi sunyi te nipim ruso pre ye ni te.”

²⁴ Muq Jisas nikin wute aye 10-pela pu wand ren mutungu, di ni Sebedi ningg wo temi te ningg ker mawo.

²⁵ Pudi Jisas ni quan buagine nari mondo di simbe nindim nari, “Nungoqi nei wamb te pugri wute Juda segi kin ni mingg yumbui ningg mas ye ni quan nganye yumbui mas di wute buagi ninde si nambu ris ningg mari. Di ni nikin wute nyamb kin te ni buid map ei wute buagi ni mingg wand irepene rutungu.

²⁶ Nungoqi ni puq men kin pugri puq wen wayequ. Pudi nungoqi kin wuti iri ni yumbui nas ningg nari, te ni nungoqi ningg yembe ye wuti kin pugri ei nas.

²⁷ Di wuti iri ni ye nawo ningg nari, te nungoqi nde taq pu yenu yembe ye wuti te kin pugri ei nas.

²⁸ Te kin pugrine wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni wute ni ningg yembe rindig ningg nandi segi, pudi ni oyi wute nde yembe nand ningg nandi, di ni nati ei wute nganye buagi ir pu ris ningg wong nand.”

*Jisas wute rar brequ kin temi sabi nindim
Mak 10:46-52; Luk 18:35-43*

²⁹ Jisas nikin wute ane Jeriko si miraq mo, muq wute nganye buagi ninde dobu ruru.

³⁰ Di tende puayi wute temi rar brequ kin ngim qunambe tende mas, ni mutungu Jisas te gri nandi, muq ni temi mari, “Yumbui, Devit ningg kuqo, nu beghi yawo tongu.”

³¹ Wute buagi ni temi ker ruam di simbe rindim ei ni temi wand segi mas. Pudi ni temi mune quan kumo mari, “Yumbui, Devit ningg kuqo, beghi yawo tongu.”

³² Di Jisas yenu di ni temi ningg nari, “Nge nungoqi pughe sin keuq ningg wari?”

³³ Ni oyi mindig mari, “Yumbui, beghi rar pat yumbo buqod ningg pari.”

³⁴ Di Jisas ni temi yawo nitom si natekui rar nitim rise di brequne ni temi rar mune oghi rar mat yumbo muqond, di ninde dobu maru.

21

Jisas king kin pugri Jerusalem nar no

Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19

¹ Muq ni Jerusalem tumo mondo di ni tiqe Betpage tende mondo. Di ni nyumo oliv yemu kin rand qunambe tende yemu, di Jisas nikin wute temi yeri nindim pre tiqi nundom mo,

² di simbe nindim nari, “Nungoqi tequ tiqe tumo te yequ kin tende wo. Nungoqi tiqe te ningg warne wondo di donki ire wuq muaw pu wo ane tende yeru wuqond ye. Sare bure wand di teri wutari nge nde wandi.

³ Wuti iri nungoqi segi puq nunduq, nungoqi simbe wundig wari, ‘Yumbui ni yembe rise.’ Puq

wand di ni brequne ngiq nand di wutari wandi ye.”

⁴ Yumbo ur ren kin ruwi kin asi propet iri ni simbe nand kin ane tuquine. Ni nari,

⁵ “Wand ven wute Jerusalem kin simbe ndiny, ‘Wuqond, nungoqi king nungoqi nde nandi. Ni nandi kin wuti nyamb segi kin pugri, donki pe nas di nandi, di donki wo pe nandi’.” *[Sek 9:9]*

⁶ Jisas nikin wute mo, di Jisas nari kin pugrine puq men.

⁷ Di ni temi donki kumo di wo ane mitari mandi, chongo dobui donki wam mawo pre, Jisas newo nas.

⁸ Wute nganye buagi nikin chongo dobui ngimne ruwo ruwo rire ruso di ninge nyumo muange ngimne ruwo rise.

⁹ Wute ninge ye ruwo, ninge Jisas nde dobu ruwi, quan buagine pugri riri, “Devit ningg kuqo Hosana puq wundig. God nu wuti Yumbui nde nyamb pe nandi kin nen yuwon wang. Yumbui wam nganye nas kin ni nyamb wundivi viyo.” *[Sng 118:25-26]*

¹⁰ Jisas ni Jerusalem nar no, wute buagi tiqe yumbui tende ris kin ni puyene rind, ni kin kin pengu rind riri, “Wuti nen tughe?”

¹¹ Di wute buagi riri, “Wuti nen propet iri, Jisas puq mindig kin, tiqe Nasaret Galili opu kin.”

Jisas wute God ningg baj pe maket muaq kin te bub nare mo

Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-25

¹² Di Jisas ni God ningg baj imb wabe nar no, di wute God ningg baj pe yumbo wong mand di maket muaq kin te bub nare mo. Wute ninge mas

wet bidi kantri aye kin materi di ni mingg wet bidi te oyi mem. Di Jisas nandi wute men ni tebol te groq nindim ruso, di wute wapi mabri mawo mas wong mand kin ni mas kin komboiq te pombri nipim ruso.

¹³ Ni simbe nindim nari, “God ningg wand rise kin buk pe God pugri puq nand, ‘Nge ningg baj te wute nge ane wand ye baj puq munduw ye.’ Pudi nungoqi wute nyungu kin suqo mo ye sunyi kin pugri puq wew.” *[Ais 56:7; Jer 7:11]*

¹⁴ Di wute rar rit segi kin di wute nyinge brequ kin ritari rindi God ningg baj pe, di Jisas ni sabi nindiny oghi.

¹⁵ Pudi prist mingg yumbui di wute Moses ningg lo wute bei meny kin ni yumbo ur oghi ye Jisas yembe nindiny kin te muqond, di wokuandi God ningg baj pe pugri riri, “Nungoqi Devit ningg kuqo Hosana puq wundig!” Pugri bu ni Jisas ningg ker mawo,

¹⁶ di ni simbe mindig mari, “Nu kutungu wo ren pughe puq rind?”

Di Jisas oyi nindim nari, “Nge kutungu ye! Nungoqi God ningg buk te wundoq segi bri? God ningg buk pugri puq wund wuri, ‘Wokuandi di wo kumo miny reny riq kin nikin mim pe Yumbui nyamb rindivi viyo’.” *[Sng 8:3]*

¹⁷ Di Jisas ni si nare, tiqe ire Betani puq munduw kin tende no, bur ire te nas.

*Jisas ni nyumo fig ningg nari ni yi namb segi
Mak 11:12-14,20-26*

¹⁸ Burane Jisas mune Jerusalem no, ni no no ngimi mir gureg.

19 Di ni nyumo fig ngim qunambe yenu nuqoind, be ni nondo tumo nuqond di fig yi segi, ragene rise. Di ni nyumo te ningg nari, “Nunde gidaqi pe yi mune riyi segi ye!” Di nyumo fig te brequne quari namb.

20 Jisas nikin wute te muqond, ni nei kumo mamb mari, “Pughe gri ate nyumo fig nen brequne quari namb?”

21 Di Jisas oyi nindim nari, “Nge nganyene nganye simbe guduq, nungoqi Yumbui nei wumbig di nungoqi nei tevi tevi vise segi, tedi nge nyumo fig puq geg kin pugrine nungoqi mune puq wen ye tuqui. Di ren ne segi, pudi nungoqi rand nen ningg wari, ‘Nu yo gherim pe ir yaghe,’ tedi yumbo nungoqi wari kin pugrine puq ren.

22 Nungoqi Yumbui nei wumbig, tedi yumbo pughe kin ningg ni pengu wundig di nungoqi wateri.”

Jisas pengu mindig ni gre muai pu nateri

Mak 11:27-33; Luk 20:1-8

23 Di Jisas ni God ningg baj kin imb pe nar no, wute wand bei neny neny yenu, prist mingg yumbui di quayi kiyi ane mandi ni muqoind di mari, “Nu beghi simbe ndug, nu gre pughe ye pe yumbo ren yembe gudiny? Tughe nu ngiq nunduw bu nu yembe ren guad?”

24 Jisas oyi nindim nari, “Muq nge oyi mune pengu ire nungoqi pengu guduq, di nungoqi nge simbe wundigh tedi nge oyi simbe guduq tughe nge ngiq nindigh bu nge yembe ren gad.

25 Jon ni tughe nde gre nateri di ni wute wuye nap? God nde pu nateri o wute nde pu nateri.”

Di ni kin kin wand mand mari, “Beghi pari God nde pu nateri, tedi ni beghi ningg nari, ‘Pughe kin ningg nungoqi Jon ningg wand te wutungu di nganyene puq wand segi?’

²⁶ Pudi beghi pari, ‘Wute nde,’ tedi beghi wute buagi te wune bibiny. Te pugri wute buagi riri Jon ni propet iri.”

²⁷ Te ningg di ni oyi mand kin mari, “Beghi nei bab segi.”

Jisas nari, “Nge mune pugrine, nge tughe nde gre pe yumbo ren yembe gidiny kin te nungoqi simbe guduq segi.”

Wo temi kin kopuqu wand

²⁸ “Nungoqi pughe gri nei wamb? Wuti iri ni quayi wo temi mas, di ni no wo kiseyu te simbe nindig nari, ‘Nge wo, nu muq yo wain wuny mbe yembe ghand.’

²⁹ Di ni oyi nand nari, ‘Nge ko yambu kari.’ Pudi dobu pu ni nei nare nitinde di ni no.

³⁰ Di kiyi ni no wo kiqam nde te mune pugrine puq nen, di oyi nand nari, ‘Yumbui, nge ko ye.’ Pudi ni no segi.

³¹ Nungoqi pughe gri nei wamb, wo pughe ye bu kiyi ningg wand nutungu?”

Ni mari, “Ni wo kiseyu.”

Jisas ni wute te simbe nindim nari, “Nge nganyene nganye nungoqi simbe guduq, wute takis materi kin di ngimne nyumbueg ane ni ye ruwo God nde si nambu ris di nungoqi oyi dobu waru.

³² Jon ni nandi kin ngim tuquine ye bei neuq, pudi nungoqi ni wand te wutungu segi. Pudi

wute takis materi kin di ngimne nyumbueg ane ni ningg wand rutungu. Di muq nungoqi ren wuqond, pudi nungoqi nei ware witinde di ni ningg wand wutungu segi.”

Wute wain wuny mbe yembe mand kin kopuqu wand

Mak 12:1-12; Luk 20:9-19

³³ “Nungoqi kopuqu wand aye ven mune wutungu. Wuti iri ni wain wuny ire yembe nindiny. Ni undaw nipiq, wain yembe mindig kin sunyi ire tende wabe gri ngamo nuaq, di baj dobui wute mas wuny yeng muany kin iri tende yembe mindig. Ni pre nand di wute aye nem di ni ber manyine wong maind maind mas, di ni wonji tiqe aye pe no.

³⁴ Wain yi uri mand kin tende puayi ni yembe ye wute ninge tiqi nundom mo, wute ni wuny yeng muany kin te muqond di wain yi ninge map.

³⁵ Pudi wute wuny yeng muany kin ni yembe ye te iri pug mindig, iri mi nati, di iri wet memirang.

³⁶ Muq ni wute yembe ye aye mune tiqi nundom mo, asi kin quan segi muq quan nganye. Di ni mune pugrine puq mem.

³⁷ Tende dobu nikin wo nganye tiqi nundog ninde no, ni nari, ‘Ni nge wo ningg wand wutungu ye.’

³⁸ Pudi wuny yeng muany kin ni wo te muqoind, ni kin kin wand wand mare mari, ‘Wuti nen ei ni kiyi ningg yumbo yumbo buagi nateri ye. Beghi pi nati, ei ni ningg yumbo yumbo te beghi oyi pateri.’

³⁹ Pugri bu ni mait nase, mitanyi mo wuny dabo memeri nar no di mi nati.

⁴⁰ Nungoqi pughe gri nei wamb? Wuny kiyi nandi di wute wuny yeng muany kin pughe sin bri nem?”

⁴¹ Ni oyi mindig mari, “Ni wute brequ kin te suquan moyi gri ni mati, di wain wuny te wute aye nem yeng muany, di otiwo mir rise uri rind kin tende puayi di ni mir materi wuny kiyi meng rir.”

⁴² Jisas ni oyi nindim nari, “Nungoqi God ningg wand buk pe vise kin ven wuqond segi bri? Wand ven te:

‘Wet te asi wute baj yembe mand ye mari brequ di kring maip no kin wet te muq baj mingine nas di baj nare. Yumbui ni ren kin puq nen di beghi nde rar pe yuwon nganye.’ *[Sng 118:22,23]*

⁴³ “Pugri bu nge nungoqi simbe guduq, nungoqi God nde si nambu yequ kin te ningg God ni segi puq nunduq, di ni oyi wute aye ni wand rutungu kin te ngiq nindiny.

⁴⁴ Di wuti tughe ni wam pu ir ni naghe wet pe yenu, tedi ni bir nas puch puch yenu. Pudi wet oyi ir ni wuti dang naind, tedi wuti te binye nase.”

⁴⁵ Prist mingg yumbui di Parisi ane ni kopuqu wand ven mutungu, ni nei mamb Jisas ni mingg bu simbe nand.

⁴⁶ Ni mait nase ningg nei mamb, pudi ni wute buagi wune mimbiny. Te pugri wute ni riri Jisas ni propet iri.

22

Wuti ngam urupui no kin mir yembe mindiny ye kopuqu wand

Luk 14:15-24

¹ Muq munene Jisas ni kopuqu wand pe wute simbe nindiny,

² “Wute God nde si nambu yeru kin te pugri, king iri ni wo ngam urupui no kin mir yembe nindig.

³ Ni wute ninge simbe nindiny otiwo ni wo ngam urupui no kin te mir mawo kin tende puayi di ni rindi. Muq ni mir rind kin puayi nikin yembe ye wute te tiqi nundom mo wute simbe mindiny rindi ningg, pudi ni rindi yambu riri.

⁴ Muq nikin yembe ye aye mune tiqi nundom mo simbe nindim nari, ‘Wute nge simbe gidiny rindi puq gad kin te simbe wundiny, “Nungoqi wutungu, nge mir yembe gidiny pre pu rise, bulmakau quayi buagi di bulmakau wo buagi nyam rire kin nge gab riti pre. Yumbo yumbo buagi nge yembe gidiny pre, nungoqi ngam kin mir pene wandi”.’

⁵ “Yembe ye wute mo ni simbe mindiny, pudi ni rutungu yambu riri, di ni aye pe ruso. Iri ni no wuny yembe nand, di iri ni no bisnis yembe nand.

⁶ Pudi ninge king ningg yembe ye te mat mase pug mindim di mi mati.

⁷ King ni umbo ker nawo, di ni ami tiqi nundom mo, wute nikin yembe ye mi mati kin te mi di ni tiqe te mindany nimbiny.

⁸ Muq ni yembe ye aye simbe nindim nari, ‘Ngam kin mir nge yembe gidiny pre pu rise, pudi wute nge simbe gidiny kin ni wute oghi segi bu ni rindi segi.

⁹ Nungoqi tiqe manyi te wo wute pughe ye wuqond simbe wundiny ngam kin mir pe rindi.’

¹⁰ “Muq nikin yembe ye tiqi nundom mo wute buagi ni ngimne muqond mate ruwi, oghi kin di brequ kin, buagi ane mate ruwi riso, di mir kin sunyi te wutene bre.

¹¹ Pudi king ni neyi nandi wute te nuqond, di ni wuti iri ngam kin chongo oghi nganye nare righe segi kin te nuqoind.

¹² Ni pengu nindig nari, ‘Nge mand, pughe gri ate nu ngam kin chongo oghi nganye kuare righe segine ven nde kueyi kui?’ Muq wuti te wand segine yenu.

¹³ Muq king nikin yembe ye simbe nindim nari, ‘Si muange taq wumbig, meweri dabo burpoq pe nar no. Tende wute quan nganye riri di sawo rit ki.’

¹⁴ Te pugri wute nganye buagi ngam nirany, pudi ire irene ni nate ruwi.”

Sisar nde takis wong mand

Mak 12:13-17; Luk 20:20-26

¹⁵ Parisi ni mo kin kinne wand taq mamb pughe gri ei wandoqi mindig di ni wand ninge unje nap tedi mait nase.

¹⁶ Di Parisi nikin wute di wute ninge Herot nde opu mase ye te ane mo Jisas ningg mari, “Tisa, beghi nei bab nu wand nganye kin pene God ningg yumbo ur te wute bei kueny ye, di nu wute

ni pughe sin ren kin te ningg nei kumo guab segi, nu wute nyamb kin o wute nyamb segi kin wand irene simbe gudiny.

¹⁷ Beghi simbe ndug, nu pughe gri nei guab? Beghi Sisar nde takis wong bad kin te tuquine o segi?”

¹⁸ Pudi Jisas ni nei namb ni yumbo ur brequ mand ningg bu ni nari, “Nungoqi wute nei tevi kin. Pughe kin ningg nungoqi nge wandoqi wundigh ei nge wand unje kap ningg wari?”

¹⁹ Takis kin wet bidi ire te nge bei wegh.” Di ni wet bidi te miraq mandi meng.

²⁰ Di Jisas ni pengu nindim nari, “Wuti tughe ngawu di nyamb ane wet bidi wen nde rise?”

²¹ Ni oyi mand mari, “Sisar te.”

Di Jisas ni simbe nindim nari, “Yumbo Sisar ningg te Sisar weng, di God ningg te God weng.”

²² Ni wand ven mutungu, nei kumo mamb, di ni Jisas si meri di mo.

*Wute mati kin mune mes mewo ye te kin wand
Mak 12:18-27; Luk 20:27-40*

²³ Sadyusi ni mari wute mati kin ni mune mes mewo segi ye. Nginy te ningg wute te kin Jisas nde mandi di ni pengu mindig mari,

²⁴ “Tisa, Moses nari wuti iri wo segine nati, te ni kiqam ei mune kise ngam te nitaqi. Ni mune kise ngam te nitaqi, wo niraw di wo te kise nati kin ni te. [Lo 25:5]

²⁵ Muq beghi kise kiqam 7-pela pu mas. Kiseyu ngam no di nati, di ni wo segi, ni ngam kiqam nde si niraq pu wus.

26 Muq mingi ye tende dobu mune nitaqi, ni mune nati. Te tene ruso kiqam chumb mune nitaqi, ni mune natine.

27 Ninde pre dobu nyumbueg te wuti.

28 Kise kiqam 7-pela pu ni wute te mitaqi. Pugri bu otiwo wute mati kin mes mewo kin tende puayi tedi nyumbueg wen ni tughe ningg ngam ei wus?”

29 Pudi Jisas ni oyi nindim nari, “Nungoqi unje wap. Te pugri nungoqi God ningg wand buk pe rise kin di God ningg gre te nei wamb segi.

30 Wute mati kin mune mes mewo ye tende puayi ni ngam ruso o oyi oyi ngam mawo ruso segi. Ni angelo wam mas kin pugrine ris ye.

31 Di wute riti kin mune res riwo kin te ningg nungoqi God buk pe simbe nand kin te wuqond segi bri?

32 Ni nari, ‘Nge Abraham ningg God, Aisak ningg God di Jekop ningg God.’ God ni wute mati ye ni mingg God segi, ni wute urupuine mas ye ni mingg God.”

[Kis 3:6]

33 Wute buagi ni wand ven rutungu, di te ningg nei kumo rimb.

God ningg lo yumbui nganye kin

Mak 12:28-34; Luk 10:25-37

34 Parisi ni mutungu Jisas ni Sadyusi wand mand kin ngim imb nuam, di ni mandi irepene mikur.

35 Di wuti iri ni lo quan nei numbuw ye ni Jisas puamb nuang ningg bu ni pugri pengu nindig,

36 “Tisa, lo pughe ye bu yumbui?”

³⁷ Di ni oyi nindig nari, “ ‘Nu Yumbui nunon God te ei nunde umbo pe, ququ pe gri, di nei pe yawo rang righe.’ *[Lo 6:5]*

³⁸ Lo wen te quan nganye yumbui di lo ye wuwo kin.

³⁹ Di aye tende dobu te pugri: ‘Nunon ghimbi yawo kurany righe kin pugrine wute aye yawo rany righe.’ *[Wkp 19:18]*

⁴⁰ Moses ningg lo di propet mingg wand nikin puate taq, wute aye yawo pirany righe di God yawo birag righe.”

Kraist tughe ningg wo?

Mak 12:35-37; Luk 20:41-44

⁴¹ Parisi irepene mikur pu yemu, di Jisas ni pengu nindim

⁴² nari, “Nungoqi Kraist ningg pughe gri nei wamb? Ni tughe ningg kuqo?”

Ni oyi mindig mari, “Devit ningg kuqo.”

⁴³ Ni oyi nindim nari, “Pughe gri ate Ququ Yuwon Ye Devit nei neng bu Devit wuti nen yumbui puq nindig? Devit ni puq nand,

⁴⁴ ‘Yumbui ni nge yumbui ningg nari, “Nge nde si tuan pene ghas ruso ruso nge nu veri nunde nyinge tingi kawo mas”.’ *[Sng 110:1]*

⁴⁵ “Muq Devit nikinne ni yumbui puq nindig, tedi pughe gri ei ni Devit ningg kuqo?”

⁴⁶ Wuti iri ni wand te oyi nindig tuqui segi. Di tende puayi pu ruso ni Jisas wand ire pengu mindig kin wune mamb.

23

Wute lo wute bei meny ye ni yumbo ur brequ mand

Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; Luk 20:45-47

¹ Muq Jisas wute buagi di nikin wute ane wand simbe nindim nari,

² “Wute lo wute bei meny kin di Parisi ane Moses ningg lo te bu simbe munduq.

³ Pugri bu wand pughe ye nungoqi meuq kin te wutungu di yembe wundiny. Pudi yumbo ur yembe mindiny kin te nungoqi yembe wundiny wayequ. Ni wand oghi kin simbe mand pudi nikinne yembe mindiny segi.

⁴ Ni yumbo ninge quan nganye mai ruwo kin wute nde sikar pe mirany righe, di ni rire kin tuqui segi. Pudi nikinne si timuepu iri nganye meri mondo musoq ghav mand segi.

⁵ Di ni yumbo ur buagi yembe mindiny ei wute ni ruqond ningg. Wute pripri God ningg wand mawo righe kin bokis te nikin quenge pe di si pe taq mamb. Ni bokis te kin yumbui ye taq mamb yawo kurem. Di ni sare dobui materi chongo dobui Yumbui pengu mindig ningg mira q wughe kin tende taq mamb.

⁶ Di ni mir yumbui pe mo di wute nyamb kin mas ye sunyi pe ei mas yawo kurem, di God yumbui nyamb mirang kin baj pe wute nyamb kin mas ye sunyi pe tende ei mas yawo kurem.

⁷ Di ni wute buagi pripri rikur kin sunyi pe tende mo di wute ni ei chumbuai kin wand rem yawo kurem. Di ni tisa puq rindim yawo kurem.

⁸ “Pudi wute nungoqi tisa puq runduq kin te wayequ, te pugri nungoqi Tisa irine, di nungoqi quan buagine kise kiqam wand.

⁹ Nungoqi nuyi irine wam nas, bu nungoqi wuti iri qi pe ven nde nungoqi wuyi puq wundig wayequ.

¹⁰ Wute nungoqi tisa puq runduq kin te wayequ, te pugri nungoqi tisa irine te Kraist.

¹¹ Wuti tughe nungoqi nde yumbui ningg nas kin te ni nungoqi yembe ye iri.

¹² Wuti tughe nikin nyambne nindivi viyo, tedi ni nyamb vighe viso, di wuti tughe nikin nyamb ni vighe viso, tedi ni nyamb yumbui natevi.”

Wute nei tevi kin ni yumbo ur brequ mand kin wand

¹³⁻¹⁴ Jisas ni mune simbe nand nari, “Nungoqi wutaqu lo wute bei weny kin di nungoqi Parisi otiwo nungoqi mai yumbui nganye ware. Nungoqi wutaqu nei tevi kin. Nungoqi wute God nde si nambu yeru kin te kin ngim nungoqi wute te imb wany. Nungoqi nonne war wo yambu wari, di wute rir ruso kin te nungoqi ngim imb wany.*

¹⁵ “Nungoqi wutaqu lo wute bei weny kin di nungoqi Parisi otiwo nungoqi mai yumbui nganye ware. Nungoqi wutaqu nei tevi kin.

* **23:13-14:** Wute ninge mari wand aye ves ven nde visene; wand ven te: “Nungoqi lo wute bei weny kin di nungoqi Parisi otiwo nungoqi mai yumbui nganye ware. Nungoqi nei tevi kin. Nungoqi nyumbueg ngaim mati pre kin nyarimo wandoqi wundiny di ni baj wutanyri. Di Yumbui pengu wundig kin tende puayi wand do bui nganye wand ei wute ruqond ningg wari. Pugri bu otiwo nungoqi mai quan nganye ware ye.”

Nungoqi war ir wonji nganye wo, ei wuti iri ni Juda ningg lo te simbe wundig nutungu. Di nungoqi lo simbe wundig di nungoqi ningg wand te kin pugri puq nen, tedi nungoqi wase pe wo kin pugrine ni mune wase pe no. Ni nungoqi mai wuraq kin pugrine ni oyi quan nganye niraq.

¹⁶ “Nungoqi rar chukoq kin, nungoqi wute ngim bei weny pudi nungoqi nonne ngim wundoq kin tuqui segi, otiwo nungoqi mai yumbui nganye ware. Te pugri nungoqi wute yeri wundiny wari, ‘Wuti God ningg baj pe wand ire gre neny, ni dobu puq nen segi te piyi. Pudi wuti iri God ningg baj ni gol tende pe wand gre neny, te ni puq nand kin pugrine ei puq nen.’

¹⁷ Nungoqi rar chukoq di ghabe gad! Yumbo pughe kin quan nganye yumbui? Gol God ningg baj wabe wur wus kin te yumbui segi, God ningg baj ni quan nganye yumbui di gol ni God ningg baj wabe wur wus kin te ningg bu ni anene yumbui.

¹⁸ Di nungoqi wari, ‘Wuti iri alta pe wand gre neny, ni dobu puq nen segi te piyi. Pudi wuti iri alta pe yumbo God meng kin tende pe wand gre neny, te puq nand kin pugrine ei puq nen.’

¹⁹ Nungoqi wutaqu rar chukoq kin. Yumbo alta pe mawo ris kin te yumbui segi. Alta ni quan nganye yumbui, di yumbo God meng kin ni alta pe ris kin te ningg bu ni anene yumbui.

²⁰ Pugri bu wuti iri alta pe wand gre neny, tedi ni alta di yumbo buagi alta pe ris kin te anene wand gre neny.

²¹ Di wuti tughe God ningg baj pe wand ire gre neny, tedi God ningg baj di God tende nar nas kin

ninde anene wand gre neny.

²² Di wuti tughe God nas kin tiqe tende pe ni wand ire gre neny, te God ningg sia pe bu wand gre neny, di God tende newo nas ye pe wand gre neny.

²³ “Nungoqi wutaqu lo wute bei weny kin di nungoqi Parisi, nungoqi otiwo mai yumbui nganye ware. Nungoqi wutaqu nei tevi kin. Nungoqi lo wojiju kin te wat rise di wuny mbe kin minye buagi mint, dil, di kumin te nungoqi 10-pela pu mone wawo puch ire God weng. Pudi nungoqi lo yumbui kin te si ware pre. Taq pugri, nungoqi yumbo ur wute aye nde tuquine yembe wundiny, di wute yawo wutony, di God nei wumbig kin yumbo ur te yembe wundiny. Nungoqi lo yumbui kin te yembe wundiny, di lo aye te si ware segi kin.†

²⁴ Nungoqi wutaqu rar chukoq, nungoqi wute ngim bei weny ningg! Nungoqi te kin pugri, ase iri wuti iri nde minye wuye pe naghe pu yenu bu ni neti nowi meneri no. Pudi ni umo yumbui kin ire, kamel puq munduw kin, minye wuye pe wughe pu yequ kin te nundoq segi, ni minye wuye te ne di kamel anene naq wughe.

²⁵ “Nungoqi wutaqu lo wute bei weny kin di nungoqi Parisi, otiwo nungoqi mai yumbui nganye ware ye! Nungoqi wutaqu nei tevi kin. Nungoqi kap nyeng ane dabo gri oghine wuye wap, pudi wabe gri te quan nganye puqum rimb. Te pugri nungoqi nyungu wand di nungoqi non ghimbine nei wumbiny kin tene nei wamb.

† **23:23:** Minye ren mint, dil, di kumin ni mir aye ane ri righe kin, di ni nyong rimb.

²⁶ Nungoqi Parisi nungoqi rar chukoq kin! Nungoqi kap nyeng ane wabe gri wuye wap quem rimb pre, tedi dabo gri mune quemne rimb.

²⁷ “Nungoqi wutaqu lo wute bei weny kin di nungoqi Parisi, nungoqi otiwo mai yumbui nganye ware ye. Nungoqi wutaqu nei tevi kin. Nungoqi wute riti mawo yeru kin ngamo qi quem kin pe nyang mamb kin pugri. Wute riti mawo yeru kin ngamo wam gri buqod kin yuwon, pudi wabe gri wute riti kin ngape mboq di sigh ane tende rir rise.

²⁸ Nungoqi mune pugrine. Wute nungoqi ghimbi rundoqu riri nungoqi wutaqu yumbo ur tuquine puq wen ye. Pudi nungoqi nde umbo pe nei tevi kin yumbo ur di yumbo ur quan nganye brequ kin nungoqi nde umbo pe rise.

²⁹ “Nungoqi wutaqu lo wute bei weny kin di nungoqi Parisi nungoqi otiwo mai yumbui nganye ware. Nungoqi wutaqu nei tevi kin. Nungoqi nonne propet te mati mawo yemu kin ngamo te yuwonne yembe wundiny, di wute yumbo ur tuquine yembe mand ye mati kin ngamo te yenji wupiny.

³⁰ Di nungoqi wari, ‘Beghi koku ni mas kin tende puayi beghi pas, tedi beghi ni ghav bidim propet te pi mati segi.’

³¹ Wand ven nungoqi nonne bei wand, nungoqi wute propet mi mati kin ni mingg wo.

³² Be wo nungoqi nuqo yumbo ur brequ puq ren kin te mune yembe wundiny.

³³ “Nungoqi ghati! Nungoqi ghati sindiyu wo! God nungoqi ir nuaqu di wase pe wo ye! Di nungoqi wu wase wo ye tuqui segi.

³⁴ Te kin ningg di nge propet di wute nei oghi ye di wute lo bei munduq kin nungoqi nde tiqi gudom mondo ye. Ninge nungoqi wi mati, di kruse pe qungu wi mati, ninge nungoqi wutari wo God yumbui nyamb wurang kin baj pe yas wuany, di bub ware tiqe manyi te ruso ye.

³⁵ Nungoqi pugri puq wen bu wute buagi ni wute tuquine ris ye qi pe ven nde ris kin te mambui riti kin mai te nungoqi wuraq ye. Nungoqi nuqo wute oghi ye mambui riti kin taq, Kein ni Abel ni nati kin tende pu rindi Sekaraia, Berekia ningg wo, ni God ningg baj opu di alta opu di tende mingi mi nati.

³⁶ Nge nganyene nungoqi simbe guduq, mai te kin buagi nungoqi muq was kin ware ye.”

Jisas ni Jerusalem ningg yivany nare

Luk 13:31-35; 19:41-44

³⁷ Di Jisas mune nari, “O Jerusalem, Jerusalem, nu propet te kui mati, di nu wute God tiqi nundom mondo kin te kuate mowi wet mekuran kui mati. Pripri nge nu wo ire pe kirur ningg, wapiqu kumo wo ngam wurany rindi nimbraqe nambu wirir kin pugri, pudi nu yambu kuari.

³⁸ Nu tungu! God nu God ningg baj te si niraq di muq omone nganye yequ.

³⁹ Nge nu simbe guduw, nu nge qoind segine ruso ruso nu nonne ghari, ‘God nu wuti Yumbui nde nyamb pe nandi kin nen yuwon wang’.”
[Sng 118:26]

24

*Jisas nari otiwo di God ningg baj bir muaq ye
Mak 13:1-13; Luk 21:5-19*

¹ Jisas ni God ningg baj si niraq no di nikin wute ninde mandi, ni baj buagi God ningg baj pe tende rise kin tende si mundub di Jisas simbe mindig.

² Di ni oyi nindim nari, “Nungoqi yumbo ren wuqond? Nge nganyene nganye nungoqi simbe guduq, otiwo wute mandi baj ren bir mawo di wet men mune iri aye nde wam nas wuqoind segi ye. Ni quan buagine bir ir maghe di kin kin mas ye.”

³ Jisas ni newo no rand oliv ningg nas, nikin wute waghi grine mandi mari, “Beghi simbe ndug, pughe puayi bri nu yumbo kuari kin ren ruwi? Di yumbo ur pughe kin ye ruwo ei beghi buqod di nei bab nu mune guadi kin di ngeri pre kin te tumo rind?”

⁴ Di ni nari, “Nungoqi yeng wawo yuwon. Eti wute ninge mandi nungoqi wandoqi munduq di ni wand wutungu.

⁵ Te pugri wute wandoqi kin nganye buagi nge nde nyamb pe mandi di mari ni Kraist, di wute nganye buagi ni mingg wand rutungu.

⁶ Di nungoqi yeng wundi kin wand wutungu di yeng kin yumbo riri wutungu, pudi nungoqi te ningg wune wamb wayequ. Yumbo ren kin te ruwi ye, pudi ngeri pre kin te segine.

⁷ Kantri ire mes mewo kantri aye ane mege, di king iri nikin wute ane mes mewo di king aye nikin wute ane mege, di tiqe ninge pe mir segi. Di tiqe ninge pe titwuye naghe.

⁸ Yumbo ren kin te wute wo pe wuso ningg yuqo puate rew kughe kin pugri.

⁹ “Tende puayi nungoqi mitaqu mo unje mupuqu mai isis meuq, di mumbuequ wati, di nungoqi nge ningg wute pugri bu ni nge nyamb brequ mindigh ningg mari di nungoqi yambu mireuq.

¹⁰ Di ninge nge nei rimbigh kin te si rire, di ni kin kinne ker ruwo di ni kinne oyi oyi res ruwo veri nde si pe ri rundo.

¹¹ Di wute ninge mandi wandoqi mand mari ni propet di wute nganye buagi wandoqi mindiny.

¹² Di tiqe manyi wute nganye buagi yumbo ur brequ rind, pugri bu wute nganye buagi nganye ni wute yawo rirany righe kin nei te mune gre rind segi.

¹³ Pudi wute tughe ni gre pu yeru ruso ruso ngeri pre, tedi God ni nateri.

¹⁴ Di wute God nde si nambu yeru kin wand yuwon ye ven tiqe buagi qi pe ven nde yeru kin tende wute buagi simbe mindiny rutungu pre muqdi ngeri pre ye.

Yumbo brequ nganye ei ruwi ye

Mak 13:14-23; Luk 21:20-24

¹⁵ “Nungoqi otiwo wuqond yumbo brequ nganye God ningg baj brequ wunduw ye ire yequ. Ni puq wen kin te asi propet iri Daniel puq mindig kin ni simbe nand ye ane tuquine.” (Nu wuti wand ven guqod ye nu wand puate ei oghine nei mbiny.) *[Dan 9:27]*

¹⁶ “Te muqdi wute Judia opu ris kin te wu rise rand pe ei riwo ruso.

17 Wuti baj wam nas kin ni mune baj pe nar no yumbo ninge nateri wayequ. Ni brequene wu nase no.

18 Wuti iri wuny mbe yenu kin mune nambu no chongo aye nitaqwi wayequ. Ni brequene wu nase no.

19 Tende puayi nyumbueg wo ane ris kin di ninge ni wo wokuandi ne ris ye ni mai quan nganye rire ye.

20 Nungoqi God pengu wundig ei yumbo ren kin ngeri uyi kin o Sabat kin nginy tende puayi puq ren segi.

21 Te pugri asi God qi di yumbo buagi yembe mindiny kin tende puayi pu rindi muq mai yumbui ren kin rindi segi. Di otiwo mune mai ren kin segi.

22 Yumbui ni wute mai rire kin ngeri te pend nawo puayi rise segi, tedi wuti iri ni gre nand nas tuqui segi. Pudi ni wute nap ruso kin ni ningg nari bu ngeri te pend nawo puayi rise.

23 Tende puayi wuti iri nandi nari, 'Kraist nen yenu.' O nari, 'Ni te no yenu.' Nungoqi ni wand te wutungu wayequ.

24 Te pugri Kraist wandoqi kin di propet wandoqi kin ni mandi di yumbo ur gre ye isis yembe mindiny. Ni puq men ei tuqui tedi wute Yumbui nap ruso kin te wandoqi mindiny di ir righe.

25 Nungoqi wutungu. Nge yumbo buagi ren ningg muqne simbe guduq pre otiwo yumbo te kin puq ren.

26 "Muq ni nungoqi ningg mari, 'Te wuqond, ni wuye di nyumo segi ye pe tende yenu.' Nungoqi tende wo wayequ. Muq ni mari, 'Te wuqond, ni

tende suqo pu yenu.' Nungoqi wand te wutungu wayequ.

²⁷ Wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni nandi ningg tedi ti pris kin pugri nginy nawi opu ti nase tene rindi ruso nginy naghe no opu di wute buagi ni ruqoind.

²⁸ Ni nandi kin taq pugri, umo riti kin ni muainde rise te wapi ambojig ni mandi tendene mikur.

Wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye mune nandi ye

Mak 13:24-27; Luk 21:25-28

²⁹ "Mai yumbui ren ruso pre, brequne nginy burpoq nap, di irew mune ti wuri segi, di tomnji nginy tu pe pu bi ir mi, di yumbo gre kin nginy tu pe yeru kin tit rip. *[Ais 13:10; 34:4]*

³⁰ Tende puayi di wute buagi qi pe kin ni ruqond wuti God nde pu nandi wuti nganye nas kin nikin ur nginy tu pe ruwi di ni quanji rind. Di ni ruqond wuti God nde pu nandi wuti nganye nas kin ni wuye quari pe gre di ti yumbui ane nandi.

³¹ Di angelo biugel piq nuqoind quan nganye nari, di ni nikin angelo tiqi nundom tiqe buagi mo nikin wute ni nap ruso pre kin te mirur. Angelo ni tiqe manyi wute materi ruso ruso qi cheq pene, di ni mitari mandi.

Nungoqi nyumo fig te wuqond di nei watevi

Mak 13:28-31; Luk 21:29-33

³² "Nungoqi nyumo fig ni yumbo ur te wuqond di tende pu nei wateri di nei wamb tuqui. Nyumo

fig ni muange te uyi mare di raqe riya tedi nungoqi nei wamb te wuye wundi kin ngeri te muq tumo rind.

³³ Te kin pugrine otiwo yumbo nge simbe gad ye te puq ren, tedi nungoqi nei wamb te pugri wuti God nde pu nandi kin ni mune nandi kin ngeri te tumo nganye rind, ni ngimrawu ne yenu.

³⁴ Nge nungoqi nganyene simbe guduq, wute tit muq ris kin ren ni riti segi, risne di yumbo te kin puq ren.

³⁵ Nginy tu di qi ane ni pre ye, pudi nge wand te pre segi ye.

Beghi Jisas nandi kin ngeri te nei bibiny tuqui segi

Mak 13:32-37; Luk 17:20-37

³⁶ “Pudi wuti iri ni nei namb pughe puayi o aua pughe ye tende ei wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni mune nandi kin te ni nei namb segi. Angelo buagi wam kin ni mune nei namb segi, God ningg wo mune nei namb segi, wuyi irine nei namb.

³⁷ Yumbo ur Noa ni nas kin tende puayi puq men kin te muq wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni mune nandi kin mune pugrine puq men.

³⁸ Yabe wuye nime yumbui nase segine, wute mir rind wuye riq, wute ngam ruso, tetene ruso ruso Noa ni at pe nar no,

³⁹ di wute ni nei tuan rimb pu ris kin tende puayi wuye nime yumbui nase nandi ni quan buagine nare no. Te kin pugrine wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni mune nandi kin ngeri te mune pugrine.

⁴⁰ Wute temi wuny mbe yembe mand, ni nandi iri neti nowi di iri yenu.

⁴¹ Nyumbueg teri plaua bret yembe runduw kin te kin yembe rind rind yeru, ni nandi ire nitaqi no di ire pugrine yequ.

⁴² Pugri bu nungoqi yeng wawo yuwon, te pugri nungoqi Yumbui mune nandi kin ngeri te nungoqi nei wamb segi.

⁴³ Nungoqi yumbo ur ren nei wumbiny. Muq baj kiyi nei namb bur pughe ye te ningg ei wuti nyungu ye nandi ni baj bir nuang ningg, tedi ni yeng nawo di wuti nyungu kin ni baj bir nawo nar no segi.

⁴⁴ Te kin pugrine nungoqi mune yeng wawo yuwon, te pugri nungoqi nginy nei wumbig segi kin tende puayi di wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni mune nandi.

Yembe ye wute oghi kin di brequ kin kopuqu wand

Luk 12:41-48

⁴⁵ “Wuti yembe ye ni nei oghi ye rise di ni yembe nikin yumbui neng kin te oghine yembe nand, bu nikin yumbui ni si numbog yembe ye aye te yeng nuany di mir rind kin puayi mir neny.

⁴⁶ Wuti te otiwo nikin yumbui nandi nuqoind ni yembe nand nandne nas, tedi ni chumbuai nand.

⁴⁷ Nge nganyene nganye nungoqi simbe guduq, yumbui ni yembe ye wuti te si numbog di ni yumbo yumbo buagi yeng nuany ye.

⁴⁸ Pudi yembe ye wuti te ni wuti brequ di ni nari, ‘Nge yumbui brequne nandi segi ye,’

⁴⁹ di yembe ye ni yeng nuany kin te pug nindiny, di ni wute wuye kumo me kin te ane mir mand di wuye me.

⁵⁰ Muq wuti te ni yumbui nandi kin nginy te ni yeng nawo segi, di aua pughe ye nandi kin te ni nei namb segi,

⁵¹ di ni nandi mai neng, tiqi nundog no wute nei tevi kin te ane mas. Tende wute quanji mand di sawo mat ki ye.”

25

Nyumbueg ambonye 10-pela kin kopuqu wand

¹ Jisas ni mune simbe nand nari, “Tende puayi yumbo buagi God nde si nambu rise kin te nyumbueg ambonye 10-pela kin pugri. Ni lam rind rire ruso, wuti iri ngam urupui no kin te ghimbi ruang pu yeru, ni nandi ei ane ngam urupui ruso kin mir pe tende ruso ningg.

² Nyumbueg ambonye 5-pela ni nei segi, di 5-pela ni nei oghi ye rimb.

³ Nyumbueg nei segi kin ni lam rind rire, pudi wel aye rire segi.

⁴ Nyumbueg nei oghi kin ni wel aye lam ane rire.

⁵ Wuti te ngam urupui no kin ni brequ nandi segi, pugri bu ni ruqoi kureny, yabe ruqo rise.

⁶ “Burpoq mingi wuti iri pugri nari, ‘Wuti ngam urupui no kin be nandi. Nungoqi wandi po, ngimi buqoid, muqdi pitanyi badi.’

⁷ Muq nyumbueg ambonye buagi res riwo, ni lam wik te mune rindiri riwo.

⁸ Di nyumbueg nei segi kin te ni ninge nei oghi kin te ningg riri, 'Beghi wel puch wengu lam pe pawo righe, beghi lam awu ruso.'

⁹ Pudi nei oghi kin oyi riri, 'Nungoqi mune peuq tedi beghi tuqui segi. Nungoqi wo, stua pe nungoqi non tene wong wand.'

¹⁰ Di ni wel wong rind yamb ruso pu yeru, wuti ngam urupui no kin nandi, ninge te ni ghimbi ruang pu ris kin te ni nitari anene ngam kin mir yumbui tende rir ruso, di ni ngim miraq wughe.

¹¹ Dobu pu ninge te rindi riri, 'Yumbui, yumbui, beghi ngim bi wangu.'

¹² Pudi ni oyi nand nari, 'Nge nganyene nganye nungoqi simbe guduq, nge nungoqi nei gubuq segi.'

¹³ "Pugri bu nungoqi yeng wawo pune ei was. Nginy pughe ye te ningg di aua pughe ye te ningg ei nungoqi non Yumbui nandi te nungoqi nei wamb segi.

Yembe ye wute temi ire pu kin kopuqu wand

Luk 19:11-27

¹⁴ "Wute buagi God nde si nambu yeru kin taq pugri: wuti iri ni wonji no ningg nikin yembe ye nari mandi, di ni yumbo buagi te bir nawo ni nem ei ni yeng muany.

¹⁵ Ni yembe ye wute ni yembe mand kin ane tuquine ire ire nem. Ni wuti iri 5,000 kina neng, iri 2,000 kina neng, di aye iri 1,000 kina neng, pre muq ni tiqe aye pe no.

¹⁶ Wuti iri ni 5,000 kina nat rise kin te ni brequne no, bisnis yembe nand, aye mune 5,000 kina nateri.

¹⁷ Pugrine wuti 2,000 kina nat rise kin te ni mune bisnis yembe nand aye mune 2,000 kina nateri.

¹⁸ Pudi wuti 1,000 kina nat rise kin te nikin yumbui ningg wet bidi te nare no qi ngamo nuaq suqo nare.

¹⁹ “Muq dobu nikin yumbui mune nandi di nikin yembe ye te nuqond ni wet bidi pughe sin bri men.

²⁰ Wuti 5,000 kina nat rise kin te nandi, rar ngimine yenu, ni 5,000 kina aye narene nandi muq nari, ‘Yumbui, nu nge 5,000 kina kuegh, muq nge 5,000 kina aye ren mune kateri.’

²¹ Nikin yumbui oyi nand nari, ‘Nu yembe ye wuti oghi di nu yuwonne yembe guad ye. Nu yumbo wokuandi nganye yeng kuany. Muqdi nge nu yumbo quan kew nu yeng wany. Nu ghandi nge nunon yumbui ane chumbuai bad.’

²² “Wuti 2,000 kina nat rise kin ni mune nandi nari, ‘Yumbui, nu nge 2,000 kina kuegh, muq nge 2,000 kina aye ren mune kateri.’

²³ Nikin yumbui oyi nand nari, ‘Nu yembe ye wuti oghi di nu yuwonne yembe guad ye. Nu yumbo wokuandi nganye yeng kuany. Muqdi nge nu yumbo quan kew nu yeng wany. Muq nu ghandi nge nunon yumbui ane chumbuai bad.’

²⁴ “Muq wuti 1,000 kina nat rise kin mune nandi, rar ngimine yenu, muq nari, ‘Yumbui, nge nei gab nu wute aye yawo kutony segi ye. Nu mir wute aye mi righe kin te bi kuawo ye. Wute aye ni mir yi mi righe kin te nu mir tende kuateri,

²⁵ pugri bu nge wune gab, di nge nu 1,000 kina ren kare ko, qi pe suqo kare. Te qond, nu wet bidi

taq ren.’

²⁶ Pudi nikin yumbui oyi nand nari, ‘Nu yembe ye wuti brequ. Nu yembe ye kuen si yavi quang. Nu kuari nge wute aye mir mi righe kin te nge bi kawo, di nge ko wute aye mir yi memare kin te kateri.

²⁷ Pughe kin ningg nge wet bidi kuare kuo, wet bidi baj pe kuawo righe segi, te ei nge mune gadi di nge wet bidi kateri, di aye ninge megh ane.

²⁸ Muq nungoqi ni wet bidi wutangri, wuti aye 10,000 kina rise kin te ni weng.

²⁹ Te pugri wute tughe ni yumbo ninge rise pre, tedi nge yumbo aye ninge kenye, di ni yumbo quan rise. Muq wute tughe ni yumbo segi, ni musoqne rise, tedi nge mune ninde pu kateri.

³⁰ Yembe ye wuti brequ nen wutanyi wo, burpoq pe meweri naghe. Tende wute ni quanji rind di sawo rit ki ye’.”

God ningg wo nandi wute ir nawo

³¹ “Otiwo wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni king kin pugri ei nikin ti yumbui ane nandi, di angelo buagi ane mandi, di ni sia king pe wam kin ti yumbui ane nas.

³² Tende ni wute buagi tiqe manyi kin mitari mandi ninde rar ngimine yeru, di ni wute ir nawo, wuti sipsip yeng nuany kin ni sipsip di meme ir nawo kin pugri.

³³ Ni sipsip si nganye pe opu nawo yeru, di meme si qaqi pe opu nawo yeru.

³⁴ Di king ni wute ninde si nganye pe opu yeru kin te simbe nindiny nari, ‘Nungoqi nge wuyi yuwon nuauq pre ye nungoqi ren wandi. Asi

qi urupuine kin tende puayi ni nungoqi yumbo yuwon ye manyi nunduq pre ye. Nungoqi wandi yumbo te kin wateri.

³⁵ Te pugri nge mir kuregh di nungoqi nge mir wegh, nge yawo singar kati di nungoqi nge wuye wegh, nge wuti aye kin di nungoqi nge wutanyi baj pe wo,

³⁶ nge chongo segi di nungoqi nge chongo wegh, nge num kuregh di nungoqi nge yeng wagh, nge taq pu yengu di nungoqi wandi nge wuqoind.'

³⁷ "Di wute tuquine ris ye oyi rind riri, 'Yumbui, pughe puayi beghi nu buqoid nu mir ane kuas di beghi mir pew? Di pughe puayi nu yawo singar kuati di beghi nu wuye pew?"

³⁸ Di pughe puayi beghi nu buqoid nu aye kin di beghi pitanyi baj pe po, o pughe puayi nu chongo segi di beghi chongo pew?

³⁹ Di pughe puayi beghi nu buqoid nu num kurew di beghi nu yeng puaw, o pughe puayi nu taq yengu di beghi badi nu buqoid'?"

⁴⁰ "Di king ni oyi nindiny nari, 'Nge nganyene nganye nungoqi simbe guduq, qam ren kin iri nyamb segi kin ninde yumbo ur puq wen kin te nge bu puq wegh.'

⁴¹ "Muq wute si qaqi pe yeru kin te simbe nindiny nari, 'Nungoqi kring wo, God nungoqi brequ nunduq ye. Nungoqi wase awu kuso segi ye pe tende wo, Satan di ni angelo brequ te ane ni mingg bu wase kuen nawo kughe pu yengu.

⁴² Te pugri nge mir kuregh di nge mir wegh segi, nge yawo singar kati di nungoqi nge wuye wegh segi,

⁴³ nge aye kin di nungoqi nge wutanyi baj pe wo segi, nge chongo segi di nungoqi nge chongo wegh segi, nge num kuregh di taq yengu di nungoqi wandi nge ghav wundigh segi.'

⁴⁴ "Di ni oyi rind riri, 'Yumbui, pughe puayi beghi nu buqoid nu mir ane yengu, o yawo singlar kuati, o nu wuti aye kin, o nu chongo segi, o nu num kurew, o nu taq yengu di beghi nu yumbo ghav buduw segi?'

⁴⁵ "Di ni oyi nindiny nari, 'Nge nganyene nganye nungoqi simbe guduq, nungoqi qam ren kin iri ni nyamb segi kin ninde yumbo ur pugri ye puq wen segi te nge bu puq wegh segi.'

⁴⁶ Di ni rusu yuqo pre segi ye pe tende yuqo riraq ris ris te kin ris, pudi wute tuquine ris kin ni rusu yuwon pu ris ris te kin ris kin tende rusu."

26

Jisas mi ningg wand wand mare

Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53

¹ Jisas ni wand buagi te simbe nand omone nawo pre, muq nikin wute pugri simbe nindim nari,

² "Nungoqi nei wamb nginy temi mo pre dobu di asi God ni Israel mingg wo rar nuqond mas kin ngeri te nei bibiny ye. Tende puayi di ni nge, wuti God nde pu gadi wuti nganye kas ye, nge veri nde si pe mi godo, di kruse pe qungu mi kati."

³ Di tende puayine prist mingg yumbui di Israel mingg quayi kiyi ni mo prist mingg yumbui mingg yumbui, Kaiapas puq mindig kin, ninde baj yumbui pe mikur,

⁴ di ni wand taq mamb ei waghi grine Jisas mait nase, di mi nati ningg.

⁵ Pudi mari, “Beghi yumbo ren kin ngeri yum-bui nei bibiny kin tende puayi puq pen wayequ. Beghi puq pen tedi wute buagi beghi ker ruangu.”

Nyumbueg wel tuqo yuwon ye Jisas nde groq wuind

Mak 14:3-9; Jon 12:1-11

⁶ Jisas ni Betani wuti iri Saimon, wuti asi leprosi niraq kin, ninde baj pe nas.

⁷ Di nyumbueg ire wel yuwon nganye iri botol ane wuri wundi. Wel te wet bidi quan pe wong wuind. Botol te wet yuwon nganye iri, alabasta puq mindig kin tende pe yembe mindig ye. Jisas ni mir nand nand nas di nyumbueg te wel wuri wundo, Jisas nde ngawu pe groq wundig.

⁸ Pudi tende puayi Jisas ningg wute ninge ni te muqond, ni umbo brequ kuse, di mari, “Pughe kin ningg ni wel nen unje wuip?”

⁹ Beghi wute aye pem wong maind, tedi nen ningg beghi wet bidi quan pateri, di wute yumbo segi kin te peny.”

¹⁰ Pudi Jisas ni nei te nundom pre, pugri bu ni simbe nindim nari, “Nungoqi ni rar wundoq. Pughe ningg nungoqi ni yumbo puq wen kin te ningg segi puq wand? Ni yumbo ur oghi ye nge nde yembe wundiny.

¹¹ Wute yumbo segi kin nungoqi ane was ye, pudi nge nungoqi ane pas nganye segi ye.

¹² Nyumbueg wen ni wel nge nde ghimbi pe groq wuind kin te ni nge ghimbi muqne sabi wundiny pu ei otiwo nge ngamo pe ko ye.

13 Nge nungoqi nganyene simbe guduq te pugri otiwo wute mo tiqe buagi te wand yuwon ye bir mawo kin tende puayi wute wen ni yumbo yembe wundiny kin ren anene simbe mand ye. Ni pugri puq men ei nyumbueg yumbo ren yembe wundiny kin wen anene nei rumbuw.”

Judas nari ni Jisas veri nde si pe ni nondo ye

Mak 14:10-11; Luk 22:3-6

14 Tende puayi Jisas nikin wute 12-pela kin iri, Judas Iskariot puq mindig kin, ni no prist mingg yumbui te nuqond,

15 di nari, “Nge Jisas nungoqi nde si pe ki nondo, tedi nungoqi nge yumbo pughe kin ei wegh?” Di ni wong maïnd silva puch 30-pela pu meng.

16 Di tende puayne Judas ni Jisas veri nde si pe ni nondo kin ngim meri nat.

Jisas nikin wute ane mir yembe mindiny

Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30

17 Muq Juda ni bret yis segi kin riq ye nginy ye nawo ye tende puayi Jisas nikin wute ninde mandi di pengu mindig mari, “Nu nei guab ye beghi muainde ei mir yembe bidiny, di nu guadi ane mir bad ei God asi Israel mingg wo rar nuqond mas kin ngeri te nei bibiny?”

18 Ni oyi nand nari, “Nungoqi wo, tiqe yumbui pe wuti te nas kin te simbe wundig wari, “Tisa nari, nge ngeri tumo rind. Nge ngening wute ane nunde baj pe ei pikir di God ni asi Israel mingg wo rar nuqond mas kin ngeri te nei bibiny ningg mir bad ye’.”

19 Di Jisas nikin wute ni nari kin pugrine puq men, di ni mir te kin yembe mindiny.

²⁰ Di yuram ni nikin wute 12-pela pu ane tebol pe mas,

²¹ di ni mir mand mand mas di ni nari, “Nge nungoqi nganyene simbe guduq, nungoqi kin iri ni nge veri nde si pe ni godo ye.”

²² Di ni quan nganye yivany mare, di ni ire ire pengu mindig mari, “Yumbui, nu nge ningg bri kuari?”

²³ Ni oyi nand nari, “Wuti nge temu nyeng ire pe si pawo righe kin ni di nge veri nde si pe ni godo ye.

²⁴ Wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni nati kin te God ningg buk puq wund kin pugrine ei nati ye. Pudi wuti pughe ye ni wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni veri nde si pe ni nondo kin ni mai yumbui nganye niraq ye. Wuti te kin kumo wuri wundi segi tedi yuwon nganye.”

²⁵ Judas wuti Jisas veri nde si pe ni nondo ye ni nari, “Tisa, nu nge ningg bri kuari?” Ni oyi nindig nari, “Nu tuquine guad.”

Jisas nikin wute bret wain ane nem

Mak 14:22-26; Luk 22:14-23

²⁶ Ni mir mand mand mas, di Jisas ni bret nitaqwi, Yumbui chumbuai nindig pre, bir nuaq nikin wute te nem di nari, “Bret wen wutaqwi waq, wen nge ghimbi.”

²⁷ Te pre muq ni wain mune kap ane neti nowi, Yumbui chumbuai nindig pre, nem di nari, “Nungoqi buagi ane we.

²⁸ Nen nge yavi di yavi wen te God asi Moses ane wand taq mamb kin te gre weny. Di yavi wen

te ir wi ei wute nganye buagi yumbo ur brequ kin wand te puaq.

²⁹ Nge nungoqi simbe guduq, nge wain nen mune ke segi segine ruso ruso otiwo nge nungoqi ane yumbo yumbo buagi nge wuyi nde si nambu yeru kin tende pas di wain urupui pe.”

³⁰ Muq ni yuwo ire mari di tige yumbui te si miraq, di rand iri Oliv puq mindig kin tende mo.

Jisas nari otiwo di Pita nari ni Jisas ningg wuti segi

Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:31-38

³¹ Muq Jisas ni pugri simbe nindim nari, “Muq bur kuen gug yumbo ninge nge nde ruwi di nungoqi ir waghe ye. Te pugri God ningg buk pe pugri ur mand mari, ‘Nge wuti sipsip yeng nuany kin te ki di sipsip bure ire ire ruso ye.’ *[Sek 13:7]*

³² Pudi dobu nge kes kewo, di nge ye kawo Galili ko di nungoqi waru.”

³³ Di Pita nes newo Jisas ningg nari, “Piyi wute buagi yumbo nunde ruwi kin te muqond di ni ir maghe, pudi nge ir kaghe tuqui segi.”

³⁴ Di Jisas oyi nindig nari, “Nge nu nganyene simbe guduq, muq bur wapiqu nari segine di nu ghari nu nge nei gubigh segi puq ghand tevi ire pu ghand ye.”

³⁵ Pudi Pita oyi Jisas oyi nindig nari, “Piyi, nge nu temune pati ye, nge kari nge nu nei gubuw segi ye puq gad tuqui segi.” Di Jisas nikin wute quan buagine pugrine puq mand.

Jisas Getsemani yenu God temi wand mand

Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

³⁶ Muq Jisas nikin wute ane mong puch ire Getsemani puq munduw kin tende mo, di ni nikin wute simbe nindim nari, “Nungoqi ven ne was, nge tende ko God pengu gidig.”

³⁷ Di ni Pita di Sebedi ningg wo temi te ane nitami no. Ni misoqne kring mondo, di ni umbo mai kuyo, di ni nutungu ghave rimb.

³⁸ Muq ni pugri simbe nindim nari, “Nge umbo mai kuyo di nge ghimbi kutungu ghave rimb, nge kati ningg tumo. Nungoqi ven nde was nge ane yeng pawo.”

³⁹ Di ni musoqne kring nondo wonji pugri yenu, muq ni qi pe me no nase, God pengu nindig nari, “Nge wuyi, nu tuqui tedi nge yuqo kiraq ye kap wen taqwi. Pudi nge kari kin wand te tungu segi, nu non nei pene.”

⁴⁰ Di ni mune nandi, nikin wute nuqond ni ruqo pu mase, di ni Pita ningg nari, “Pughe gri ate nungoqi nge ane yeng pawo ruso aua ire segi?”

⁴¹ Yeng wawo, di God pengu wundig ei Satan nungoqi wandoqi nunduq kin tende puayi nungoqi ir waghe segi. Nungoqi umbo yumbo yembe gudiny ningg kuri, pudi ghimbi buid segi.”

⁴² Ni munene no God pengu nindig nari, “Wuyi, nu nei guab kin yuqo kiraq kin te yuwon, tedi nu kuari kin pugrine puq yen.”

⁴³ Di ni mune nandi nuqond nikin wute ruqo pune mase. Te pugri ni rar mai riwo.

⁴⁴ Muq ni si nare mase, di ni mune no mining kin pugrine God pengu nindig, ni wand asi nand kin tene mune simbe nand.

⁴⁵ Muq ni nandi nikin wute nuqond, di ni pugri simbe nindim nari, “Nungoqi ruqo pune ei wase

ye bri? Te wuqond, wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni meti nowi wute yumbo ur brequ mand kin nde si pe mi nondo ye ngeri taq tumo rind pre.

⁴⁶ Wes wewo, be po. Wuti nge veri nde si pe ni godo kin taq tumo nandi pre.”

Jisas mait nase

Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:1-14

⁴⁷ Jisas ni wand nand nandne yenu, Judas nandi. Prist mingg yumbui ninge di Juda mingg quayi kiyi ni wute nganye buagi tiqi mundom mame bidi di wase puayi ane mare Judas nde dobu maru. (Judas ni Jisas nikin wute 12-pela kin iri.)

⁴⁸ Muq wuti nen Jisas nikin veri nde si pe ni nondo kin yumbo ur bei nindim kin te simbe nindim nari, “Wuti nge song gireg kin te wait nase.”

⁴⁹ Di ni Jisas nde tuquine nondo di nari, “Bur oghi Tisa!” Di ni song nireng.

⁵⁰ Jisas oyi Judas simbe nindig nari, “Mand, nu yumbo pughe yembe gudiny ningg guadi kin te nu puq yen.” Di wute aye te mandi Jisas mait nase.

⁵¹ Di Jisas ningg wuti iri ni mame do bui go naimb di prist mingg yumbui mingg yumbui ni yembe ye wuti te iri ange di nuang ir wi.

⁵² Di Jisas ni simbe nindig nari, “Mame do bui mune nikin chongo pe yi ndighe. Wute buagi mame pe yeng mand tedi mame oyi namb mati.

⁵³ Nge te ningg kari, tedi nge wuyi pengu gidig di brequene ni angelo nganye buagi tiqi nundom

mandi, nge ghav mindigh di wute men ni ane tuqui segi. Nu te kin nei guab segi bri?

⁵⁴ Nge ni pengu gidig kin tuqui, pudi nge te kin pugri puq ken, tedi pughe gri ei God ningg buk puq wund kin te ane tuquine? Yumbo buagi ren God ningg buk wuri kin pugrine ei nge nde puq ren ye.”

⁵⁵ Tende puayine Jisas ni wute buagi te simbe nindim nari, “Nge wute kitami yeng pe bri badi bu nungoqi mame dobui di wase puayi ane ware nge wait kase ningg wandi? Nginy manyi manyi nge God ningg baj pe tende kas di wute wand bei keny. Nungoqi nge pughe ningg tendene wait kase segi?

⁵⁶ Pudi yumbo ur ren kin pugrine puq ren ei propet ni ur mand kin ane tuquine.” Di Jisas nikin wute buagi ni si meri wu mase mo.

Ni Jisas kaunsil nde mitanyi mo

Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24

⁵⁷ Wute Jisas mait nase mitanyi prist mingg yumbui mingg yumbui Kaiapas nde mo, di wute lo wute bei meny kin di quayi kiyi ni tende mas.

⁵⁸ Di Pita Jisas nde dobu wonjine naru, di prist mingg yumbui mingg yumbui ni baj kin imb pe nar no. Wute tende yeng mawo pu yemu kin te ane mas, ei ni nuqond Jisas pughe sin bri meng.

⁵⁹ Prist mingg yumbui di kaunsil buagi ni wute ninge meri mand ei ni wand ghav mindim di Jisas wandoqi mindig ei ni mi nati.

60 Wute nganye buagi mandi Jisas wandoqi mindig, pudi ni mi nati kin ngim ire mundoq segi. Dobu pu wute aye temi mandi,

61 di mari, “Wuti nen nari, ‘Nge God ningg baj wen bir kuaq di nginy temi ire pune di mune yembe guduw omo kuaq kin tuqui’.”

62 Muq prist mingg yumbui mingg yumbui nes newo Jisas ningg nari, “Nu ni wand te oyi gudim segi ye bri? Wand ven wute men nunde memiraw viyo kin te puate pughene?”

63 Pudi Jisas ni wand nand segi. Di prist mingg yumbui mingg yumbui ni simbe nindig nari, “Nge God nganyene nas kin ninde rar pe nu simbe guduw, di nu wand nganyene ei simbe ghand. Nu Kraist bri? Nu God ningg wo bri?”

64 Jisas ni oyi nindig nari, “Te nganye, nu simbe guad kin pugrine. Pudi nge nungoqi simbe guduq. Otiwo nungoqi wuti God nde pu nandi wuti nganye nas ye ni God gre quan nganye rise ye ninde si tuan pe opu nas di God nde tiqe pe pu wuye quari wam nandi wuqoind ye.”

65 Prist mingg yumbui mingg yumbui ni wand ven nutungu, nikin chongo bir nuaq nari, “Nen God wand brequ nindig. Pughe kin ningg beghi wute aye mune pari mandi ni yumbo ur yembe nindiny kin te simbe mand? Muq tene nungoqi wutungu ni God wand brequ nindig.

66 Nungoqi pughe gri nei wamb?” Ni oyi mand mari, “Ni unje nap pre, ni nati tedi oghi.”

67 Muq ni quenge pe sombaqe miping, di si mung mamb pug mindig. Ninge si bure mand kowisambe dang mindig,

⁶⁸ di mari, “Nu nganyene nganye Kraist, ate God nde pu nei ghatevi beghi simbe ndug, wuti tughe bu nu ni?”

Pita nari ni Jisas nei nimbigh segi

Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27

⁶⁹ Muq Pita baj dabo gri nas, di yembe ye nyumbueg ire ninde wundi wuri, “Nu anene Jisas Galili kin ni ningg wuti iri.”

⁷⁰ Pudi wute buagi nde rar pe Pita segi puq nand nari, “Nge nei gab segi, nu pughe puq guad.”

⁷¹ Muq ni no, ngimrawu ne yenu di nyumbueg aye ire ni wuqoind, ni wute buagi te simbe wundiny wuri, “Wuti nen ni Jisas Nasaret kin ni ane ye.”

⁷² Di Pita mune segi puq nand nari, “Nge God nde rar pe kari nge wuti nen nei gibig segi!”

⁷³ Ni yenu big rip pu wute ninde tumo yemu kin ni mandi Pita pugri simbe mindig mari, “Nganyene nganye, nu nikin iri. Nu wand guad kin gibe te nu bei rind.”

⁷⁴ Muq Pita ni wand gre neny, puq nand nari, “Nganyene wam ye nei namb, nge wuti nen nei gibig segi. Pudi nge wandoqi gad ate God nge brequ nindigh.” Ni puq nand pre brequne di wapiqu nari.

⁷⁵ Di Pita ni asi Jisas puq nand kin te mune nei nimbiny. Jisas nari, “Wapiqu nari segine nu ghari nu nge nei gubigh segi puq ghand tevi ire pu ghand ye.” Pita wand ven nei nimbiny, di dabo nar no, yumbui quanji kiyi nand.

27

Ni Jisas mitanyi gavman kin yumbui Pailat nde mo

Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32

¹ Burane ne prist mingg yumbui di quayi kiyi buagi wand taq mamb ei Jisas mi nati ningg.

² Ni taq maimb di mitanyi mo gavman kin yumbui, Pailat, ninde si pe mi nondo.

Judas nikinne pori naghe nati

Aposel 1:18-19

³ Judas, wuti Jisas veri nde si pe ni nondo ye, ni nuqond kot pe ni wand taq mamb ei Jisas mi nati ningg. Di ni yivany nirang di wet bidi silva pe kin 30-pela pu prist mingg yumbui di quayi kiyi meng kin te mune nare no nem.

⁴ Di ni pugri puq nand nari, “Nge yumbo ur brequ gad pre. Wuti nge nungoqi nde si pe ki nondo kin te ni yumbo ninge unje nap segi di nungoqi wi nati.”

Pudi ni oyi mand mari, “Te beghi pughe sin ei pen? Nu non nde nei pene.”

⁵ Di ni wet bidi te God ningg baj pe tende menare rusu ris, di ni nyinge nare no. Ni no, di nikinne pori naghe nati.

⁶ Pudi prist mingg yumbui ni wet bidi te materi mari, “Ren yavi kin wet bidi, pugri bu beghi lo wuri wet bidi ren God ningg baj kin wet bidi ane pawo ris segi ye.”

⁷ Muq ni wet bidi te ningg nei mamb mari, ni qi puch ire wute asi tende os qi yembe mindiny kin te wong mindiq. Ni nei mamb kin wute tiqe wonji

kin ni mati ei ni tende mawo yemu kin sunyi puq mand.

⁸ Pugri bu qi puch te wute nyamb miraw mari, “Yavi kin qi,” di muq wute buagi pugrine nyamb miraw mirawne.

⁹ Pugri bu propet iri, Jeremaia puq mindig kin, ni asi simbe nand kin ane tuquine. Ni pugri puq nand nari, “Ni wet bidi silva pe kin 30-pela pu materi. Wute Israel kin ni wet bidi pugri manyi mand kin te pugri ni wuti nen wong maind kin.

¹⁰ Di wet bidi te kin pe ni qi puch ire wute tende os qi yembe mindiny kin te wong mindiq. Yumbui nge simbe nindigh kin ane tuquine.”
[Sek 11:12-13]

Pailat Jisas pengu nindig

Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38

¹¹ Muq Jisas gavman kin yumbui, Pailat, ninde rar ngimine teti pu yenu di Pailat ni pengu nindig nari, “Nu Juda mingg king bu?” Di Jisas oyi nand nari, “Nu kuari nge Juda mingg king, te tuquine.”

¹² Pudi prist mingg yumbui di quayi kiyi ane wand quan memirang viyo, di ni wand te oyi nindim segi.

¹³ Muq Pailat ni ningg nari, “Nu wute buagi wand memiraw viyo kin te kutungu segi bri?”

¹⁴ Pudi Jisas ni wand ire oyi nindim segi, pugri bu Pailat ni nei kumo namb.

Pailat nari Jisas nyumo pe qungu mi nati

Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16

¹⁵ Muq Rom mingg gavman kin yumbui nikin yumbo ur te pugri: Ber manyi God asi Israel

mingg wo rar nuqond mas kin ngeri te nei mim-biny ye tende puayi ni wute taq pu yemu kin te iri si neri no ye. Wute buagi nikinne ei wute taq yemu kin te iri nyamb rirang, di Pailat ni wuti te si neri no.

¹⁶ Tende puayi wuti iri yumbo ur brequ nganye nand ni taq pu yenu, ni nyamb Barabas.

¹⁷ Wute buagi rindi rikur pre, Pailat ni ningg nari, “Nungoqi nei wamb ye nge wuti pughe ye ei si keru nungoqi nde nondo, Barabas o Jisas, wuti ni Kraist puq mindig ye te?”

¹⁸ Pailat ni puq nand, te pugri ni nei namb ni Jisas maip no mari bu ni kot pe mitanyi mandi.

¹⁹ Muq Pailat ni jas ningg sia pene nas, ni ngam wand ire wi vindi wuri, “Nu wuti tuquine nganye nas ye nen ningg yumbo ninge yembe ndiny wayequ. Burpoq nge ruqo nyemb pe guqoid, di nge umbo mai kuyo.”

²⁰ Pudi prist mingg yumbui di quayi kiyi ane wute chuch muany, ei ni Pailat ningg riri ni Barabas si neri nandi di Jisas mi nati.

²¹ Di Pailat ni pugri pengu nindiny nari, “Wute temi men, nungoqi nei wamb ye nge pughe ye ei si keru nondo?” Di ni riri, “Barabas.”

²² Di Pailat ni pengu nindiny nari, “Tedi wuti nen, Kraist puq mindig kin nen, nge pughe sin ei geg?” Ni quan buagine riri, “Kruse pe qungu wi nati.”

²³ Di ni nari, “Pughe kin ningg, ni yumbo pughe unje nap?” Pudi ni quan kumo riri, “Kruse pe qungu wi nati.”

²⁴ Pailat ni nei namb ni wand wute rutungu segi ye, di ni yeng rind gib rimb. Pugri bu ni wuye

natekui wute nde rar pene si wuye nap, nari, “Wuti nen nati, te nge unje kap segi, te nungoqi non nei pene.”

²⁵ Wute buagi ni oyi rind riri, “Mai wen si rangu, beghi piraq di beghi wo miraq!”

²⁶ Muq ni Barabas si neri ninde nondo. Di ni nari soldia Jisas yas muang pre, di ni soldia nde si pe ni nondo ei kruse pe qungu mi nati.

Soldia buagi Jisas pere mindig

Mak 15:16-20; Jon 19:2-3

²⁷ Muq gavman kin yumbui ni ningg soldia Jisas mitanyi gavman mingg baj pe mo di soldia buagi mandi Jisas quir quar mindig.

²⁸ Di ni chongo ir muang di king kin pugri chongo ambo kin mune mirang wughe.

²⁹ Di ni sare quat kin materi, king hat kin pugri yembe munduw, Jisas nde ngawu pe mirang wughe. Di ni botu iri si tuan pe opu meng nait nase, ni sungomyu gure mawo, di ni pere wand mindig mari, “Nu Juda mingg king, beghi nu chumbuai buduw.”

³⁰ Di ni som miping, di botu te mune meti nowi ngawu pe mi mi.

³¹ Ni pere wand mindig pre, di chongo ambo kin te ir muang di nikin chongone mune mirang wughe, di mitanyi mo ei kruse pe qungu mi nati.

Jisas nyumo pe qungu mi nati

Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27

³² Di ni nyinge mare mo ngimi wuti iri muqoind, wuti te Sairini kin ni nyamb Saimon, di ni simbe mindig ni Jisas ningg kruse te niraq.

³³ Di ni mong puch ire Golgota puq mand kin tende mo. (Mong nyamb ven ni puate te, “ngawu ngape tiqe.”)

³⁴ Sunyi tende ni wain marasin abo weq kin ane quang mamb kin te Jisas meng ne ningg. Pudi ni musoq ne, di ni mune segi puq nand.

³⁵ Soldia Jisas chongo ir muang di kruse pe qungu mi nati pre, muq ni satu griny mand ei Jisas ningg chongo te bir mawo ire ire mare mo ningg,

³⁶ muq ni tene mas di ni yeng muang.

³⁷ Ninde ngawu pe ni wand pughe ye te ningg Jisas mi nati kin te ur mand. Ni pugri ur mand mari, “Wuti nen Jisas, Juda mingg king.”

³⁸ Muq wute nyungu kin temi tendene kruse kin kin pe qungu mi mati pu yemu, iri si nganye pe opu, iri si qaqi pe opu.

³⁹ Di wute buagi tende ruso rindi, ni wand pereirindig di ngawu uring ri,

⁴⁰ di riri, “Nu wuti God ningg baj bir kuaq pre di nginy temi ire pune di mune yembe guduwo omo ye taq kuen qa. Be nu non ghimbine ghav ndiny. Nu nganyene nganye God ningg wo, ate nu kruse pe te pu ghati yi.”

⁴¹ Pugrine prist mingg yumbui di wute lo wute bei meny kin di quayi kiyi ni mune Jisas pereirindig mari,

⁴² “Ni wute aye ghav nindiny. Ni nikinne ghav nand tuqui segi. Ni Israel mingg king. Ni kruse pe ven nde pu nati ni buqoid, tedi beghi pari te nganye.

⁴³ Ni God nei nimbis ye di ni nari, ‘Nge God ningg wo.’ Pugri bu muq God ni oyi chumbuai

nindig, ate ni ghav nindig buqoid.”

⁴⁴ Wute nyungu ye temi Jisas ane kruse kin kin pe qungu mi mati kin ni mune pugrine pereir mindig.

Jisas nati

Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-37

⁴⁵ Muq 12 kilok bogisumb bur ir kui ruso 3 kilok yuram.

⁴⁶ Muq 3 kilok ningg tumo rind rind Jisas quan kumo pugri nari, “Eli, Eli, lama sabaktani?” Wand ven puate taq pugri, “Nge God, nge God, pughe kin ningg nu nge si kueri?” *[Sng 22:1]*

⁴⁷ Wute ninge tumo yemu kin ni wand ven mutungu mari, “Wuti nen Elaija ngam nirang.”

⁴⁸ Di wuti te kin iri brequne vig namb no, chongo bidi ire nyumo kamo pe wureq nimbiq, wain pe neq wughe nitaqwi, ei Jisas wain neng, ne ningg.

⁴⁹ Pudi ninge te segi puq mand mari, “Ghimbi ghawo buqod, Elaija ni nandi ghav bri nindig.”

⁵⁰ Di Jisas mune quan kumo nari pre, di nikin ququ si niraq wuso.

⁵¹ Tende puayine chongo God ningg baj pe meri naghe pu nase kin te newo wam pune bir tene no tingi, bidi temi pu yemu. Di qi tit wup di wet yumbui bir mas.

⁵² Di wute mati kin ngamo bi ruso, God ningg wute asi mati kin ninge te mune mes mewo.

⁵³ Ni mati kin sunyi pe mes mewo pu mas, otiwo Jisas nes newo kin tende dobu di ni Jerusalem mo, di wute quan ni ruqond.

⁵⁴ Ami mingg yumbui ni soldia buagi te ane Jisas yeng muang pu yemu kin, ni muqond qi tit wup di ni yumbo yumbo buagi te muqond ni quan wune mamb di mari, “Nganyene nganye, wuti nen God ningg wo.”

⁵⁵ Nyumbueg nganye buagi tende yeru, ni wonjine yeru di ruqond ruqond yeru. Ni asi Galili si riraq Jisas ghav rindig ningg ni nde dobu ruwi.

⁵⁶ Tende mingi Maria Magdala kin, Maria Jems di Josep ni kumo, di Sebedi ningg wo temi te ni kumo ni ane tende yeru.

Jisas ngamo pe mowi yenu

Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42

⁵⁷ Tende yuramne wuti iri Arimatea kin, ni yumbo quan rise kin, ni nandi, ni nyamb Josep. Ni Jisas ningg wand nutungu di nganyene puq nand ye.

⁵⁸ Ni no Pailat pengu nindig ei Jisas neti nati, neri no nowi yenu ningg. Muq Pailat ngiq nand, Jisas ni neng ye.

⁵⁹ Di Josep no, Jisas neti nowi, chongo urupui quem ye pe imb naimb,

⁶⁰ di ni neri no, wute mati kin ngamo urupui pe nowi yenu. Ngamo te wet pe yembe munduw kin, Josep ni asi nari ngamo te yembe mindig, ei otiwo nine tende mowi yenu. Di Josep ni wet yumbui ire choch nipi q wundi, mim tuq nimbiq pre, di ni no.

⁶¹ Maria Magdala kin di Maria aye ire te teri tende ris. Ni teri ngamo pe tumone rar pu ris.

Soldia ni ngamo pe yeng mawo pu mas

⁶² Muq yambgriq Sabat kin nginy te ningg prist mingg yumbui ninge di Parisi ninge ane mo Pailat muqoind,

⁶³ di mari, “Yumbui, beghi wuti wandoqi nand kin ni nati segine ni wand nand kin te beghi nei bibiny bibinyne vise. Ni nari, ‘Nginy temi ire pu mo pre di nge mune kes kewo.’

⁶⁴ Pugri bu nu ghari ei ngamo mim te tuq mimbiq gre ruso ruso nginy temi ire pu mo. Eti nikin wute mandi nyungu maind meri mo, di wute buagi simbe mindiny mari, ‘Jisas yabe mune nes newo.’ Di ni muq wandoqi mand kin te quan yumbui, di asi ni nasne wandoqi nand kin te musoq.”

⁶⁵ Pailat ni oyi nindim nari, “Nungoqi soldia wutami wo, simbe wundim ngamo pe tende yeng mawo pu yemu. Nungoqi wo, nungoqi non nei pe ngamo pughe sin wew gre wund kin te pugri puq wen.”

⁶⁶ Muq ni mo segi puq mand kin yumbo ur te yembe mindiny pre, di ngamo imb muaq gre di mari soldia tende yeng muaw pu yemu.

28

Jisas mune nes newo

Mak 16:1-11; Luk 24:1-12; Jon 20:1-18

¹ Sabat kin nginy te no pre, tumo di namba wan wik kin nginy neyi, tende puayi Maria Magdala kin di Maria aye ire te ane ruso ngamo rundoq.

² Di brequne qi tit wup, te pugri Yumbui ningg angelo nginy tu wam pu nati ni, wet te choch nipi q wuso, di tende newo pu nas.

³ Ni quenge pris naghe ti nase kin pugri ti neri, di ni chongo quem nganye rimb.

⁴ Soldia buagi ni wune mimbig, buyaq mand, di mati kin pugri mase.

⁵ Pudi angelo nyumbueg teri te simbe nindiny nari, “Nungoqi wune wamb wayequ, nge nei gab nungoqi Jisas, wuti kruse pe qungu mi nati kin te wuqoind ningg.

⁶ Ni ven nde nase segi, ni mune nes newo pre, asi ni puq nand kin pugri. Nungoqi wandi, ni nase kin sunyi ven wuqond.

⁷ Di nungoqi brequne wo, nikin wute te simbe wundim, ‘Ni nati kin yabe mune nes newo pre, di brequne ni ye nawo no Galili, tende wo di wuqoind.’ Nungoqi nge wand ven simbe guduq pre kin te wutungu.”

⁸ Muq ni teri wune rimb, pudi ni chumbuai ane ngamo si riraq brequne vig rimb ruso ei Jisas nikin wute te simbe rindim.

⁹ Di brequne Jisas ni ngimi nuqond di nari, “Nungoqi umbo yuwon kuse.” Di teri rundo tumo, ni nyinge riting vise di ni yumbui nyamb rirang.

¹⁰ Di Jisas ni simbe nindiny nari, “Nungoqi wune wamb wayequ. Nungoqi wo nge qam simbe wundim ni Galili mo, tende di nge muqoind.”

Soldia mingg wand

¹¹ Nyumbueg teri te ruso rusone soldia ngamo yeng muaw kin ninge te tiqe yumbui mo, di yumbo pughe kin tende ruwi kin te prist mingg yumbui simbe mindim.

¹² Muq prist mingg yumbui ninge di Juda mingg quayi kiyi ninge ane mikur, wand taq mamb di ni wet bidi yumbui soldia mem,

¹³ di simbe mindim mari, “Nungoqi wari, ‘Beghi ruqo kumo pase bu Jisas nikin wute burpoq mingi mandi Jisas nyungu maind meri mo.’

¹⁴ Otiwo Pailat gavman kin yumbui ni wand te nutungu di ker nawo, ate beghi ni ane wand teti pawo di nungoqi mai wuraq segi.”

¹⁵ Muq soldia wet bidi te mat rise, di ni simbe mindim kin pugrine puq men, wand ven kin viso Juda buagi rutungu, di Juda ni wand tene rind rind rindi muq.

Jisas nari nikin wute yembe ei mand

Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23

¹⁶ Muq Jisas nikin wute 11-pela pu mo Galili, di ni mo rand asi Jisas ni simbe nindim kin tende mo.

¹⁷ Ni Jisas muqoind yumbui nyamb mirang, pudi ninge nei tevi mamb.

¹⁸ Muq Jisas ninde nandi nari, “God nge ngiq nindigh di nge gre buagi wam kin di qi pe kin tende wam kas.

¹⁹ Pugri bu nungoqi wute tit buagi nde wo, di simbe wundiny ei ni nge gig wute ningg ris. Nungoqi ni wuyi nde nyamb pe di wo nde nyamb pe di Ququ Yuwon Ye nde nyamb pe wuye wap.

²⁰ Di nungoqi ni bei wundiny ei ni wand buagi nge simbe guduq kin te kin pugrine puq ren. Nge nganyene nungoqi ane pas ruso ruso ngeri pre ye.”

Yumbui Ningg Wand Yuwon Ye
The New Testament in the Kamasau Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kamasau long Niugini
Copyright © 1998 Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kamasau

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0. You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
e0dafa22-e762-5b4f-a4e5-701a95f80e02